ושמרתם ועשיתם - מצוות עשה ומצוות לא תעשה

סיכום השיעור

תרי"ג מצוות — וואס איז אן איד, וואס איז די תורה, און וואס איז דער וועג

א. וואס איז אן איד — תרי"ג מצוות אלס מהות, נישט אלס חיוב

דער יסוד

אן איד איז **א סארט באשעפעניש וואס טוט תרי"ג מצוות**, און א גוי איז א באשעפעניש וואס טוט זיבן מצוות. דאס מיינט נישט אז יעדער איד טוט טאקע אלע תרי"ג מצוות — קיינער האט קיינמאל נישט געטון אלע תרי"ג מצוות. דער פונקט איז אז **תרי"ג מצוות איז דער סארט זאך וואס אן איד איז** — זיין מהות, נישט בלויז א ליסטע פון באפעלן.

צוויי שיטות אין "דארפן"

שיטה א' (ווערט אפגעוויזן): גאט איז געקומען און האט באפוילן צו טון זאכן — מצוות זענען א „קאמאנד", א „חיוב", אן „אבליגיישאן". לויט דעם, איז אן איד דער וואס איז **מחוייב** תרי"ג מצוות. אבער דאס ווארט „חייב" שטייט נישט אין חומש (נאר „חייב מיתה" אין גמרא). „דארפן" אלס אבסטראקטער באפעל איז א זאך וואס **עקזיסטירט נישט אין דער וועלט** — קיינער האט נאך קיינמאל נישט געזען א „דארף", א „חובה", א „מצוה" אלס אבסטראקטע באפעל. דער פילאזאף דעיוויד יום (David Hume) האט געזאגט אז אין דער וועלט עקזיסטירט נישט קיין „דארפן" אין א מעטאפיזישן זין — און ער איז גערעכט געווען.

שיטה ב' (דער ריכטיגער פשט): „דארפן" מיינט ווי מ'דארף עסן און טרינקען — א **condition פאר לעבן**. ווער עס טוט עס, לעבט; ווער עס טוט עס נישט, שטארבט אדער לעבט שוואכער. אזוי ווי א לאמפ דארף א באטעריע, אזוי ווי א קאר דארף בענזין כדי צו פונקציאנירן — אזוי דארף אן איד תרי"ג מצוות **כדי צו זיין א מצליח'דיגער איד**. מצוות זענען א **כלי** (טול), נישט א **תכלית** (ענד) אין זיך אליין. דאס איז א **ריאלע זאך** וואס מען קען זען אין דער וועלט.

דיסקוסיע

- **קשיא:** אויב אן איד טוט נישט מצוות, איז ער נישט קיין איד?
- **ענטפער:** ער בלייבט א מענטש/איד וואס **זיין מהות** איז תרי"ג מצוות, אזוי ווי א קראנקער מענטש בלייבט א מענטש.
- דער חילוק צווישן „מ'מוז" (אבליגיישאן) און „מ'דארף" (קאנדישאן) ווערט שארף אויסגעארבעט.

ב. צי איז "קאנעקטעד זיין צום אייבערשטן" דער תכלית פון מצוות?

אויב דער תכלית פון מצוות איז צו קומען צום אייבערשטן — דאס איז **נישט אזוי שווער**, עס איז "פרי" (אומזיסט). דער רבי אלימלך זאגט אז מ'דארף נישט אפילו שטארבן על קידוש השם — מ'דארף נאר **מקבל זיין** צו שטארבן, און דאס איז שוין גענוג. אלזא, צוקומען צום אייבערשטן איז **נישט** דער גרונט פאר תרי"ג מצוות.

א שארפער חילוק: **פילן קאנעקטעד** און **זיין קאנעקטעד** — דאס איז נישט דאס זעלבע. מ'קען זיך איינרעדן.

ג. תפילה און אמונה — ווי מ'דערגרייכט דעם אייבערשטן

גמרא: איינער וואס שרייט ביים דאווענען איז **מקטני אמנה** — ווייל ער גלייבט אז דער אייבערשטער הערט נאר ווען מ'שרייט. דאס ווערט פארגליכן מיט **אליהו הנביא'ס** שפאט אויף די נביאי הבעל — זיי האבן זיך געמוטשעט און געשעטכן כדי זייער ג-ט זאל ענטפערן.

חידוש: דער וואס שטייט אויף עלף אזייגער און דאווענט מיט אמונה, האט אפשר **מער אמונה** ווי דער וואס שטייט אויף פארטאגס — ווייל יענער מיינט אז ער דארף מער אנשטרענגונג כדי דער אייבערשטער זאל אים הערן. **"שוא לכם משכימי קום"** (טור) — תפילה ווערט געענטפערט ווען מ'דערגרייכט **"בטל רצוני מפני רצונך"**, און דאס קען געשען אויך עלף אזייגער.

דער עולם'ס פרוסטראציע מיט אידישקייט — אידן מוטשען זיך שטארק און זענען נישט זיכער אז זיי באקומען עפעס דערפאר — ווערט פארבונדן מיט דעם ענין פון בטחון: מ'דארף איבערגעבן פאר גאט, ווייל „קיינער איז נישט אפרייען", מ'קען נישט אליין באשטיין.

ד. וואס רעדן תרי"ג מצוות טאקע וועגן? — מצוות זענען א מענטשלעכער באדערפעניש

די סובדזשעקטס פון מצוות

ווען מ'קוקט וואס די סובדזשעקטס פון תרי"ג מצוות זענען: קרבנות, בגדים, געלט, חתונה, טומאה/טהרה — אלעס **פראקטישע לעבנס-ענינים**. דער חידוש: **א גוי דארף אויך וויסן** מיט וועמען חתונה צו האבן, וואס צו טון מיט געלט, וועלכע בגדים צו טראגן. אויף וויפיל א איד דארף, דארף א גוי אויך.

קרבנות — א "need" פאר אלע מענטשן

קרבנות איז נישט סתם א מצוה — **עס איז א מענטשלעכער צורך**. אלע גוים פלעגן מאכן קרבנות. אויב אידן באקלאגן דעם חורבן ווייל מ'קען נישט מאכן קרבנות — זאלן גוים אויך וויינען, ווייל זיי מאכן אויך נישט קיין קרבנות. דער נצרות'ס תירוץ (זייער "לעצטער קרבן") ווערט דערמאנט אלס ביישפיל ווי מ'קען זיך באפרייען פון דעם צורך.

דער כלל

מצוות זענען א מענטשלעכער באדערפעניש, נישט בלויז אן אידישע זאך. אלע מענטשן — אידן און גוים — דארפן א סיסטעם פון תרי"ג מצוות. דער חילוק איז נאר אז **אידן האבן די ריכטיגע ליסטע פון תרי"ג מצוות**, בעת גוים האבן זיי נישט, אדער האבן די פאלשע, אדער האבן זיך צעמישט.

ה. מצוות מאכן סענס — א יסוד

רוב מצוות מאכן לאגיש סענס. שבת מאכט סענס, שחיטה מאכט סענס. אויב א מצוה מאכט נישט קיין סענס, איז דאס א קשיא אויף דער תורה — **א גוטע תורה מוז מאכן סענס**. דאס איז דער ערשטער פשט אין טעמי המצוות: מצוות זענען פראקטישע הדרכה פאר'ן לעבן.

ו. דער מלך און די תורה — פרשת שופטים

דער פסוק **"ושימה עלי מלך ככל הגוים"** — אזוי ווי אלע גוים דארפן א מלך, דארפן אידן אויך. **דער מלך'ס ראלע איז "ענפארסינג די לאו"** — ער דארף שרייבן א משנה תורה (א קאפי פון דער תורה) און לערנען אין איר אלע טעג, ווייל **די תורה איז דער געזעץ-בוך פון דער מדינה.**

ז. ראיה פון פרשת ואתחנן — די תורה איז דער בעסטער געזעץ-סיסטעם

דער פסוק **"ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"** — די תורה איז דער בעסטער געזעץ-סיסטעם וואס עקזיסטירט. די גוים אליין וועלן אנערקענען: **"רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת."** "צדיקים" מיינט דא — **ריכטיג, דזשאסט.**

ח. דער נביא'ס חזון — תורה פאר אלע פעלקער

דער פסוק **"כי מציון תצא תורה"** — אין דער צוקונפט וועלן די גוים אליין קומען און בעטן לערנען תורה: "לכו ונעלה אל הר ה'... ויורנו מדרכיו." דאס באשטעטיגט דעם יסוד אז **תורה איז א אוניווערסאלע הדרכה פאר אלע מענטשן.**

דער "ערשטער פשט" צוזאמענגעפאסט: אויב א גרופע גוים וואלט געקומען און געפרעגט "וואס זאלן מיר טון?", וואלט דער ענטפער געווען: **"נעם א חומש, שרייב עס איבער, טו אלעס וואס שטייט דארט."** דאס איז דער בעיסיק, פשוט'ער פשט אין מצוות — א פראקטישער סיסטעם פאר'ן לעבן פון יעדן מענטש.

ט. תרי"ג מצוות כנגד איברים און גידין — דער טיפערער פשט

דער באקאנטער רמז אז תרי"ג מצוות איז גימטריא רמ"ח איברים ושס"ה גידין איז נישט בלויז א מצליח'דיגע גימטריא. דער טיפערער פשט: אזוי ווי א מענטש וואס וויל זיין פיזיש געזונט דארף זארגן פאר יעדן אבר באזונדער — פאר די ציין, פאר די נעגל, פאר די האר — אזוי דארף א מענטש וואס וויל זיין א **גאנצער מענטש** (א גאנצע פערזענלעכקייט, א גאנצע געזעלשאפט, א גאנצע פאלק) אלע תרי"ג מצוות. טוסטו ווייניגער — ביסטו נישט א פולער מענטש. דאס איז דער פשט אין "אתם קרויים אדם" — די תורה איז דער בעסטער וועג צו זיין א מענטש.

דער רמז פון צייט: אין גמרא ברענגט רבי שמלאי אז תרי"ג מצוות איז כנגד רמ"ח איברים **ושס"ה ימות החמה** (נישט גידין). דער צייט-רמז איז אפשר נאך בעסער — א מענטש לעבט אין צייט, און דורכאויס דעם גאנצן יאר דארף מען וויסן וואס צו טון: אין זומער, אין ווינטער, פסח, שבועות, חג האסיף.

י. צי איז די תורה נאר פאר אידן? — א שטארקע דיסקוסיע

די קשיא

ס'זענען דאך פסוקים וואס רעדן ספעציפיש צו אידן — "זכר ליציאת מצרים", "כי עבד היית במצרים" — וואס האט א גוי דערמיט צו טון?

צדדים אין דער דיסקוסיע

- אין גמרא שטייט אז מ'האט געטרייט געבן די תורה פאר אלע פעלקער, זיי האבן נישט געוואלט — אבער ס'איז גוט פאר זיי אויך.
- אין כמעט אלע מצוות שטייט **"האזרח והגר"** — ביידע, אידן און גרים, זענען אריינגערעכנט.
- **יום כיפור** — מפורש אין פסוק אז ביידע דארפן מאכן יום כיפור, ביידע דארפן תשובה טון.
- **שחיטת חוץ** — אויך פאר דעם גר.

די אויסנאמען וואס זענען ספעציפיש נאר פאר אידן

1. **נבילה** — מפורש שטייט אז א איד זאל נישט עסן, און מ'זאל עס געבן פאר דעם גר און נכרי.
2. **סוכה** — שטייט "כל האזרח בישראל", משמע **נישט** "והגר".

דער ממזר-ענין

די גמרא זאגט אז א ממזר טאר נישט שרייבן א ספר תורה, ווייל ער גלייבט נישט אין דעם פסוק "לא יבא ממזר בקהל ה'." דאס איז א ביישפיל פון א מצוה וואס איז שווער פערזענלעך אבער נישט שווער צו **פארשטיין** — עס איז טראגיש אבער לאגיש. דאס זעלבע מיט עמוני ומואבי — "על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" — ס'איז פארשטאנדיג.

דער כלל

אויב מ'גלייבט אז די תורה איז גוט, איז דער פשט אז זי איז גוט **פאר מענטשן** — און ס'וואלט געווען גוט פאר יעדער איינעם, חוץ פון גאר ווייניג אויסנאמען.

יא. יציאת מצרים און פסח פאר גוים — ווי אזוי?

אברהם אבינו'ס ביישפיל

אין דער גמרא שטייט אז אברהם אבינו האט געגעסן מצה פסח, און **לוט** האט אויך געמאכט מצה פסח — און לוט איז געווען א בן נח, א גוי. דאס ווייזט אז מצה עסן איז א גוטע זאך אויך פאר גוים.

צוויי שיכטן כוונה

דער גוי עסט מצה פאר וואטעווער גוטע סיבות ער האט, און דער איד לייגט צו נאך א כוונה: "כי הוציאנו ממצרים." דאס מיינט נישט אז דער גוי'ס מצה-עסן איז ווערטלאז.

"אב המון גוים"

דער רמב"ם זאגט אז א גר מעג זאגן "אלקי אבותינו" ווייל "אבותינו" מיינט נישט ביאלאגיש — עס מיינט ווער ס'גייט אין דעם וועג. אברהם אבינו איז "אב המון גוים" — א טאטע פאר אלע פעלקער, ווי עס שטייט אין פסוק.

יב. "אין תורה" — מיר פארשטייען נישט די תורה גענוג

ירמיהו הנביא'ס קלאג

ירמיהו הנביא זאגט "אין תורה" — "נשתכחה תורת משה." דאס מיינט אז די תורה איז פארגעסן געווארן. דער וואס זאגט אז עס איז אמאל געווען א פולע תורה און מיר האבן עס נאך — דאס איז קעגן ירמיהו.

עזרא הסופר האט געטרייט צו "ריוויוען" די תורה, אבער א ראיה אז דער ריוויזיע איז נישט פולשטענדיג געלונגען: **די גוים זאגן נישט "רק עם חכם ונבון"** — זיי זענען נישט מקנא אין אונזער חכמה, וואס וואלט געדארפט זיין לויט'ן פסוק.

למעשה — מ'דארף וויינען אויף תשעה באב אז מיר האבן נישט קיין פולע תורה. מיר טוען א "זכר לתורה," מיר טרייען אונזער בעסט, אבער מ'קען נישט זאגן אז מיר פארשטייען אלעס.

יג. קריסטנטום — גוים וואס האבן געטרייט צו ווערן אידן

די גוים וואס האבן געוואלט צוקומען צו דער תורה — **דאס איז קריסטנטום.** זיי האבן געטרייט צו ווערן אידן, אבער האבן געמאכט ענדערונגען לויט זייער פארשטאנד — צוגעלייגט זאכן, אוועקגענומען זאכן. אין תורה שטייט "לא תוסיפו על הדבר" — דאס ווייזט אז זיי זענען ערגעץ וואו ראנג געגאנגען. אבער דער עצם ענין — אז גוים ווילן צוקומען צו דער תורה — איז לעגיטים.

צי וואלט תרי"ג מצוות געווען גוט פאר גוים?

א פראקטישע טענה: **רוב גוים וואלטן בעסער געווארן פון תרי"ג מצוות** — שבת היטן, תשובה טון, א סיסטעם פון מוסר. עס מאכט בעסער מענטשן (כאטש עס קען אויך מאכן "משוגע"). אבער מ'מוז אויך מודה זיין: **דער פרומער גוי האט אויך א סיסטעם**, און מ'האט נישט אפגעפרעגט אז דאס אידישע סיסטעם איז בעסער פאר זיי.

יד. דער חורבן בית המקדש — וואס איז שיפגעגאנגען

בית ראשון

בית ראשון איז חרוב געווארן ווייל מען האט נישט געפאלגט די תורה — דאס איז פשוט: אן תורה ווערט די וועלט חרוב.

בית שני — שנאת חנם און דער ענין פון פרושים

בית שני — דארט האט מען יא געפאלגט די תורה, מען איז געווען פרומע אידן. אבער עס איז דאך חרוב געווארן — ווייל פון **שנאת חנם**. דער ביאור פון שנאת חנם ווערט פארבונדן מיט דעם ענין פון **פרושים** — דער סעפעראטיזם, אז מען האט אפגעשניטן די תורה פון דער גאנצער וועלט.

טו. עזרא הסופר'ס היסטארישע באשלוס — "לא לכם ולנו"

דער פראבלעם

עזרא הסופר'ס תפקיד איז געווען אויסצולערנען תורה. אבער ער האט זיך באגעגנט מיט א ריזיגע צרה: **רוב מענטשן האלטן נישט ביים אויסהערן.** נישט ווייל די תורה איז שלעכט פאר זיי — פארקערט, זי איז גוט און גרינג — נאר פאר אנדערע סיבות ווילן מענטשן עס נישט.

דער משל פון סאמאליע

ס'איז שווערער צו לעבן אין סאמאליע (וואו מען איז עובר אויף שלש עבירות חמורות) ווי אין ניו יארק סיטי. פון וואו פארן אימיגראנטן? — פון סאמאליע קיין ניו יארק! און דאך בלייבן מענטשן אין סאמאליע און זענען נאך שטאלץ דערמיט. **דער נמשל:** מענטשן ווילן זיין "פיראטן" — אפילו ס'איז א שלעכטערע לעבן, אפילו א פיראט אליין וואלט מער פארדינט אין ביזנעס, ס'איז א ווין-ווין סיטואציע צו פאלגן די תורה, און דאך ווילן זיי נישט.

דער באשלוס

עזרא הסופר האט מחליט געווען — מיט מפורש'ע פסוקים — **"לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו"**: מען קען נישט אריינברענגען די גוים, ווייל זיי וועלן אונז שנעלער צעשטערן ווי מיר וועלן זיי מגייר זיין. דאס אף על פי אז **שלמה המלך האט געזאגט אז דער בית המקדש איז פאר אלע גוים.** עזרא האט געמאכט א חשבון פון "שכר מצוה כנגד הפסדה."

קבלת עול מלכות שמים באהבה

מען דארף מקבל זיין עול מלכות שמים **באהבה און בשמחה**, נישט ביראה אדער בשנאה. דער פסוק זאגט **"כי מאהבת ה' אתכם"** — דאס מיינט אז די תורה איז גוט. ווער עס זאגט "ס'איז שווער" איז ווי דער פסוק "בשנאת ה' את עמו הוציאנו ממצרים" — א פארדרייטע השקפה. אפילו אויב מען שטראגלט מיט געוויסע מצוות, איז נאך אלץ בעסער צו האבן די תורה — **ס'איז די זיסטע לעבן.**

טז. די סטראטעגיע פון פרושים — אפזונדערונג פון די גוים

דער גרונט-פלאן

עזרא הסופר האט מייסד געווען די באוועגונג פון **פרושים** — ליטעראל "סעפעראטיסטן." **"רובא דרובא דגוים"** אין גמרא יבמות איז אייגנטלעך א יאוש — מען האט אויפגעגעבן דעם פלאן צו אינפלועגסן די גאנצע וועלט. אנשטאט דעם: **"אנכי וביתי נעבוד את ה'"** — מיר מאכן א קליינע גרופע אידן, בויען א חומה, חתונה האבן נאר צווישן זיך.

שלמה המלך האט נאך געהאלטן פון דער אלטער סטראטעגיע — חתונה האבן מיט די גאנצע וועלט כדי זיי מקרב צו זיין (בת פרעה זאל זיך מגייר זיין). אבער עזרא האט געזען אז דאס ווערקט נישט.

חורבן בית שני — דער אמת'ער וויין פון תשעה באב

אויף תשעה באב וויינט מען אייגנטלעך אויף **חורבן בית ראשון**, נישט בית שני. בית שני איז שוין אליין געווען **"איין גרויסע חורבן"** — א "קישן אין גלות", א שטיקל הצלה פורתא. די אידיע אז **די תורה איז גוט פאר אלעמען** איז שוין נישט געווען אין בית שני — ס'איז פארקערט געווען, מען האט אנגענומען אינסולאציאניזם/סעפעראטיזם.

יז. דאס איז א בדיעבד'דיגע סטראטעגיע — מיט א פרייז

"סידס פון איר אייגענע צעשטערונג"

די סטראטעגיע פון אפזונדערונג אינקלודירט אין זיך **"די סידס פון איר אייגענע צעשטערונג"** — ווייל שנאת חינם איז נישט סאסטעינעבל. **"יודע צדיק נפש בהמתו"** — א מענטש קען נישט לעבן מיט שנאה אויף אייביג.

ישוב ארץ ישראל און גלות

אידן דארפן וואוינען אין ארץ ישראל — אבער דער אמת'ער ציל איז **אייננעמען די גאנצע וועלט** (מאכן פאר "זיינע מענטשן"). ביז דערווייל קען מען נישט, דעריבער וואוינט מען אין אידישע געגנטער. **מצות ישוב ארץ ישראל ווערט מקוים אין מאנרא** לכל הדעות — ווייל דארט וואוינען נאר אידן, און דאס איז דער עיקר. **רב יהודה** האט געהאלטן אז אין בבל איז מען אויך יוצא — ווייל אידן וואוינען אין אידישע געגנטער, נישט צווישן גוים.

דער פרייז: אנטיסעמיטיזם און חורבן

דער **מדרש** אויף "אלהי צורי אחסה בו" — **אברהם אבינו** (דער "צור" פון "צור חצבתם") האט אונז "פארקויפט" פאר דער האלאקאוסט. ער האט געוויסט אז אפזונדערונג וועט ברענגען שנאה פון גוים, אבער ער האט געטשוזד: **בעסער ס'זאל בלייבן אפאר אידן**, אפילו מיט דעם פרייז.

על קידוש השם — ווען א איד ווערט געהרג'עט (האלאקאוסט, אקטאבער 7), איז ער געשטארבן פאר דעם פרייז וואס אברהם אבינו האט מחליט געווען צו צאלן. ער האט נישט אליין געמאכט די טשויס — ער איז געבוירן א איד, און דאס איז דער קאסט.

דער **קלויזענבורגער רב** און דער **מונקאטשער רב** (ר' ברוך) האבן געזאגט: דער אייבערשטער האט געמאכט די האלאקאוסט ווייל צווישן אידן איז געווען שנאת חינם — איינער מיט שטריימל, יענער מיט ווייסע זאקן — **"דארט וועלן ענק אלע אויסטון נאקעט אין דער זעלבער גאז-קאמער, און זען אז ס'איז נאר דא אזא זאך אידן."**

אבער ס'האט נישט געהאלפן

די טראגעדיע ווידערהאלט זיך. ווען מען זאגט די דרשה אז מ'דארף זיך אפטיילן פון גוים — **דארף מען וויינען דערביי**, ווייל ס'איז טראגיש. אבער ס'איז אפשר די איינציגסטע ברירה.

יח. די צוויטע, גרעסערע צרה — ס'רואינירט די תורה אליין

נאכדעם וואס מען האט זיך אויסגעזונדערט פון די גוים, **רואינירט דאס אויך די תורה גופא.** די אפזונדערונג פארדרייט דעם אינהאלט פון תורה — מען זאגט דרשות אז תורה איז **נאר פאר אידן**, אז גוים טארן נישט לערנען תורה. דאס איז אייגנטלעך א יאוש, נישט דער אמת'ער אינהאלט. אין אמת'ן איז דא אסאך תורה וואס מ'דארף מפיץ זיין פאר אלע מענטשן.

לובאוויטש — אנדערע סטראטעגיע, זעלבע אפזונדערונג

לובאוויטש איז **פונקט אזוי אפגעזונדערט פון גוים** — נאר מיט אנדערע סטראטעגיעס. אהבת ישראל ביי לובאוויטש מיינט נישט אהבת גוים. **אלע אידן** — ווייסע זאקן, קאפל, פאה — זענען אלע אפגעזונדערט פון גוים, דער חילוק צווישן זיי איז קנאפ לגבי גוים.

יט. דער פארגלייך מיט די אמישע — וואס ארבעט און וואס פעלט

די סטראטעגיע וואס ארבעט — אפזונדערונג און דעמאגראפיע

דער בעש"ט'ס דרך ווערט פארגליכן מיט דער אמישער סטראטעגיע. **יעקב אמאן** (דער מייסד פון די אמישע) האט פארשטאנען אז מ'קען נישט די וועלט איבערצייגן. ער האט מחליט געווען: מ'פארט קיין אמעריקע, מ'זעצט זיך אוועק אויף א פארם, מ'מאכט א דיעל מיט די שכנים — "איך טשעפע

דיך נישט, דו טשעפסט מיך נישט" — און מ'לעבט ווייטער מיט דעם אלטן סדר.

דער וועג צו וואקסן: ביידע — אמישע און חסידים — האבן אויסגעפונען דעם זעלבן "טריק": מ'גייט מיט שווארצע קליידער, מ'רעדט נישט קיין ענגליש, און מ'מאכט אסאך קינדער. **ס'ארבעט:** היינט זענען דא א מיליאן חסידים, פופציג יאר צוריק איז געווען א האלבע מיליאן.

די פראבלעם — אינטעלעקטועלע סטאגנאציע

ביי די אמישע: זייט פינף הונדערט יאר איז נישט צוגעלייגט געווארן **אפילו נישט איין נייע זמירה.** קיין פילאסאף, קיין סקאלער, קיין משורר, קיין חידושי תורה — **גארנישט.** זייערע ספרים זענען אויפן לעוועל פון "ליווינג אמונה פאר טשילדרען." זיי האלטן נישט פון עדזשוקעישאן — נישט נאר וועלטלעכע, אפילו נישט אייגענע רעליגיעזע בילדונג.

א מעשה פון אן אמישער: ער ליינט די ביבל, גייט מיט דער גאנצער טראגע, אבער ווייסט נישט אז ס'איז דא אן אלטע ביבל און א נייע ביבל. ער האט געמיינט אז א שטריימל שטייט אין דער "אלד טעסטאמענט." ער ווייסט נישט וואס זיין אייגענער גלח זאגט — **און דער גלח ווייסט אויך נישט.**

דער חילוק צווישן אידן און אמישע

ביי אידן, אפילו אין די גאר טראדיציאנעלע פלעצער, מאכט מען **יעדע יאר א נייע ניגון** פאר ראש השנה. אבער דער חילוק איז נישט אזוי גרויס ווי מ'מיינט.

דער הויפט חידוש — צמצום ברענגט טיפשות, אפנקייט ברענגט חידושים

כמעט אלע גוטע חידושים, שיינע ספרים, און קריעטיווע תורות — אפילו נאר אידישע ווערטן — קומען פון מענטשן וואס האבן געהאט עפעס צוגאנג צו דער ברייטערער וועלט. די גאר עקסטרעם פרומע וואס ווייסן טאקע גארנישט — ביי זיי איז דא אמת'ע אינטעלעקטועלע ארעמקייט.

דער סאטמארער רבי (ר' יואל) האט אליין געהאט צוגאנג — דער גבאי האט אים ארויסגעפרינט וואס ער האט געדארפט. **ר' נתן יוסף** (דער נאכפאלגער) האט דאס נישט געהאט — און מ'זעט אז זיינע תורות זענען שוואכער.

רבי נחמן מברסלב איז געגאנגען שמועסן מיט **אלע אפיקורסים** — און פון אים קומען **בעסערע חסידישע תורות ווי פון אלע רבי'ס.** דאס איז נישט קיין צופאל — **די אפנקייט צו דער וועלט ברענגט קריעטיוויטעט, און דער צמצום ברענגט סטאגנאציע.**

דאס דילעמע — א "מעשה שואל"

פון איין זייט: לאזט מען קינדער אויפן אינטערנעט — זינגען זיי נאר טיק-טאק ניגונים פון לעצטע וואך. פון דער אנדערער זייט: לאזט מען זיי נישט — זינגען זיי נאר פינף-הונדערט-יאריגע ניגונים און נישט מער. **ביידע וועגן האבן א פראבלעם** — און דאס איז דער אמת'ער שאלה וואס שטייט פאר דער חסידישער וועלט.

כ. דער זוהר אויף מצוות עשה און מצוות לא תעשה — זכור ושמור

דער יסוד

דער זוהר הקדוש טייטשט דעם פסוק **"ושמרתם ועשיתם"** אזוי: **שמירה** איז מצוות לא תעשה, און **עשיה** איז מצוות עשה. דאס קאָרעספּאָנדירט מיט **שמור וזכור** — שמור איז דער נוקבא-אספעקט (פרוי), זכור איז דער זכר-אספעקט (מאן). דאס איז א תורה פונעם רמב"ן און פונעם זוהר.

שמירה (לא תעשה)

שמירה מיינט זיך אָפּהיטן — נישט קוקן אויף שלעכטע זאכן, נישט אַרויסגיין וואו מ'דאַרף נישט, אַלע מיני גדרים. דאס איז זייער וויכטיג — אָן שמירה קומען אַריין קליפּות און מ'ווערט צובראָכן. **אָבער פון שמירה אַליין געשעט גאָרנישט** — עס איז נאָר אַ "געיט" (שער), אַ באַשיצונג, אָבער קיין באַשאַפונג.

עשיה (מצוות עשה)

עשיה איז דער זכר-אספעקט — טון, בויען, קעמפן, ארבעטן, לערנען תורה, געבן צדקה. **"דרכו של איש לכבוש"**, **"דרכו של איש לעשות מלחמה"** — דער מאַן איז דער עושה. פרויען זענען פטור פון מצוות עשה שהזמן גרמא, אָבער אין אמת'ן זין זענען זיי פטור פון דעם גאַנצן עשיה-אספעקט.

דער משל פון בועז און דוד המלך — ארויסגיין פון די געיטס

בועז האָט מחדש געווען **"עמוני ולא עמונית"** — דער איסור פון חתונה מיט גוים מיינט אַז אידישע מיידלעך זאָלן נישט גיין צו גוי'אישע מענער (ווייל דער מאַן איז בעל הבית, און זי ווערט פאַרלוירן). אָבער אַז אַ אידישער מאַן נעמט אַ גוי'אישע פרוי — ער איז דער באַס, ער גייט זי מגייר זיין, שיקן די קינדער אין חדר. **פון דעם איז געקומען משיח** — דורך רות המואביה.

דוד המלך איז געווען אַ "גבר גבר" — דער אולטימאַטיווער עושה. **שמשון הגיבור** אויך — דאָס איז דער "דרכו של איש", ארויסגיין פון די געיטס און כובש זיין.

כא. דער הויפט-חידוש: אידישקייט איז צו פעמינייזד געוואָרן

די קריטיק

ווען מ'בויט אַ געזעלשאַפט **נאָר אויף שמירה** (לא תעשה), האָט מען וויניגער פריצות — אָבער **מ'טוט גאָרנישט**. מ'דאַרף ביידע: **"ושמרתם ועשיתם"** — שמירה **און** עשיה צוזאַמען.

אידישקייט איז געוואָרן אַזוי פעמינייזד — ווען מ'זאָגט "צדיק" מיינט מען אַ מענטש וואָס **טוט נישט** קיין שלעכטס (שמירה), אַנשטאָט אַ מענטש וואָס **טוט** עפּעס (עשיה). אַסאַך מענטשן מיינען אַז שמירה אַליין איז גענוג — אָבער **עס קען נישט זיין אַז קיינמאָל טוט מען גאָרנישט.** אַפילו תורה-לערנען ווערט מאַנכמאָל נאָר אַ שמירה אַנשטאָט אַן עשיה.

ביטול און הכנעה — דאס איז נאר א האלבע עבודה

ביטול און הכנעה — דאס איז גוט פאר דער "פרויענישער" בחינה, אבער עס דארף נישט זיין דער גאנצער אידישקייט. **ר' נחמן מברסלב** פרעגט: פארוואס לאזט מען דעם אייבערשטן טון וואס ער וויל? מ'דארף אים **זאגן** וואס מ'ברויכט!

מענערישע תפילה — נישט סתם מקבל זיין, נאר זאגן פאר'ן אייבערשטן וואס עס זאל זיין. א מאן איז זיך מכניע **נאר צו וועם עס איז ראוי** — דאס איז דער יסוד פארוואס אידן דינען נישט עבודה זרה: "ווער איז דזשיזוס? מיין ברודער. דער אייבערשטער אליינס — אפשר."

מאכן אייגענע תורות און ניגונים

- **נאכזאגן יענעמ'ס תורה** און מברר זיין הלכה — דאס איז א "פרויענישע" זאך (מקבל זיין).
- **מאכן נייע תורות, נייע הלכות, נייע ניגונים** — דאס איז א "מענערישע" עשיה, און א גרויסער חלק פון עבודה.
- **ר' צדוק הכהן** זאגט: אן איידעלער איד וואס רעדט אפילו סתם — דאס איז תורה.

מענערישקייט מיינט נישט "אלפא מייל"

א מאן איז נישט א "ביג שאט" — פארקערט, מענער פארשטייען אויטאריטי בעסער ווי פרויען. אין א גרופע מענער שטעלט זיך איינער אויף אלס מנהיג און אלע פאלגן. אין א גרופע פרויען — שלאגט זיך. א מאן איז א **סאלדאט** — ער קען פאלגן, אבער ער ווייסט **פארוואס** ער פאלגט. א מאן האט **אלעמאל א תשובה** — ער ווייסט וואס צו טון. א פרוי איז דער מענטש וואס "ווייסט נישט" און פרעגט.

"ווער איז דיין רב?" — קריטיק

דער פראגע "ווער איז דיין רב?" אין ישיבות מיינט אפט: "וועמען קען איך אנרופן כדי דיך צו צווינגען?" דאס איז א מאניפולאציע, נישט אמת'ע כבוד

פאר א רב. א ערנסטער רב מיינט — **אלעמאל ווייסן צו ענטפערן**, נישט דארפן פרעגן א צווייטן.

עשיה בגשמיות אבער נישט ברוחניות

אסאך אידן זענען "אנשי עולם הזה" — זיי ארבעטן, שלעפן א גאנצן טאג, אבער טוען גארנישט פאר זייער אידישקייט ברוחניות. **"ביי'עסט טווארד עקשאן"** — דאס איז דער כלל פון ספרים הקדושים: **טון זאכן**. אלול — דער ריכטיגער צוגאנג איז נישט נאר אפהאלטן זיך (שמירה), נאר **טון מער** (עשיה).

כב. פרויען און לערנען

דער עיקר פונקט

פרויען ווילן בכלל נישט לערנען אין דעם זין ווי מענער לערנען. פון פראקטישע עקספיריענס — כמעט נישטא קיין פרויען וואס קוקן אויף די שיעורים אויף יוטיוב, כאטש עס איז אפן און אויף אידיש.

פרויען ווילן דרשות — זיי ווילן מ'זאל זיי זאגן וואס צו טראכטן, נישט זיך אליין דורכשלאגן דורך א סוגיא. דאס איז נישט ווייל זיי זענען נישט קלוג גענוג — **זיי זענען גענוג קלוג** — נאר זיי האבן נישט דעם דרייוו צו "געווינענן דיבעיטס" וואס מענער האבן. מענער האבן א נאטירלעכע נייגונג צו שלאגן זיך ארום מיט א סוגיא — דאס איז א חלק פון מענלעכקייט. פרויען זענען מער "אגריעבל" — זיי ווילן צוזאמענקומען, נישט געווינען.

לערנען איז דעינדזשערעס

עס איז דא א ריזיקא אין לערנען. א דרשה קען מען נישט אפפרעגן, אבער ווען מ'לערנט, קען מען קומען צו שאלות. דערפאר איז עס וויכטיג אז **דער מאן זאל זיין דער וואס זאגט דער פרוי וואס צו טראכטן** — נישט א צווייטער מאן. דאס איז ממש דער ענין פון "איש ואשה." ווען א מאן זאגט עפעס צו זיין פרוי — אפילו עפעס ווייט פון וואס זי איז געלערנט געווארן — ווערט עס א "ריעלע זאך" פאר איר, וואס ביי א צווייטן וואלט עס נישט אריינגעגאנגען.

לערנען איז "גרינג" אבער דארף ענערגיע

לערנען איז **אנטי-ענטראפי** — עס דארף ענערגיע, עס איז נישט ווי ליגן אויפן קאוטש. אבער "שווער" מיינט נישט אז עס טוט ווי — **עס איז געשמאק**, מ'האט עס ליב. עס דארף **קורעדזש**, אבער עס איז נישט שווער אין דעם זין אז עס שמערצט.

כג. שנאת חינם — אריינגעבויט אין אידישקייט

שנאת חינם איז אריינגעבויט אין אידישקייט — עס איז נישט עפעס וואס מ'קען גרינג אפווארן ביז משיח קומט. עס האלט אידישקייט צוזאמען אין א געוויסן זין, אבער עס איז דא א לעוועל וואס איז שוין צופיל — ווען ארונים טארן נישט רעדן מיט זלונים.

כד. ווי מער חסידיש, אזוי מער מעג מען זיין "אפיקורס"

א שטארקער חידוש: **א חסידישער איד קען זיך דערלויבן מער "אפיקורסישע" מחשבות** ווייל זיין פרומקייט איז נישט אפהענגיג פון אמונה-דעקלאראציעס. ער קען טעאריעטיש זאגן "הארי פאטער האט געשריבן די תורה" און ער גייט ווייטער אין שטיבל שבת. **א מאדערנער איד דארף גלייבן יעדע זאך ברוחב** — ווייל אן דעם הערט ער אויף היטן שבת מארגן. דער פרינציפ: **סטרוקטור גיט פרייהייט.**

כה. א מויער אן א שטאט — דער רוף צו בויען תוכן

דער טראגישער פונקט

די חרדישע וועלט האט זייער הצלחה'דיג אויפגעבויט א שטארקע מויער פון אפזונדערונג — און דאס ארבעט ממש גוט אלס סטראטעגיע. מ'קען זיך אנלענען אויף דער וואנט, זי איז שטארק. **אבער**: מ'האט אזויפיל ענערגיע אריינגעלייגט אין בויען די מויער, און אינעווייניג איז ליידיג — "מ'האט מאשין-גאנס אויף אלע טורעמס, אבער אינעווייניג דארף מען ערשט בויען, מאכן א גוטע טשאלנט, מאכן עפעס מיט תוכן."

דער רוף: נוצט אויס דעם מויער וואס איר האט שוין אויפגעבויט — אבער פילט עס אן מיט אמת'ע חידושי תורה און תוכן. דו ביסט דאך אפגע זונדערט — וואו זענען דיינע חידושי תורה?

וואקסן פון דער גרופע — אינער סירקל

ווען א גרופע וואקסט צו גרויס, דארף מען מאכן אן **אינער סירקל** — אן "אינסייד" און "אאוטסייד." דאס מוז געשען נאטירלעך, נישט פארצייטיג. עס מוז בלייבן א "שארית" לשם תורה.

כו. לידערשיפט, פאלאורשיפט, און סערטנטי

גוטע לידערס זענען אויך גוטע פאלאווערס

ווער עס פארשטייט וואס עס מיינט צו פאלגן א מענעדזשער, פארשטייט אז דער מענעדזשער מיינט נישט אז ער איז בעסער — עס איז פשוט זיין דזשאב, און דער סדר העולם איז אז מ'פאלגט.

א לידער דארף נישט האבן מורא פון rejection

דאס מיינט נישט אז ער איז אלעמאל גערעכט. אבער ער דארף קענען דיעלן דערמיט אז מ'זאגט אים "דו ביסט נישט גערעכט," און צו צעפאלן. דער מאמענט איינער פרעגט "ווער ביסטו צו זיין א לידער?" — דארף ער דאס קענען אויסהאלטן.

א לידער דארף ווויסן וואו ער איז נישט דער בעל הבית

אויב דריי מאל האט דיין ווייב בעסער אויסגעקליבן די קאליר, איז קלאר אז דאס איז נישט דיין פעלד. א גוטן טאג, זאל זי מאכן.

וואס א רבי פראוויידט: certainty

רוב מענטשן ווייסן נישט וואס זיי ווילן טון, זיי זענען נישט זיכער. **דער רבי'ס דזשאב איז צו געבן א פסק, certainty.** און certainty מיינט אויך: **אויב ס'וועט נישט געלונגען, איז עס דיין שולד** — דאס איז דער פרייז פון לידערשיפט.

די רבי'ס זאגן

היינט זאג איך אזוי, וועסטו מיר פאלגן; מארגן זאג איך פארקערט, וועסטו מיר אויך פאלגן. דאס מיינט נישט אז ער איז נעכטן געווען ראנג — עס מיינט אז **לידערשיפט איז נישט וועגן אלעמאל גערעכט זיין, נאר וועגן נעמען אחריות.**

כז. דער רבי'ס ראלע — ווער זאגט וואס איז גערעכט?

דער רבי מחליט

אין חסידישע חדרים איז **אלעמאל דא איינער וואס זאגט "דו ביסט גערעכט"** — דער רבי איז דער וואס **מחליט** ווער ס'איז גערעכט. אפילו ווען דו ווייסט אליין, דער רבי'ס הכרעה איז וואס ציילט. דאס איז נישט ווייל דער רבי האט **רוח הקודש**, נאר ווייל **ער איז דער וואס מחליט.**

רוב לעבנס-באשלוסן שטייען נישט אין שולחן ערוך

רוב זאכן וואס א איד טוט — חתונה, קויפן, נישט קויפן — שטייט נישט אין שולחן ערוך. דער שולחן ערוך רעדט בלויז פון אפאר זאכן, אבער רוב לעבנס-באשלוסן זענען "אן אפענדער" — ס'איז נישט פארגעשריבן. **דער רבי דארף זיין דער "בלאק"** — איינער וואס זאגט דעם ווארט, וואס מאכט די הכרעה אין זאכן וואס שטייען נישט אין שולחן ערוך.

שלום זכר — דער "ניינזאגער"

ווען מענטשן זיצן ביי א שלום זכר, איז אייביג דא איינער וואס וויל אריינגיין מיט א געוויסע טאפיק. **אז דו ביסט דער ערשטער וואס ווארפט**

אריין א ליין, דארפסט דו אויך זיין אקעי מיט יענעמ'ס ליין — מ'דארף זיין גרייט צו הערן אנדערע מיינונגען.

סוף פונעם שיעור

דער שיעור ווערט פארענדיגט מיט א ניגון ("שמע ישראל וליבי יחד, אנוכי אשיר וליבי יחד"), ברכות, און שמועסן וועגן דעם סדר פון די שיעורים — אז **עס איז יעדע חודש**, כאטש אמאל מאכט זיך נישט.

תמלול מלא

וואס איז אן איד? תרי״ג מצוות אלס מהות

דער עולם'ס פרוסטראציע מיט אידישקייט

דער עולם פילט אז ס'איז סעד אז מען מוטשט זיך זייער שטארק פאר אידישקייט און ס'איז נישט זיכער אז מען באקומט עפעס דערפאר. נישט ווי תורה, וואס איז שכרה בצידה.

אידישקייט, מען מוטשט זיך זייער שטארק. קען זיין די אידן רעדן זיך איין. נו, וואס וועט קומען פאר דעם? גארנישט. ניין, זיי מוטשען זיך מער. נישט יעדער איינער ווייסט, מ'דארף רעדן מיט איינעם. פארוואס זעסטו נישט קיין רבי? ער האט אן אנדערע קאפ. דו דארפסט נאר זאגן אז דו נעמסט אן ביי דיר די אמונה, אונזערע גלויבן. דו האסט באקומען די צוויי און זאגסט צו דיר. וואטעוועור גייט אן, קוועסטשענס, דו האסט נישט באקומען די צוויי און זאגסט צו דיר. און יעצט זאל מען דערווייזן. פאר די גאנצע איז געווען א איד. פאר די גאנצע איז געווען א איד. סאו דאס איז איינע פון די קשיות.

דער ענין פון בטחון

די אנדערע קשיא וואס איך האב איז פארוואס מ'דארף בטחון. ער זאגט אז ער דארף בטחון, איך ווייס נישט פארוואס ער דארף עס. ער האט נאכנישט פארשטאנען. וואס איז די פראבלעם וואס ער קומט צו סאלוון?

איך טו פאר דעם דראגס. האסטו שוין געמאכט די דראגס? ס'איז שוין געטרייט, ס'ארבעט נישט. ס'איז שוין געטרייט, ס'ארבעט נישט. ס'איז שוין געטרייט, ס'ארבעט נישט. ס'איז בטחון ארבעט יא? שוין, איז גוט. האסטו געטרייט, ס'איז בטחון אויף אידיש. דראגס. דראגס. דראגס. דראגס.

פאר וועמען זאל איך איבערגעבן פאר זיך? פאר גאט! העכער מיר, און קיינער איז נישט אפרייען. קענסט באשטיין? ביסט א זייער ווייל גאווע? דו קענסט נישט נאר ביסט די גאט? יא. מיין יונגער איז געווען דאס, איך קען עס געבן צו א פלאץ וואס קיינער האט נישט קיין רינג. נישט איך און נישט אים. און יעצטביידע געבן זיך אויף אויף די זעלבע זאך. דארפן מיר גרייט זיך צו מחמיר זיין. און שאספן מיט יענע פראסעס.

טעכנישע הערות

היינטיגע גאר. ער ווייסט שוין. איך גיי פאלערנען זוהר הקדוש. מ'מאכט א שיעור זוהר. ווען ס'איז דא א שיעור זוהר פרייטאג, דער עולם לערנט עס נישט, גייט עס איבערחזר'ן דא. נישט איבערחזר'ן, ווען מ'מאכט... די וואך איז נישטא קיין זוהר אין די פרשה. דאס ווייס איך נישט. אודאי.

דור של המתים מיינט נישט צו גיין צו די whatever you hold on hold off. יא. וואלט איר געוואלט. ס'איז נישט דא קיין תודה דרשות. דור של המתים. ס'איז דא דרשה אין תהלים פ״ח. דור של המתים. העלא.

דער יסוד: אן איד איז א באשעפעניש וואס טוט תרי״ג מצוות

ס'איז אזוי, ס'איז אזוי. די זאך פון א איד... און ער טוט תרי״ג מצוות, אזוי זאגט מען. איר געהערט דערפון? תרי״ג מצוות? אזוי זאגט דער רמב״ם.

קהל: אזוי זאגט דער רמב״ם?

יא, I guess. ר' אברהם לויט האט אזוי געזאגט.

קהל: די אנדערע פשט?

יא, יא.

זייער גוט. א איד וואס האט אזא סארט באשעפעניש וואס טוט תרי״ג מצוות. דאס איז א איד. וואס איז א גוי? א גוי איז איינער וואס טוט זיבן מצוות.

קהל: ער מאכט א איד, אדער א איד דארף עס טון א איד, אדער א איד?

ניין, זייער גוט. א איד, צוויי זאכן. אקעי. א איד איז אזא סארט באשעפעניש וואס טוט תרי״ג מצוות. א איד איז נישט איינער וואס טוט תרי״ג מצוות. א איד איז נאר א זאך וואס טוט תרי״ג מצוות. זייער גוט.

און וואס מיינט אז זיין נאמען איז געווען א איד? וואס מיינט דאס? וואס מאכט א אידישקייט? א אידישקייט איז תרי״ג מצוות. ס'מיינט נישט אז מ'טוט אלע תרי״ג מצוות. קיינער טוט נישט אלע תרי״ג מצוות. אבער וואס ס'מיינט, ס'איז א סארט בריאה וואס טוט די תרי״ג מצוות. פארשטייסט?

קהל: קאמיטעד.

וואס? קאמיטעד איז שוין אביסל צופיל גערעדט. דאס איז שווער צו פארשטיין.

דיסקוסיע: דער חילוק צווישן א מענטש און א קראנקער מענטש

ס'איז דא אזא דארט, ס'איז דא אזא זאך פון א מענטש. האט געהערט פון דעם?

קהל: וואס מיינסטו די חילוק איז? א איד וואס פרעקט עס נישט אידישקייט, נישט א איד. איך ווייס נישט וואס דאס איז.

און א מענטש וואס איז קראנק איז נישט קיין מענטש, איז ער קראנק.

קהל: איך האלט אז א מענטש... איז ער דאך נישט קראנק, איך פארשטיי נישט. וואס איז די פראבלעם?

ווייטער, ווייל ער בלייבט א מענטש וואס טוט תרי״ג מצוות. אבער אויב ער טוט נישט תרי״ג מצוות, ווערט ער נישט תרי״ג מצוות. אבער די גאנצע חסריה איז נישטא קיין תרי״ג מצוות, איז נישטא ביי א ירושקייט.

זייער גוט, פאר וואס די גאנצע סאסייעטי איז די חברה מענטשן וואס זיי טוען די תרי״ג מצוות. בכלל, קיינער האט קיינמאל נישט געטון אלע תרי״ג מצוות, אמת?

צוויי שיטות אין פארשטיין תרי״ג מצוות

איך קען ענק זאגן אביסל מער בהסבר. ס'איז דא, זייער גוט, ס'איז דא אפאר שיטות.

שיטה א': מצוות אלס חיוב און אבליגיישאן

ס'איז דא וואס זאגן אז ס'איז דא א גאט, ער איז געקומען און ער האט געזאגט אז ער דארף טון ווערדיגערטער זאכן. דאס איז איין שיטה. לויט די שיטה, די תרי״ג מצוות זענען נישט קיין זאך בכלל, ס'איז עפעס א קאמענד, וואס ווער זאגט א קאמיטמענט, אן אבלעגעישאן, אזעלכע גוי'אישע ווערטער.

וואס... האסטו אמאל געזען די תורה אבלעגעישאן? האסטו אמאל געזען? ניין, ס'שטייט נישט אזא זאך. ס'איז עפעס אזא חיוב, עפעס אזא חוב, יא, שטארק חוב, וואס... איך האב א דעט, נישטא אזא ווארט חיוב אין די תורה. די תורה שטייט נישט קיינמאל חייב. חייב איז חייב מיתה, אויב ס'איז אזא זאך אין די גמרא. אין חומש שטייט נישט חייב קיינמאל.

סאו איין פשט איז, לאמיר קודם מאכן קלאר די מהלך. איין פשט איז אז מצוות, תורה און מצוות, לאמיר זאגן תורה און מצוות, אידישקייט, whatever you want to say, איז עפעס אזא סארט זאך וואס מ'מוז טון, מ'מוז. אויב איינער טוט עס נישט איז ער עובר, איז ער אן עבירה, איז עפעס אזא סארט פראבלעם מיט אים.

וויפיל עבירות מעג מען טון ביז מ'ווערט אינגאנצן עובד ובטל? וויאזוי ווערט אויס איד? פרעגן די רבנים, whatever, ס'איז שוין אלעס פרטים. ווייל דאס איז די אידיע פון וואס איז א איד, פון וואס איז די תרי״ג. און א איד איז דער וואס איז מחוייב תרי״ג מצוות. א גוי איז נאר מחוייב צו טון זיבן מצוות. Turns out ער איז מער פון תרי״ג מצוות, וואס דאס איז די דיסקאשן, איך האב מזל איך בין נישט קיין גוי. אבער א איד איז דאס א זאך וואס ער דארף טון זעקס הונדערט און דרייצן מצוות. ער דארף.

דער פראבלעם מיט "דארפן" — עס עקזיסטירט נישט

סאו די דארפן, וואו ליגט די דארפן? האט איינער אמאל געזען א דארף? יענקל, האסטו אמאל געזען א דארף? קיינער האט נאך קיינמאל נישט געזען א דארף. א דארף איז א זאך וואס עקזיסטירט נישט. ווייסטו וויאזוי איך ווייס? אסאך מאל רעד איך מיט א יונגערמאן, איך זאג אים, "איך וויל לערנען מיט דיר, קום צו מיין שיעור." זאגט ער, "יא, מ'דארף." ער קומט קיינמאל נישט אן. סאו, דארפן איז א זאך וואס געשעט נישט, ער זעט נישט, מ'דארף, מ'דארף, סאו, מ'דארף.

מצוה, איך וויל, וואס מיינט דאס? האסט אמאל געזען א מצוה? האסט אמאל געזען די זאך? דו האסט אמאל געזען אז וואו אין די וועלט טרעפט מען די באשעפעניש פון באפוילן זיין? וואס איז עס? איך האב געזען פון א קעניג, איך האב געזען די מענטשן וואס פאלגן די גזירה, די אלע זאכן האב איך געזען, אבער די גזירה האב איך נאכנישט געזען. אז ס'שטייט אין א בוק? סאו די מצוות איז אין עפעס א ליסטע פון קיין זאכן שטייט אין א בוק? וואס איז אינטערעסאנט?

האסטו אמאל געזען א דארף? האסטו אמאל געזען א חובה? איך האב קיינמאל נישט געזען. איך ווייס נישט, ס'איז נישט אזא זאך. איך האב אנגענומען אז ניין. איך האב געזאגט אז נישט. ויחס צו א זאך האב איך עס געזען. וואס איז דער יחס? וואס מיינט עס? ער דארף? וואס הייסט ער דארף?

דיסקוסיע: "דארפן" ווי עסן און טרינקען

וויאזוי זעט אויס ער דארף עסן?

קהל: אה אה, זייער גוט.

סאו, קיינער האט, איך האב נאך קיינמאל נישט געהערט אז א מענטש גייט אריבערזאגן אז א מענטש איז א סארט זאך וואס ער איז מצווה צו דארפן עסן. האסטו דאס מאל געהערט אז איינער רעדט אזוי? פארוואס נישט? ווייל דאס איז עקשלי א זאך וואס עקזיסטן. זאכן וואס עקזיסטן זאגט מען נישט אז מ'דארף זיין.

קהל: אה, זייער גוט, צו זיין א "need". ס'קען זיין ס'איז א "condition" פאר לעבן. "Need" מיין איך צו זאגן א "condition". זייער גוט.

דו זאגסט ס'איז אזוי ווי א "condition" פאר לעבן, רייט? כדי צו לעבן דארף מען עסן און טרינקען. טאמער נישט, קומט אויס אז מ'שטארבט.

קהל: וואס?

אה, ווארט, וואס? יא, ס'זעט אזוי אויס. ס'זעט אזוי אויס. א "condition" זעט אזוי אויס אז די מענטשן וואס זיי טוען עס, זיי לעבן, און די מענטשן וואס טוען עס נישט, שטארבן, אדער זיי לעבן וויניגער, זיי לעבן שוואכער, זיי זענען קראנק, וכדומה. דאס איז א "real" זאך. איין מינוט, ס'איז זייער גוט.

שיטה ב': תרי״ג מצוות אלס "needs" — קאנדישאנס פאר לעבן

סאו יעצט האט מען אים געזאגט א נייע זאך, ס'איז די תרי״ג "needs". אז א גוי איז א זאך וואס האט נישט די "needs", ער איז אזוי ווי א לאמפ דארף א "battery", און א איד דארף מצוות. ס'ווערט "different".

קהל: דו האסט געכאפט אז דו האסט מסביר געווען וואס דו האסט פריער געזאגט, באט נישט.

ער זאגט אזא נייע פשט. פריער איז געווען "דארף", וואס קיינער ווייסט נישט וואס דאס איז. ס'איז געווען א גוי האט געהייסן דעיוויד יום, ער האט געזאגט אז אין די וועלט עקזיסטירט נישט קיין "דארפן", און ער איז געווען גערעכט. ס'איז נישט אזא זאך, ס'עקזיסטירט נישט. ס'איז געווען נישט וואס זאגט מען דארף גלייבן אז ס'איז נישט אזא זאך, אבער איך גלייב נישט אז מ'דארף גלייבן אין עניטינג. סאו, ממילא ס'עקזיסטירט נישט, עקזיסטירט עס נישט. סאו, דו רעדסט פון "דארפן", "דארפן", "דארפן". יא, עקזועקטלי.

סאו, ניין, גוט. אויב מ'זאגט "דארפן" אין די זעלבע וועג ווי מ'דארף עסן, אדער מ'דארף טרינקען, אדער מ'דארף גיין שווימען, בקיצור, האבן א גוטע זומער, איך ווייס וואס, דאס פארשטיי איך וואס דאס מיינט, זייער גוט. שטימט? קומט אויס אזוי.

קהל: פאר די נצח אדער פאר די רצח?

דער באגריף "דארפן" — וואס מיינט עס אז אידן "דארפן" תרי״ג מצוות?

דער ערשטער פשט אין "דארפן" — א מעטאפיזישע באגריף

ער איז אזוי ווי, לאמיר זאגן, א לאמפ דארף א בעטערי, און א איד דארף מצוות. ס'איז very different. דו האסט געכאפט אז דו האסט מסביר געווען וואס דו האסט פריער געזאגט? וואס דו האסט נישט? זאגט ער איז א נייע פשט.

פריער איז געווען דארפן, וואס קיינער ווייסט נישט וואס דאס איז. ס'איז געווען א גוי האט געהייסן דעיוויד יום, ער האט געזאגט אז אין די וועלט עקזיסטירט נישט קיין דארפן, און ער איז גערעכט געווען. ס'איז נישט אזא זאך, ס'עקזיסטירט נישט. ס'איז דא מענטשן וואס זאגן מ'דארף גלייבן אז ס'איז דא אזא זאך, אבער איך גלייב נישט אז מ'דארף גלייבן אין עניטינג, סאו ממילא ס'עקזיסטירט נישט, ס'עקזיסטירט עס נישט. יא, עקזעקטלי.

סאו, נע, גוט, אויב מ'זאגט דארפן אין די זעלבע וועג ווי מ'דארף עסן, אדער מ'דארף טרינקען, אדער מ'דארף גיין שווימען קלעצער האבן א גוטע זומער, איך ווייס וואס, דאס פארשטיי איך וואס דאס מיינט, זייער גוט. שטימט?

דיסקוסיע: דער ענין פון לא תרצח — פאר וועמען איז דאס א צורך?

קהל: קומט אויס אזוי, פאר די נרצח אדער פאר די רוצח?

די נרצח פארשטייסטו א נאכטס פארוואס, אמת? און די רוצח איז א פאטענשל נרצח, אזוי דאס גייט דאך. שטימט? וואס איז אזוי קאמפליקירט? יא? ס'איז יענעמ'ס, יענעמ'ס עס. ס'איז זיין אייגענע סעיף קדושה הרגניען, ס'מעג סענס. אויב ס'וועט נישט זיין קיין עשה פון הרג'ענען, וועט יעדער הרג'ענען און בלייבן אן מענטשן. ס'איז אזוי קאמפליקירט, פשוט ביותר.

קהל: ניין!

סאו קומט אויס, אויב דאס איז די טייטש דארטן, דעמאלטס תרי״ג מצות וואס יעדן טוען איז נישט גוים, עלי סם אבדם, קודם כל, רוב פון זיי טוען שוין גוים הלכות אויב מ'פארשטייט אזוי אמת.

דער צווייטער פשט — "דארפן" אלס א קאנדישן פאר הצלחה

הייבט זיך אן א נייע פשט. לאמיר פארשטיין, יא? און זיי האבן געזאגט, ס'איז זייער א וויכטיגע זאך. מ'האט געמאכט א זייער נחה. ס'איז דא גוים וואס זיי זענען אזעלכע סארט מענטשן וואס זיי דארפן טון נאר זיבן מצוות. און ס'איז דא אידן וואס זענען אזעלכע סארט מענטשן וואס זיי דארפן טון זעקס הונדערט און דרייצן מצוות.

יעצט, אויב האסטו געמיינט אז דארפן איז עפעס א מעדזשיק זאך וואס קיינער האט נישט געזען, מ'דארף גלייבן אז ס'איז דא אזא זאך. דעמאלטס, אקעי, א גוי דארף טון זיבן מצוות, א איד דארף טון תרי״ג מצוות. א איד טאר נישט גיין שבת אין עס, און ער דארף אנטון תפילין אינדערפרי, און א גוי מעג גיין שבת אין עס און ער דארף נישט אנטון תפילין. זייער פיין, אלעס שטימט, קיינער האט נישט קיין קשיות, מ'גייט אהיים, מ'שלאפט רואיג.

"דארפן" מיינט א "ניד" — א תנאי פאר א געוויסע סארט לעבן

טאמער האבן מיר אנגעכאפט א זאך אז דארפן מיינט נישט גארנישט. צו דארפן, לויט די צווייטע פשט וואס מיר זאגן, מיינט אזויווי א "ניד". אדער מ'קען זאגן א "קאנדישן" פאר א געוויסע סארט הצלחה, פאר א געוויסע סארט "לייף", רייט? כדי צו זיין א מצליח'דיגע קאר דארף מען האבן גאז, און כדי צו זיין א מצליח'דיגע ביזנעסמאן דארף מען האבן געלט. ס'איז דא וואס זאגן אזוי, ס'איז דא וואס זאגן מ'קען נוצן יענעמ'ס געלט, נישט קיין חילוק, עפעס דארף זיין עפעס מיט געלט. כדי צו זיין א איד, דארף מען תרי"ג מצוות.

סאו וואס מיינט דאס? פון וואו דאס איז געקומען? דארף דאך עפעס מיינען, אמת? שטימט? סאו רייט אוועי, דארף מען טון עפעס אזוי, מ'דארף טון... וואס דארף מען טון?

קהל: יא, זאל מען מאכן א נייע פשט. וואס? א מצליח'דיגער איד וואס?

זייער גוט. און וואס געשעט מיט א איד וואס ער לייגט נישט קיין תפילין? דאס איז א קוועסטשן. די תורה איז אפשר א טול אונז צו קומען צו יענץ. די תרי"ג מצוות איז א טול, ס'איז נישט קיין ענד.

צי איז "קאנעקטעד זיין צום אייבערשטן" דער תכלית פון מצוות?

דיסקוסיע: גוים און קאנעקשן צום אייבערשטן

קהל: און נו, און גוים זענען נישט קאנעקטעד מיט'ן אייבערשטן?

זייער גוט, זייער גוט, זייער גוט. זייער גוט. סאו קומט אויס אזוי, לאמיר זאגן, ווייל ביי אונז קומען צום אייבערשטן איז נישט די תכלית. קומט אזוי, ווייל ס'איז זייער גרינג ביי אונז קומען צום אייבערשטן, ס'איז פרי. אויב יענער דארף מען שטארבן על קידוש השם, און דער רבי אלימלך זאגט אז מ'דארף נישט אפילו שטארבן, מ'דארף נאר מקבל זיין צו שטארבן, און ס'איז שוין. נעמט... וואס? ס'איז נישט אזוי שווער אנצוקומען צום אייבערשטן, ס'איז actually very easy. איך זאג, ס'איז actually very easy, און נישט וועגן דעם איז דא תרי"ג מצוות. איך גלייב נישט אז וועגן דעם איז דא תרי"ג מצוות.

קהל: איין מינוט. איך ווייס נישט, איך ווייס נישט וואס דו ווייסט, יא? דאס האלט איך פאר א שוואכע תירוץ. חוץ פון דעם, וואס ווי ער האט געזאגט, יעדער גוי קומט אן צום אייבערשטן, whatever that even means.

איך דארף נישט אפרעגן מיט א מינס, ווייל יעדער איינער זאגט, "איך וויל וואטעווער איינער וויל, און איך פיל קאנעקטעד צו השם." ניין, יעדער קען אזוי קאנעקטעד צו השם.

דער חילוק צווישן "פילן קאנעקטעד" און "זיין קאנעקטעד"

פילן קאנעקטעד, נישט זיין. פילן און זיין איז נישט די זעלבע זאך. ער קען זיך איינרעדן. ער רעדט זיך איין.

קהל: וואס ווייסט מען די חילוק? וואס מיינט דאס?

אקעי. דער איד וואס שטייט אויף פארטאגס און ער דאוונט זעקס שעה, ער שפירט מער קאנעקטעד ווי דער וואס דאוונט ביי די ביעטש? ניין, ער האט מער needs. יענער וואס דאוונט ביי די ביעטש, ער קען זיין קאנעקטעד מיט איין פשוט. און דער איד האט ווייניגער אמונה, ווייל ער דארף אויפשטיין פארטאגס, און אפשר דעמאלטס וועט ער פילן קאנעקטעד. דאס איז סתם א טיפשות. זיי זענעןביידע פונקט אזוי קאנעקטעד.

קהל: ניין, ניין, זיי זענען נישט. דער דארף צאלן אסאך מער. ער האט ווייניגער אמונה.

דער ענין פון תפילה און אמונה

מקטני אמנה — דער וואס שרייט ביים דאווענען

ס'שטייט אין די גמרא אז איינער וואס שרייט ביים דאווענען איז מקטני אמנה. פארוואס? ווייל ער גלייבט אז כדי דער אייבערשטער זאל אים הערן, דארף מען שרייען, אפשר דעמאלטס כולי ואולי. אזוי ווי ער האט געזאגט פון אליהו הנביא פאר די נביאי הבעל, נאכדעם איז גודו כמשפטם, מען דארף זיך שטעכן און זיך מוטשען, אויפשטיין פארטאגס, ברעכן די אייז, אפשר דעמאלטס וועט דער אייבערשטער קומען. דער וואס האט מער אמונה, ער שטייט אויף עלף אזייגער.

דער טעסט פון תפילה

איך האב אייך שוין געזאגט, מ'דארף מאכן א טעסט. יעדער איינער פארשטייט אז תפילה, די בעיסיק פשט פון תפילה ארבעט, מיינט אז ס'געשעט די בקשה, אמת? איך האב שוין געזאגט קלאר, מ'דארף מאכן א בקשה'דיגע טעסט, און זען אויב די אידן וואס שטייען אויף פארטאגס, אויב מער פון זייערע תפילות ווערן געענטפערט ווי די וואס שטייען אויף עלף אזייגער. איך האב נאר גערעדט וועגן דעם. די תפילה ווערט געענטפערט פונקט אזוי ווי תפילות. שוין, איך האב געטרייט. די מעטריגס ווערט געענטפערט.

רבותי, אקעי, צוריק צו די נושא. די תפילה ווערט געענטפערט ווען מ'רעאליזירט אז ס'איז **בטל רצוני מפני רצונך**. דאס איז אויך א תפילה. און געדענק, ס'געשעט פונקט אזוי שנעל עלף אזייגער. מ'דארף נישט אויפשטיין פארטאגס פאר דאס. **"שוא לכם משכימי קום,"** האט דער טור ז"ל געזאגט. איז אזוי, אבער אונז ווילן זאגן אזוי.

וואס רעדן תרי"ג מצוות טאקע וועגן?

סאו קומט אויס אז... איך האב ענק שוין געזאגט, איך וויל ענק האבן געזאגט אזוי, אז רוב מענטשן מיינען אז א גוי האט א גרינגער לעבן, ער דארף נאר טון זיבן מצוות און ער גייט סטרעיט אין גן עדן, **חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא**. אבער א איד נעבעך דארף ער טון וואס ער דארף, און ס'שטייט אויף זיין קאפ און ער זאגט אז ער דארף טון זעקס הונדערט דרייצן מצוות. ס'איז זייער שווער.

קהל: וואס? לאמיר זאגן, לאמיר זאגן.

אזוי זאגן די בית יעקב טיטשערס אז די פרויען זענען גרעסערע צדיקים, ווייל זיי קומען אן מיט ווייניגער מצוות. נאר מיט צניעות, ניין? צניעות איז שוין צו שווער. צניעות איז נישט קיין מצוה, ס'איז אן איסור גרמא אפשר. שוין, סאו...

אנאליז פון די סובדזשעקטן פון תרי"ג מצוות

סאו נאר איך וויל זאגן, אויב פארשטיין, אויב מ'טראכט אביסל אריין וועגן וואס איז פשוט'ע פשט, וואס זענען תרי"ג מצוות עקשעלי וועגן, אלע תרי"ג מצוות זעט מען אז תרי"ג מצוות זענען וועגן וואס, וואס רעדט זיך וועגן די תרי"ג מצוות?

קהל: שיס 10. ניין גוט. קען מען מאך סאבדזשעקס פון מצוות. ניין גוט. וועלכע קרבנות וואס איז מקריב און ווי איז וועלכע זייגער און ווען?

וואס איז דאך א יוד שיונג. ניין גוט. וואס מען טוט, סאו כלי מען רעדט זיך וועגן וואס מען טוט אן, אמת.

קהל: וועלכע בגדים וועגן אנטון? אה, וועלכע... וואס מען דארף טון מיט די געלט? יא? וואס וועמען טאר חתונה האבן? ניין גוט. און וואס נאך? וואס מ'טוט אויב מ'איז געווארן צו סייט פון גיין צופיל לוויות.

זייער גוט. סאו אלע מיני סובדזשעקטס. דאס איז תרי"ג וואס איז וועג. זייער גוט.

דער חידוש — גוים דארפן אויך דאס אלעס

סאו גיי איך דיר פרעגן א שאלה. א גוי דארף וויסן וואס צו טון, וועמען מ'וועט חתונה צו האבן? זייער גוט. א גוי דארף וויסן וועלכע כוונות צו מאכן און ווען, און וויפיל. אויף וויפיל א איד דארף יא, דארף א גוי אויך. דאס הייסט, אז אידן סורוויוון גאנץ גוט אן קרבנות, אבער אויף וויפיל מ'דארף יא, דארף א גוי אויך.

קרבנות — א צורך פאר אלע מענטשן

דרך אגב, דאס וואס מ'וויינט יום כיפור, אדער תשעה באב, יום כיפור, איך ווייס ווען, אז ס'איז נישטא קיין קרבנות, די גוים מעגן אויך וויינען, זיי מאכן אויך נישט קיין קרבנות לעצטנס. זיי האבן געמאכט איין קרבן, געשאכטן

איין איד דארט, די רוימער, און ער איז געווען די לעצטע קרבן. אויב ס'פעלט אויס, פעלט עס זיי אויך.

די פערזשענס, די אלע, ווי ווייסטו? זיי האבן נישט קיין בית המקדש, זיי קענען נאך מאכן קרבנות פאר זוס. זיי מאכן אפילו נישט דאס, נעבעך, ס'איז שרעקליך. ס'איז נישט וועגן די חורבן, ס'איז יא. זייער גוט, לאמיר ווייטער.

קהל: פארוואס ווייגען זיי נישט? ליידער גייסטו צוזאמען. פארוואס מאכן זיי נישט קיין תשעה באב?

ווייל זיי מאכן נישט קיין קרבנות פאר זוס, אדער whoever זיי גלייבן אין אים. שרעקליך.

דיסקוסיע: דער נצרות'ס תירוץ

קהל: זייער גוט, אמת, זיי האבן א תירוץ. אזוי ווי דער רבי האט זיי ארויסגענומען פון גיהנם, א גוטן טאג. ער איז געווען די לעצטע קרבן, און פון היינט און ווייטער דארף מען נישט מאכן קיין קרבנות. פארוואס קענען נישט די אידן אויפקומען מיט עפעס אזא תירוץ?

קהל: וואס? ס'האט נישט געארבעט?

ס'ארבעט יא.

אקעי, איך וויל נישט רעדן וועגן קרבנות. איך מיין נאר צו זאגן, וואס איך וויל ארויסברענגען איז, קרבנות, מענטשן מיינען אז ס'איז סתם עפעס א מצוה. קרבנות איז א need. ס'איז א need פאר מענטשן. אלע גוים פלעגן מאכן קרבנות.

אלע מענטשן דארפן תרי"ג מצוות — נישט נאר אידן

דער יסוד: מצוות זענען א מענטשלעכער באדערפעניש

מגיד שיעור: אויב פארוואס קענען נישט די אידן אויפקומען מיט עפעס אזא תירוץ? וואס? ס'האט נישט געארבעט? ס'דארף יא. ס'ארבעט יא.

אקעי, אקעי, אקעי, איך וויל נישט רעדן וועגן קרבנות. איך מיין נאר צו זאגן, וואס איך וויל ארויסברענגען איז, קרבנות מענטשן מיינען אז ס'איז סתם עפעס א מצוה. קרבנות איז אן איד. ס'איז א ניד פאר מענטשן, אלע גוים פלעגן מאכן קרבנות, אלע אידן פלעגן מאכן קרבנות, היינט מאכן נישט נישט די אידן און נישט די קרבנות, ס'איז סתם פאר די זעלבע ריזען. אונז פראטענטן אז ס'איז וועגן די חורבן בית המקדש, ס'איז אמת'דיג פארעווער, ס'קען זיין אויך א חורבן, ס'קען זיין אז ס'איז א חורבן, ס'איז נישט אז ס'איז אזוי גוט, איך ווייס נישט, ס'קען זיין פאר עפעס אנדערע ריזען, אפשר דער מלאך וואס איז מקבל די קרבנות איז געשטארבן, איך ווייס נישט, קיין וועלכע מיני זאכן. וואס? ענימאל רייטס קען מען נאך אפגעקומען, ווי די תורה וואס מיר קלעכן די חורבנות.

און בקיצר, סאו, זייער גוט. סאו, א איד און א גוי זענעןביידע מענטשן וואס דארפן טייערע עג מצות, נאר גוים האבן נישט קיין טייערע עג מצות, נאר וועלכע אידן האבן זיי. שטימט?

איך רעד נישט יעצט וועגן קרבנות, אקעי, דו פארשטייסט, ס'איז אן אנדערע... דאס איז א חתונה, דו זאלסט זינדיגן, דו זאלסט זיך האבן. לאמיר נישט רעדן וועגן קרבנות, לאמיר רעדן וועגן אלע אנדערע זאכן.

דער חילוק צווישן אידן און גוים: ווער האט די ריכטיגע תרי"ג מצוות?

ביישפילן פון אבן העזר

מגיד שיעור: דו האסט געלערנט אבן העזר? א גוי דארף האבן אבן העזר? ווי פסטו דאך מצות דא אבן העזר? פופציג, זעכציג, איך ווייס, א גוי דארף דאס האבן? ווער זאגט וועגן וועם מ'האט חתונה און וועם מ'האט נישט חתונה, וויפיל געלט מ'דארף געבן פאר די ווייב. אויב צוויי אידן ווילן זיך געטן, ווער מעג געטן די צווייטע? א גוי דארף האבן דאס?

קהל: ער דארף שוין איינמאל, אמת?

מגיד שיעור: זייער גוט, א איד דארף עס. זייער גוט. זייער גוט, קען זיין ער האט, קען זיין ער האט נישט. לאמיר זאגן, זייער גוט. סאו בקיצר, זאל זיין. זייער גוט.

סאו ביידע איז די אידן, סיי די אידן און סיי די גוים, דארף מען האבן תרי"ג מצוות. שטימט? עט ליסט. זייער גוט. נישט אלעס, אבער, שטייט יעדער...

ביישפילן פון כלאים

כלאים, אגעין, יו רימעמבער וואט כלאים איז אבאוט, רייט? כלאים, וועלכע בגדים מעג מען און זאל מען אנטון. א גוי דארף אויך וויסן וועלכע קליידער צו קויפן. ער דארף נישט וויסן? איך פרעג דיר, מען מעג קויפן פלעכטנע בגדים? ס'האט דאך צו טון מיט וואס מ'טוט אן, לא תלבש כלאים. א גוי טוט אן וואס ער וויל? אזוי גייט עס טאקע?

קהל: ניין, ער טוט נישט אן. די זומער טוט מען נישט אן, און די גוי איז א חילוק. עפעס הלכות איז דא, יא? נישט קיין הלכות? מנהגים, הלכות, עפעס.

מגיד שיעור: זייער גוט.

די הויפט נקודה: גוים האבן אויך תרי"ג מצוות, נאר נישט די ריכטיגע

סאו, א גוי איז אזא סארט זאך וואס טוט זיינע תרי"ג מצוות. ער דארף תרי"ג מצוות, נאר ער האט נישט די ריכטיגע, אט ליסט אקארדינג צו די אידן. מ'דארף אויסגעפינען אויב די אידן האבן די ריכטיגע. אבער די אידנ'ס טענה איז, די אידישע טענה איז אז די אידן, די גוים, האבן נישט קיין ריכטיגע תרי"ג מצוות. שטימט? ווערי סימפל. און די אידישע טענה איז אז אונז האבן יא א תרי"ג מצוות, ברוך השם. מאכט סענס?

קהל: וואס איז דיין פארט?

מגיד שיעור: איך האב געזאגט.

קהל: נאר וואס דען זענען זיי? ס'קען נישט זיין. חוק, חוק, חוק, בלי טעם.

דיסקוסיע: צי מצוות מאכן סענס?

מגיד שיעור: רוב מצוות מאכן סענס. איינס וואס מאכט נישט קיין סענס, ווועט מען רעדן ווען משיח וועט קומען. וואס איז די פראבלעם? יעדע מצוה וואס איז לכתחילה געווען מאכט סענס. כמעט. שבת מאכט סענס? שחיטה מאכט סענס? ס'מאכט סענס. אויב דו טראכטסט ארידזשינעלי, מאכט עס סענס.

קהל: אקעי, איר זענט א שיעור אויף טעמי המצוות? איך געס ס'איז, אבער... יא, עקזעקטלי.

מגיד שיעור: איך וויל קודם וויסן וואס איז א מצוה. דאס איז וואס איך וואלט ארויסגעברענגט קודם. דו פרעגסט שוין דיטעילס, צו די און יענע מצוה מאכט סענס, צו מ'דארף טון. אפשר ווייסטו וואס? איך בין א רעפארמער, מ'דארף נישט טון קיין מצוות, ס'מאכט נישט קיין סענס. איך וויל דאך קענען זאגן וואס א מצוה איז, אקעי? נו פראבלעם.

וואס איז א מצוה? — צוויי וועגן פון פארשטיין

מגיד שיעור: מצוות איז... לאמיר פארשטיין. מ'דארף דאך געדענקען אז ס'איז דא צוויי וועגן פון פארשטיין. אדער ווערסטו זאגן אז דא איז דא צוויי וויכטיגע וועגן וואס מ'קען פארשטיין, און ס'איז אמת'דיג זייער וויכטיג צו פארשטיין.

דער ערשטער וועג: אלע מענטשן דארפן תרי"ג מצוות

ס'איז דא וואס זאגן... אז אלע מענטשן דארפן האבן תרי"ג מצוות, עט ליסט. און יעצט, וועלכע תרי"ג מצוות? האב איך נישט געזאגט וועלכע, נאר א תרי"ג מצוות. און די אידן האבן עס, ברוך השם. די גוים האבן נישט אלע, אדער האבן א חלק, אדער האבן די ראנג וואנס, אדער האבן זיי זיך צעמישט. דאס איז איין פשוט'ע פשט.

דאס הייסט, אין אנדערע ווערטער, א תרי"ג מצוות איז א זאך וואס א מענטש טוט. א מענטש טוט תרי"ג מצוות, נישט אמת אז א מענטש טוט זיבן מצוות. א מענטש איז אזא זאך, דאס איז די עקספרעשאן וואס איך האב געזאגט פריער, אז מצוות דארפן מיינט מען דארף, מען נידס, ס'איז א פארט פון די הצלחה. כדי צו זיין א גוטער מענטש, כדי צו זיין א מצליח'דיגער מענטש, דארף מען האבן מצוות, דארף מען טון תרי"ג מצוות. יעדער מענטש דארף.

א געדאנקען עקספערימענט: אויב גוים וואלטן געפרעגט וואס צו טון

זייער סימפל, טאמער וואלט געקומען צו דיר א גרופע גוים, און אויף א נייע, און מ'זאל זיך מייסד זיין א נייע מדינה, און זיי וואלטן דיר געפרעגט, "וואס זאלן מיר טון? מיר ווילן מאכן געזעצן." וואס וואלסטו זיי געזאגט? "נעם א חומש." דאס וואלסטו זיי געזאגט, אמת? ווער ס'זאגט אנדערש איז אן אפיקורס. וואס הייסט? אזוי שטייט אין די תורה. ס'קומט א מלך, די וואכעדיגע סדרה שטייט.

נאכאמאל, איך האב יעצט גערעדט, אלע מענטשן דארפן תרי"ג מצוות, נישט נאר אידן. אזוי ווי די ערשטע שיטה וואס איך זאג, איך מיין אז ס'מאכט זייער אסאך סענס.

פראקטישע ביישפילן: גוים האבן אויך די זעלבע שאלות

מ'האט פריער גערעדט, אז יעדער מענטש דארף וויסן מיט וועמען מ'טאר חתונה האבן, וועלכע עסן מ'טאר עסן, און וואס מ'טוט ווען מ'געבט א שומר א בגד, און ס'קומט דער שומר און דער בעל הפיקדון זאגט אז ס'איז נגנב געווארן. וואס זאל מען טון? א גוי האט אויך די שאלה, אמת? אייגער.

און וואס טוט מען ווען ס'פאלט אריין א מילכיגע גאפל אין א פליישיג טאפ? פרעגט אויך א גוי, אמת? טאמער נישט, איז ער דאך א נער, ער ווייסט נישט אז ס'איז דא אזא שאלה.

דער מלך און די תורה — פרשת שופטים

"ושימה עלי מלך ככל הגוים"

מגיד שיעור: שוין. סאו, קומט אויס אז ס'גייט דיר קומען א גרופע גוים, א גרופע גוים גייט קומען צו דיר, און זיי גייען דיר פרעגן, "ילמדנו רבינו, מיר ווילן דו זאלסט זיין דער מלך." אזוי ווי ס'שטייט, **"ושימה עלי מלך ככל הגוים"**. און פשט פון דעם פסוק איז אז א מלך איז אזוי ווי אלע גוים דארפן א מלך, דארפן אידן אויך א מלך. די וואכעדיגע סדרה, ס'שטייט אין די וואכעדיגע סדרה, שופטים.

יא, קומט די תורה און זאגט, "נאו פראבלעם, מאך א מלך. דו, אלע גוים האבן א מלך, דו מאך א מלך." נאר וואס טוט א אידישער מלך? וואס האלט די תורה? אין אנדערע ווערטער, וואס האלט די תורה אז א מלך דארף טון?

די משנה תורה פונעם מלך

מ'דארף שרייבן, נעמען א ספר, ס'הייסט משנה תורה, ס'איז א קאפי פון די תורה פשטות. מ'דארף נעמען די חומש, מ'דארף דינגען א סופר, ס'זאל שרייבן א קאפי, **"והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד"**. כדי ער זאל וויסן וואס וועט זיין די מלך.

וואס איז די מלך? א מלך איז דער באס אויף אלעס, ווי שמואל הנביא האט געזאגט, ער טוט אלעס, ער זאגט פאר יעדער איינער וואס צו טון. ער איז "ענפארסינג די לאו", ער דארף קענען די לאו.

ווייטער גייט, וואס וועט זיין די וועלכע לאו? די תורה. די תורה, די מצוות, תורה ומצוות, תרי"ג מצוות, בקיצר. פארוואס נישט?

די גוים דארפן אויך גוטע געזעצן

אויב דו ווילסט ווערן... די גוים קומען, זיי דארפן נישט קיין גוטע תלמיד, זיי דארפן שלעכט. שטייט אין די פסוק אין פרשת ואתחנן אז די גוים וועלן הערן **את החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול**. ס'איז א מפורש'ע פסוק. זיי דארפן אין די סענס אזוי ווי... ס'קומט א גוי צו דיר און ער פרעגט דיר וועלכע גאז זאל איך לייגן אין דיין קאר? זאגסטו, "די גאז"? די זעלבע וועג. וואס א מענטש דארף, איך ווייס נישט ווער ער פלויבט.

אויב ס'מאכט נישט קיין סענס, האסטו די ראנג תורה, ס'איז א קשיא אויף די תורה. איך רעד די איידיע וואס די תורה איז.

דער יסוד: אויב די תורה איז גוט, מוז זי מאכן סענס

מגיד שיעור: ווייט ווייט, און גיי און דזשאמפ אלע צו דיטעלס. אויב ס'איז דא א זאך וואס מאכט נישט סענס, איז די תורה ראנג, איז נישט קיין גוטע תורה. און דו רעדסט דאך אלע צייט די תורה איז א גוטע זאך, אמת? אלע צייט די תורה איז א גוטע זאך. אויב ס'איז דא איין חלק וואס איז נישט גוט, וועט מען פרעגן די רבנים וואס צו טון. ס'איז נישט קליינקייטן, מ'קען דאך דיעלן מיט דעם, מ'קען דאך נישט אלעמאל דזשאמפן צו די דיטעלס.

קהל: אה, אה, אה, זאגסט שוין עפעס.

מגיד שיעור: ניין, ווייט, זאגסט זייער גוט, זייער גוט. אבער קודם לאמיר רעדן "בלענק סלעיט", לאמיר זאגן.

ראיה פון פרשת ואתחנן: "כי היא חכמתכם ובינתכם"

מגיד שיעור: דו רעדסט אזוי שטייט אין די חומש, אזוי שטייט אין ספר דברים, איך מיין אז ס'איז נישט קיין שום ספק אז אזוי האלט ספר דברים. אויב אין ספר ויקרא האלט אויך אזוי, קען מען פרעגן א שאלה. אבער אין ספר דברים האלט זיכער, שטייט א מפורש'ע פסוק אין פרשת ואתחנן אז **"ושמרתם ועשיתם"**. פארוואס שטייט א מפורש'ע פסוק "ושמרתם ועשיתם"? מ'זאל היטן די תורה. פארוואס? **"כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים"**, ווייל ענק ווילן זיין אזוי ווי די גוים, אמת? הערסטו?

די יצר הרע זאגט מיר זאלן זיין "עם ככל הגוים", זאגט דיר די תורה וויאזוי צו זיין. דו ווילסט זיין "עם ככל הגוים"? דו ווילסט זיין "ככל הגוים"? דו ווילסט זיין א מצליח'דיגער גוי? ווייטער גייט ער זאגן, היט די תורה. וואס דאס איז די קלוגסטע זאך.

די גוים וועלן אנערקענען די חכמה פון תורה

אלע גוים האבן אמאל געהערט, אזוי ווי די גוים וואס וועלן הערן וועלן זאגן **"רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים"** — צדיקים מיינט ריכטיג, יא? דזשאסט — **"ככל התורה הזאת"**.

זייער גוט. עס איז היט אין די תורה. אויב דו האסט נישט היט אין די תורה, האט מען אויסגעמאכט פון דיר אז דו האסט נישט קיין גוטע געזעצן. אבער עס איז היט אין די תורה, וואס דאס איז די בעסטע געזעצן וואס זענען נאר דא.

ס'איז דא נאך א שטיקל דארטן, **"כי ה' אלקינו בכל קראנו אליו"**. מ'וועט אלץ רעדן וועגן דעם. אבער לגבי די חוקי התורה, איז דאס וואס א איד דארף טון.

די פראקטישע מסקנא: אויב דו ווילסט גוטס פאר א גוי

מגיד שיעור: אויב דו האסט נישט פיינט א גוי, אויב דו ווילסט אפטון דעם גוי, וועסטו אים זאגן אז ער זאל גיין מיט אן אנדערע רעליגיע. אויב דו האסט אים ליב, דו ווילסט אים אויפטון, איז דער פירוש פון תורה. דער גוי מיינט אין תורה.

פירוש הפסוק, **"והלכו"** שטייט אין פירוש, אין תורה. און מ'גייט פרעגן, **"לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה"**. פירוש הפסוק, אין דער נביא שטייט אז ער גייט מיר טון, און ס'שטייט אין צווי נביאים צוויי מאל. און די גוים גייען זיי זאגן.

דער געדאנקען עקספערימענט נאכאמאל: "נעם א חומש"

מגיד שיעור: ס'קומט אן אנדערע ווערטער, פאר עקספערימענטס, קומט צו דיר א גרופע גוים, יא, פלעט אויס, אלע פילוסטופן האבן ליב געהאט די עקספערימענטס. ס'קומען דיר מענטשן און זאגן דיר, דו ביסט דער קעניג, זאג מיר וואס צו טון. נעמסט ארויס א חומש, מאכט א קאפ, און זאגט, שרייב איבער דעם חומש, טו אלעס וואס שטייט דארט, א גוטן טאג.

דארפסט וויסן, דו שרייב מל בעק שטייט אין די תורה. דאס איז א וויכטיגע שאלה. דאס איז לכאורה דער ערשטער פשט. איך מיין אז ס'איז דער בעיסיק פשט, אנדערש קען נישט זיין. דאס איז פשוט. שטימט?

דיסקוסיע: קשיות אויף דעם פשט

קהל: איך ווייס נישט. וואס מיינט חתוכה נעשה נבילה? וואס איז דא? א מוצלעך די ג' דינג. און ווי פארט איז דא?

מגיד שיעור: אקעי, מ'דארף וויסן אפשר ווי א פארט, אבער אייניגער וויכטיגערע פארטס. און דאס איז דער פשוט'ער פשט.

קהל: וואס?

מגיד שיעור: שוין. סאו, קומט אויס אז ס'גייט דיר קומען א גרופע גוים, א גרופע גוים גייט קומען צו דיר, און זיי גייען דיר פרעגן, "ילמדנו רבינו, מיר ווילן דו זאלסט זיין דער מלך." אזוי ווי ס'שטייט, "ושימה עלי מלך ככל הגוים". און פשט פון דעם פסוק איז אז א מלך איז אזוי ווי אלע גוים דארפן א מלך, דארפן אידן אויך א מלך. די וואכעדיגע סדרה, ס'שטייט אין די וואכעדיגע סדרה, שופטים.

יא, קומט די תורה און זאגט, "נאו פראבלעם, מאך א מלך. דו, אלע גוים האבן א מלך, דו מאך א מלך." נאר וואס טוט א אידישער מלך? וואס האלט די תורה? אין אנדערע ווערטער, וואס האלט די תורה אז א מלך דארף טון? מ'דארף שרייבן, נעמען א ספר, ס'הייסט משנה תורה, ס'איז א קאפי פון די תורה פשטות. מ'דארף נעמען די חומש, מ'דארף דינגען א סופר, ס'זאל שרייבן א קאפי, "והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד". כדי ער זאל וויסן וואס וועט זיין די מלך. וואס איז די מלך? א מלך איז דער באס אויף אלעס, ווי שמואל הנביא האט געזאגט, ער טוט אלעס, ער זאגט פאר יעדער איינער וואס צו טון. ער איז "ענפארסינג די לאו", ער דארף קענען די לאו.

ווייטער גייט, וואס וועט זיין די וועלכע לאו? די תורה. די תורה, די מצוות, תורה ומצוות, תרי"ג מצוות, בקיצר. פארוואס נישט? אויב דו ווילסט ווערן... די גוים קומען, זיי דארפן נישט קיין גוטע תלמיד, זיי דארפן שלעכט. שטייט אין די פסוק אין פרשת ואתחנן אז די גוים וועלן הערן את החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול. ס'איז א מפורש'ע פסוק. זיי דארפן אין די סענס אזוי ווי... ס'קומט א גוי צו דיר און ער פרעגט דיר וועלכע גאז זאל איך לייגן אין דיין קאר? זאגסטו, "די גאז"? די זעלבע וועג. וואס א מענטש דארף, איך ווייס נישט ווער ער פלויבט. אויב ס'מאכט נישט קיין סענס, האסטו די ראנג תורה, ס'איז א קשיא אויף די תורה. איך רעד די אידיע וואס די תורה איז.

ווייט ווייט, און גיי און דזשאמפ אלע צו דיטעלס. אויב ס'איז דא א זאך וואס מאכט נישט סענס, איז די תורה ראנג, איז נישט קיין גוטע תורה. און דו רעדסט דאך אלע צייט די תורה איז א גוטע זאך, אמת? אלע צייט די תורה איז א גוטע זאך. אויב ס'איז דא איין חלק וואס איז נישט גוט, וועט מען פרעגן די רבנים וואס צו טון. ס'איז נישט קליניקייטן, מ'קען דאך דיעלן מיט דעם, מ'קען דאך נישט אלעמאל דזשאמפן צו די דיטעלס.

אה, אה, אה, זאגסט שוין עפעס. ניין, ווייט, זאגסט זייער גוט, זייער גוט. אבער קודם לאמיר רעדן "בלענק סלעיט", לאמיר זאגן. דו רעדסט אזוי שטייט אין די חומש, אזוי שטייט אין ספר דברים, איך מיין אז ס'איז נישט קיין שום ספק אז אזוי האלט ספר דברים. אויב אין ספר ויקרא האלט אויך אזוי, קען מען פרעגן א שאלה. אבער אין ספר דברים האלט זיכער, שטייט א מפורש'ע פסוק אין פרשת ואתחנן אז "ושמרתם ועשיתם". פארוואס שטייט א מפורש'ע פסוק "ושמרתם ועשיתם"? מ'זאל היטן די תורה. פארוואס? "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", ווייל ענק ווילן זיין אזוי ווי די גוים, אמת? הערסטו? די יצר הרע זאגט מיר זאלן זיין "עם ככל הגוים", זאגט דיר די תורה וויאזוי צו זיין. דו ווילסט זיין "עם ככל הגוים"? דו ווילסט זיין "ככל הגוים"? דו ווילסט זיין א מצליח'דיגער גוי? ווייטער גייט ער זאגן, היט די תורה. וואס דאס איז די קלוגסטע זאך. אלע גוים האבן אמאל געהערט, אזוי ווי די גוים וואס וועלן הערן וועלן זאגן "רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים" — צדיקים מיינט ריכטיג, יא? דזשאסט — "ככל התורה הזאת". זייער גוט. עס איז היט אין די תורה. אויב דו האסט נישט היט אין די תורה, האט מען אויסגעמאכט פון דיר אז דו האסט נישט קיין גוטע געזעצן. אבער עס איז היט אין די תורה, וואס דאס איז די בעסטע געזעצן וואס זענען נאר דא. ס'איז דא נאך א שטיקל דארטן, "כי ה' אלקינו בכל קראנו אליו". מ'וועט אלץ רעדן וועגן דעם. אבער לגבי די חוקי התורה, איז דאס וואס א איד דארף טון.

אויב דו האסט נישט פיינט א גוי, אויב דו ווילסט אפטון דעם גוי, וועסטו אים זאגן אז ער זאל גיין מיט אן אנדערע רעליגיע. אויב דו האסט אים ליב, דו ווילסט אים אויפטון, איז דער פירוש פון תורה. דער גוי מיינט אין תורה. פירוש הפסוק, "והלכו" שטייט אין פירוש, אין תורה. און מ'גייט פרעגן, "לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב ויורנו מדרכיו ונלכה בארחותיו כי מציון תצא תורה". פירוש הפסוק, אין דער נביא שטייט אז ער גייט מיר טון, און ס'שטייט אין צוויי נביאים צוויי מאל. און די גוים גייען זיי זאגן.

ס'קומט אן אנדערע ווערטער, פאר עקספערימענטס, קומט צו דיר א גרופע גוים, יא, פלעט אויס, אלע פילוסטופן האבן ליב געהאט די עקספערימענטס. ס'קומען דיר מענטשן און זאגן דיר, דו ביסט דער קעניג, זאג מיר וואס צו טון. נעמסט ארויס א חומש, מאכט א קאפ, און זאגט, שרייב איבער דעם חומש, טו אלעס וואס שטייט דארט, א גוטן טאג. דארפסט וויסן, דו שרייב מל בעק שטייט אין די תורה. דאס איז א וויכטיגע שאלה. דאס איז לכאורה דער ערשטער פשט. איך מיין אז ס'איז דער בעיסיק פשט, אנדערש קען נישט זיין. דאס איז פשוט. שטימט?

איך ווייס נישט. וואס מיינט חתוכה נעשה נבילה? וואס איז דא? א מוצלעך די ג' דינג. און ווי פארט איז דא? אקעי, מ'דארף וויסן אפשר ווי א פארט, אבער אייניגער וויכטיגערע פארטס. און דאס איז דער פשוט'ער פשט. וואס?

תרי"ג מצוות כנגד איברים וגידין — דער טיפערער פשט

דער רמז און זיין באדייטונג

וואס איז דא? א מצליח'דיגע גימטריא. וויפיל פארטס איז דא? מ'דארף וויסן אפשר די וויכטיגערע פארטס, ווייניגער וויכטיגערע פארטס. דאס איז די פשוט'ע פשט.

פארדעם שטייט דאך אין ספרים הקדושים, מיר האבן אלע געזאגט, פארדעם שטייט דאך אין ספרים הקדושים. איך וויל מסביר זיין פשט — ענק האבן ביז יעצט געמיינט אז ס'איז סתם א רמז. פארדעם שטייט אין ספרים הקדושים: **תרי"ג מצוות איז גימטריא רמ"ח איברים ושס"ה גידין**. וואס מיינט דאס צו זאגן? ס'איז א רמז.

ער זאגט אזוי: א מענטש, אוודאי א מענטש, דאס איז א שטיקל רמז, ווייל די איברים און גידין איז ממש רפואה — דארף מען פרעגן א דאקטער, עסן גוט, מאכן עקסערסייז, וכדומה. אבער א מענטש אין די סענס פון א גאנצע מענטש, א גאנצע סאסייעטי, א גאנצע פאלק, א גאנצע משפחה — אלע פארטס וואס איז דא אין מענטשליכקייט האט אזויפיל פארטס, אט ליסט זעקס הונדערט און דרייצן, לאמיר זאגן, קעגן די איברים און גידין פון א מענטש.

ס'איז נאר א רמז, אבער די אידיע וואס די רמז געבט ארויס איז דאס: אזוי ווי דו פארשטייסט אז דו ווילסט זיין א געזונטער מענטש, דו דארפסט פרעגן א דאקטאר וואס איז גוט פאר די נעגל, און וואס איז גוט פאר די ציין, און וואס איז גוט פאר די האר, און אזוי ווייטער — אויב דו ווילסט זיין א גאנצע גוטער מענטש, וועסטו טון די זעקס הונדערט און דרייצן זאכן, וועסטו זיין א מענטש. וועסטו טון ווייניגער, איז נישט קיין מענטש. ווייל דאס שטייט **"אתם קרויים אדם"** — ווייל די תורה איז די בעסטע וועג צו זיין א מענטש. שטימט? און דער רמז אז תרי"ג מצוות איז קעגן די איברים פון א מענטש.

דער רמז פון צייט — שס"ה ימות החמה

ס'שטייט אין די גמרא, די גמרא שטייט האלב פון די רמז. אין די גמרא שטייט אז תרי"ג מצוות איז... רבי שמלאי האט געזאגט אז **תרי"ג מצוות איז כנגד רמ"ח איברים ושס"ה ימות החמה**. ער האט נישט געוואוסט אז ס'איז דא שס"ה גידין, און ער ווייסט אמת אז ס'איז דא שס"ה גידין. ווען ער מאכט איינס פון אים, איז בערך דא.

קודם דארף מען וויסן וואס מיינט א גיד. א גיד איז א גיד. א גיד איז א טענדאן. ס'איז דא 360 מינוט — דאס איז נישט קיין טענדאן, ס'איז א נערוו. ס'איז א נערוו. קיצור, עפעס איז די עסטע זאך. מ'רופט עס אזוי,

ס'איז נישט עכט סקלענער, ס'איז אקשטיין נערוו? סקיאטיק נערוו? ס'איז אקשטיין נערוו? איך מיין אז ס'איז... עניוועיס, סאו וואס זאל זיין אזוי?

אבער דאס איז דער רמז. דער רמז פון צייט איז נאך בעסער ביי איך, ווייל ס'געבט ארויס בעסער. אויב ס'איז נאר דער רמז, האב איך בעסער ליב פון דער רמז. ווייל דער בחור זאגט אז דער רמז שטימט נישט אזוי גוט, ווייל ס'איז נישט איין מענטש וואס זיין גוף גייט זיין געזונט. ס'איז א מענטש וואס לעבט. וואו לעבט א מענטש? אין צייט. גייט ער דאך די גאנצע יאר. א מענטש ליבט אויך אין פלעיס, אקעי, א מענטש אין זיין צייט דארף האבן תרי"ג מצוות.

דאס זעלבע זאך — דאך די גאנצע יאר דארפסטו וויסן וואס טוט אין די זומער, וואס טוט אין די ווינטער, וואס טוט פסח, וואס טוט שבועות, וואס טוט אין די הארוועסט, אין די חג האסיף, אזוי ווייטער. דאס איז די פשוט'ע פשט. אקעי? אן קיין דברים פשוטים.

צי איז די תורה נאר פאר אידן? — א גרונטלעכע דיסקוסיע

די פראבלעם: מצוות וואס רעדן פון יציאת מצרים

יעצט, דו זאגסט אז מ'מאכט היינט א נייע אינזל, און דו גייסט אזעלכע סיטועישאן געווען פאר דריי טויזן יאר צוריק. אויב דו האלטסט אז די וועליו פון ספר דברים איז נישט... דו ביסט נישט דיין אפיקורס, דו ביסט נישט אפיקורס, יו, יור נאט אפילו דער גוי וואס דער חלילה האט געענדיגט. ס'איז נישט אפילו דער גוי פארצולעסט.

יא, ריינט, אויב אונז זענען דאך מיין מינים, מיר זענען דאך מיין מינים, איך מיין נישט, לאמיר זאגן, און געוועגליך ווען איך זאג א שיעור גיי איך צו די פילע אין די הנחות. ניין, געוועגליך ווען איך זאג א שיעור איז א שיעור תורה, ס'גייט לויט די assumption אז דער עולם גלייבט אין די תורה. אבער גלייבן אין די תורה מיינט דאס — ס'מיינט אז אויב ס'קומט דאך א גרופע גוים, דארפסטו זיי דאס זאגן.

ס'איז זייער פאני אז אונז זענען זייער צוגעוואוינט אז נישט. מ'דארף טראכטן וועגן דעם פארוואס.

קהל: ניין, ווייל אונז האבן א גמרא וואס די גמרא האט שוין געטשענדזשט אסאך לאוסט ווייל סאסייעטי האט זיך געטשענדזשט.

זאלן זיי פאלגן די גמרא. ממילא האבן נישט אן אנדערע view, ווייל זיי האבן זיך צו נישט גוטס.

קהל: ווי געצייט, דאס מיינט, וואס זאגסטו פשט אין חומש? די גמרא זאגט דאך פשט אין חומש. וואס איז פשט היינטיגע צייטן אין די חומש?

נאר פראבלעם. מיר פאלגן די גמרא, נאר פראבלעם. מיר פאלגן די ר' אלחנן וואסערמאן, וואס איז א חלק וועמען מיר וועלן פאלגן? דאס איז דער רב וואס היינט ווייסט וואס צו זאגן פשט. אוודאי דארף מען זאגן פשט.

קהל: ניין, די לנות זענען געבויעט אויף א געוויסע סאסייעטע.

ס'איז אוניבערסעל, ס'איז אוניבערסעל. אקעי, נו. אזוי ווי אונז וועלן סורוויוזן מיט דעם, אזוי וועלן די גוים סורוויוזן מיט דעם. וואס איז די פראבלעם? איך מיין מ'דארף פרעגן א זייער גוטע קשיא. נאכאמאל, פאר אונז איז עס גוט, אויך נישט גוט פאר אונז? ס'איז אמת, אבער מ'האט זיך שוין ווייטער דעמאלטס צוגעשטעלט. למשל, אז די תורה איז געמאכט נאר פאר אידן. און די תורה איז געמאכט נאר פאר אידן.

דיסקוסיע: דער רמז פון "אלקי אברהם" אין שמונה עשרה

יעצט האבן הלכות וויאזוי מ'דארף דאווענען שמונה עשרה. מ'זאגט **"אלקי אברהם"**. איך גיי זאגן א יאקע. אה, אה, אה, וועט, סאו לאמיר זאגן איין זאך. לאמיר זאגן איין זאך, איך ווייס נישט וואס דו הייסט האט געזאגט.

קהל: יאנקי? שווארץ.

איך גיי געדענקען ביי די נעקסטע פענטע מינוט. איך וועל עס זאגן נאך אפאר מאל און חזר'ן איך שוין. ר' יאנקי זאגט אז ס'איז נישט אמת, ס'איז פלעין נישט אמת. איך פרעג א גוטע קשיא, ס'איז פלעין נישט אמת. איך פרעג א גוטע קשיא אז ס'איז ממש נישט אמת. פארוואס איז עס נישט אמת?

ווייל אין די תורה שטייט אפילו אין די ספר דברים שטייט, כמעט כראד שטייט זייער ווייניג, אבער ס'שטייט אז **וליתנו שבת ווייל מ'איז געווען אן עבד אין מצרים**. ס'שטייט **"וזכרת כי עבד"** איז א מצוה, לאמיר זאגן אז ס'איז א מצוה, איך ווייס נישט צו פשט אז ס'איז א מצוה, אבער אין די פסוק שטייט אז מ'זאל זאגן יעדער וואך פון פסח **"כי בחדש שב יציאת מצרים"**.

זייער גוט, גייסטו צו דעם. ס'שטייט אין פסוק אין דריי, לעצטע וואך האבן מיר דאס געלערנט. ס'שטייט אויך אין די זעלבע פרשה אז ווער ס'וועט ברענגען א קרבן דארף עס נאר ברענגען אין איין פלאץ. דאס איז אויך פאר גוים? איך שטיין גראדע אז יא.

קשיא: דער מלך ישועה און קרבנות פון גוים

דער מלך, ישועה המלך האט געלאזט גוים מקריב זיין בגבא המן? ישועה המלך? וואס האט געמאכט דער פסוק? ער האט געלאזט גוים מקריב זיין בגבא המן? סארי, ער האט געלאזט גוים מקריב זיין בגבא המן?

קהל: מיינסטו אזא?

I don't think so. ער וואלט געלאזט אידן אויך אין ארץ ישראל. מ'האט אים נישט געפרעגט, אבער ער וואלט נישט געלאזט. איך מיין אז נישט.

קהל: פארדעם זאגט ער דארט, ווי קומט צו יענץ די תורה האב איך יעצט גערעדט, ס'איז נישט פארט פון דאס?

גוט קוועסטשן. Think about it. I don't know.

די הויפט קשיא: זאכן וואס זענען ספעציפיש פאר אידן

אבער על כל פנים, ס'איז דא זיכער זאכן, לכאורה, מ'דארף פרעגן, ס'איז נישט אזוי סימפל. איך וויל נאר ארויסברענגען אז די תירוץ איז נאך טריוויאל. לכאורה, ס'איז דא זאכן אין די תורה וואס איז געמאכט פאר די גרופע מענטשן וואס הייסן אידן, וואס הייסן בני אברהם מצרים. ס'איז דא יא פסוקים וואס שטייט **"כי בחור ה'"**.

איך וויל זאגן, ס'איז דא איין זאך וואס איך ווייס אין די תורה שטייט אז א איד מעג נישט, און א גוי מעג יא. ענק ווייסט וואס? נאר איין זאך, אין גאנץ ספר דברים. וואס איז עס?

קהל: ס'שטייט נישט אין די תורה, האט רבי יוחנן געזאגט אז מ'וועט זיך צוקריקן מיט אפאר גוים.

דאס שטייט נישט אז א גוי דארף נישט מאכן. **"בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו"**. זייער גוט. און וואס איז די נעקסטע זאך? אבער דאס שטייט נישט אז א גוי יא.

ס'איז דא איין זאך וואס ס'שטייט אין פסוק אז א גוי מעג יא, וואס מ'לערנט אין די וואכעדיגע סדרה: חתונה האבן מיט די עמוני ומואבי.

קהל: איך געס אז אלעס וואלטן זיי געמעגט. אפשר קיינער נישט.

די גמרא זאגט פארקערט, די גמרא זאגט נאר ווי די זאך אז מ'האט געגעבן די תורה פאר אלע גוים, אמת? מ'האט געטרייט, ס'איז גוט פאר זיי אויך, זיי האלטן נישט דערפון, ס'איז א פראבלעם פון זיי. אזוי איז די גמרא.

דער כלל: "האזרח והגר" — די מערסטע מצוות זענען פאר אלעמען

אקעי, איך וויל ארויסברענגען אז ס'איז אסאך קלענער, לכאורה איז קלענער די קשיא ווי מ'מיינט. ס'איז דא אפאר מצוות וואס איז דא אזוויי זכר ליציאת מצרים. איך ווייס נישט, אפשר אן עמוני טאר אויך נישט. איך האלט אז אויב אונז וואלטן... איך וויל ברענגען אלעס די צדדים.

יעצט האט געזאגט אז א ממזר טאר נישט לערנען יענע פסוק. ס'שטייט אין די גמרא, איך האב געזאגט, ס'שטייט אין די גמרא אז א ממזר טאר נישט שרייבן א ספר תורה, ווייל ער גלייבט נישט אין די פסוק **"לא יבא ממזר בקהל ה'"**, און דאס גלייבט ער נישט. ס'שטייט אין די גמרא אז א ממזר טאר נישט שרייבן א תורה, ס'שטייט אין די שולחן ערוך. פארוואס? פארוואס ווייל ווען ער שרייבט די פסוק "לא יבא ממזר" גלייבט ער נישט.

סאו קומט אויס פון דעם אז די גמרא האלט אז א ממזר גלייבט נישט אין די פסוק אז א ממזר... אקעי, אבער סתם עמוני, אבער על פי די אמת, טאקע א פראבלעם. ענק פארשטיין די פראבלעם פון א ממזר, ס'איז נישט אזוי שווער צו פארשטיין, ס'איז נישט קיין גזירת הכתוב, ס'איז זייער סעד, ס'איז טראדזשיק, אבער ס'איז נישט קיין שווערע מצוה צו פארשטיין, יא? איז מען זייער קלאר, ס'איז נישט שווער אונז צו פארשטיין. די זעלבע זאך די עמוני ומואבי איז נישט שווער צו פארשטיין, נישט קיין קושיא וואס ס'איז נאר **"על אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים"**.

דיסקוסיע: וואס וואלט געווען אין א אידעאלע וועלט?

איגזעקטלי, סאו ווען וועלט איז וועלט, די יו-ען וואלט געמאכט א געזעץ אז קיינער טאר נישט חתונה האבן מיט עמונים, אזוי ווי מ'האט געמאכט פאר די בנימין, קיינער. אויב מ'האט תשובה געטון, און מ'זאל לאזן כאפן אפאר ווייבער דארט אזוי ווי די בנימינ'ס חבר. איך מיין, אונז האבן נישט קיין פאוער, קענען אונז נישט.

קהל: זאגן אונז נאר פאר די אידן, אבער ס'איז נישט א די אידעאל איז פאר יעדער איינער. ניין?

אקעי, לאמיר אננעמען אז ס'איז דא אפאר זאכן, אפאר מצוות וואס זענען לכאורה בפירוש נאר פון אידן.

די אויסנאמען: מצוות וואס זענען מפורש נאר פאר אידן

איך ווייס פון איין מצוה שטייט אז א איד זאל נישט עסן קיין נבילה, און מ'זאל עס געבן פאר די גר און פאר די נכרי. איין מפורש'ע פסוק וואס איך ווייס, כמעט ס'איז דא נאך איין זאך אין די גאנצע תורה וואס איך ווייס אז ס'שטייט נישט. וואס שטייט כמעט קלאר אז א גוי זאל עס נישט טון, און דאס איז זיצן אין סוכה. חוץ פון דעם, איך רעד יעצט עברי טייטש פון די חומש, איך בין נישט... על פי הלכה איז אנדערש.

אויף אלעס אנדערע זאכן שטייט **"האזרח והגר"**. די איינציגסטע זאך וואס שטייט **"האזרח"**, משמע נישט "והגר". **"כל האזרח בישראל"**. כמעט יעדע אנדערע מאל שטייט "האזרח והגר".

ביישפילן: יום כיפור, שחיטת חוץ, און אנדערע

ביידע דארפן מאכן יום כיפור, מפורש אין פסוק. אמת? ביידע דארפן תשובה טון. אויב דו טרעפסט א גוי יעצט, זאגן אז דער אייבערשטער איינמאל א יאר מוחל אלע מענטשן זייערע עבירות, ער זאל פליז זאגן "אנטשולדיגט" פאר זיין ווייב, ווייל דער אייבערשטער איז מוחל עבירות פאר די גוים אויך יום כיפור.

ביידע זענען אסור שחיטת חוץ.

קהל: פאר אים דערש א גר. א גר?

יא. ס'איז זייער גוט, מ'דארף יא. קודם כל, מ'דארף יא. ס'איז נישט קיין שאלה בכלל אז מ'דארף יא. אויב מ'קערט וועגן די גוים, אונז זענען פארקערט נישט, ליידער.

קהל: איין מינוט, דאס איז א קשיא אויף די רבנים.

איך וויל נאר ארויסברענגען, אקעי, הלכה למעשה וואס מ'וועט טון מיט די גוים שפעטער. איך וויל נאר ארויסברענגען די אידיע. אזוי שטייט אין די גמרא, ס'איז משמע אזוי, אז אויב די תורה איז גוט, אויב די אידן האלטן אז די תורה איז גוט, איז פשט אז די תורה איז גוט. איך האלט אז ס'איז גוט פאר מענטשן, און ס'וואלט געווען גוט פאר יעדער איינער. פינישט. אזוי מיין איך, חוץ פון אפאר זאכן. איך האב דא איין זאך, א נבילה, און זיצן אין סוכה.

קהל: וואס? איז עס נישט גוט?

אקעי, נו, מ'גייט צום רב, מ'וועט דיר געבן א היתר. ניין, ס'שטייט מפורש אין די תורה.

צוויי סארט זאכן: היסטארישע זכרונות און אוניווערסעלע מצוות

אבער ס'איז דא צוויי סארט זאכן. ס'איז דא איין זאך וואס מ'פרעגט, די נושא אזוי ווי, לאמיר זאגן, יציאת מצרים, זכר ליציאת מצרים — א גוי איז נישט געווען אין מצרים, וואס האט ער די פראבלעם? ס'איז נישט אזא גרויסע פראבלעם, רייט? ענק כאפט נישט אזא גרויסע פראבלעם, רייט? סך הכל זאגט ער אז דו האסט געדענקט וואס דו כאפסט, האט ער געהערט די די זכרונות.

קהל: ניין, אבער ער זאגט נישט.

עקזעקטלי, ס'איז נישט דא. אזוי ווי די משנה זאגט אין מקום, דער גוי זאגט אז לאמיר שוין זאגן אז מצרים...

דיסקוסיע: צי קענען גוים מקיים זיין מצוות וואס זענען ספעציפיש פאר אידן?

דער ענין פון יציאת מצרים און פסח פאר גוים

מגיד שיעור: ניין, ס'שטייט מפורש אין די תורה. אבער ס'איז דא צוויי סארט זאכן. ס'איז דא איין זאך וואס דו פרעגסט, די נושא אזוויי, לאמיר זאגן, יציאת מצרים, זכר ליציאת מצרים. א גוי איז נישט געווען אין מצרים, וואס האט ער? וואס איז ער די פראבלעם? ס'איז נישט אזא גרויסע פראבלעם, רייט? ער כאפט אז ס'איז נישט אזא גרויסע פראבלעם, רייט? סך הכל זאגט ער אז דו האסט געדענקט וואס דו כאפסט, אקעי, דו וועסט ווערן...

ניין, מ'זאגט נישט. עקזעקטלי, סאו דער גוי וועט זאגן אז... אזוי ווי די משנה זאגט אין מקום, דער גוי וועט זאגן אז... לאמיר שוין זאגן אז... אמת. אקעי, דיין זיידע, געווען. דער פסוק האט אויך געוואוסט אז ס'איז געווען נאר דיין זיידע. דו ווייסט נישט אז ס'איז געווען דיין זיידע. לאמיר זאגן. אמת, ס'איז געווען א גרויסער קינד.

קהל: זייער גוט, עקזעקטלי. און דער אייבערשטער האט נישט גערעדט פון די גוים?

מגיד שיעור: ניין, איך ווייס נישט, איך ווייס נישט וואס ס'מיינט, איך ווייס אויך נישט וואס ס'מיינט חתיכה נעשה תבילה, און ס'איז דא אסאך זאכן וואס איך ווייס גראדע ווייס איך, יא, אבער נישט די פוינט, און דאס אלעס ווייס איך. איך קען דאך נישט לערנען, דאס איז א פראבלעם מיט יעדן, יעדן אלע זענען צו גרויס, סתם נחמה. מ'זאגט זיי איין זאך, פרעגט זיי, וואס טוסטו מיט יעצט? איך טו נישט גארנישט, איך זאג דיר יעצט. קודם לאמיר מאכן קיין ענדליך פארמאל. לערנען אויפ'ן פלאץ. אויפ'ן פסוק פון... פון... פון... יענער... יענער... יענער...

דער ענין פון נבילה און "בנים לה' אלקיכם"

ס'איז נישט קיין גרויסע קשיא אין נבילה. די גאנצע זאך איז **בנים לה' אלקיכם**. מ'גייט ארויף די גאנצע זאך, און גוים זענען נישט בנים לה' אלקיכם? מ'קען נאר מאכן די קעד, יעדער קען עס זאגן. איך מיין די מעסעדזש פון די נבילה איז, זיי נישט קיין קיין קשיא. איר עסט נישט נבילה, איר עסט נישט קיין קיין קעשבון.

על פי די אידן, לאמיר זאגן, ס'איז דא גוים, מענטשן קענען זיין מחולק. איך וויל נאר זאגן, לפי די שיטה הידן, לפי די שיטה פון די אידן, איז א חזיר א חזיר'ער, מ'עסט נישט חזיר'ער. און די גוים זענען עקלדיג ווייל זיי עסן חזיר. איינע פון די סיבות שטייט אין די גמרא, **"גוים שאכלו חזיר מרצונם חייב גלות"**. שטייט אין די מפרשים אין די גמרא, אונז האלטן אזוי. דו קענסט זיך דינגען אפילו אז די גמרא איז נישט אמת, אבער דאס איז וואס די אידן האלטן.

קהל: וואס איז די מעלה פון פרייטאג עסן מצה? ס'איז שוין איינמאל א שרץ ורמש, אקעי? האסטו נישט אמאל געזען א חזיר?

מגיד שיעור: איך האב נישט געזאגט אז ס'טעיסט נישט גוט. איך האב געזאגט אז ס'איז עקלדיג. האסטו נישט אמאל געזען א חזיר, ער דרייט זיך דארטן אין די מיסט? א קו דרייט זיך ווייניגער ווי א חזיר, א פאקט.

קהל: ניין, ס'איז נישט ווייניגער.

מגיד שיעור: אלעס איז א פאקט. אויב מיר גייען אין א פארמעסט צו זען, די קומען זענען וויניגער עקלדיג ווי די חזירים. סאו רעספעקט זיך.

אקעי, היינטיגע צייטן איז אנדערש. היינט אין די סופערמארקעט מעג מען, נאו פראבלעם. איך ווייס נישט צו דו ווייסט, יעדע זאך וועט מען פרעגן קשיות. ס'וועט זיין א Q&A. ס'גייט זיין א Q&A, יא? ס'איז נאך נישט געווען די שיעור, ס'איז נאר דא א Q&A.

סיכום: גוים ליידן פון עבירות און עס איז בעסער פאר זיי צו פאלגן

בקיצור, לויט די תורה, די אידן האלטן אז ס'איז עקלדיג צו עסן שקצים ורמשים, די גוים ליידן דערפאר, און די זעלבע זאך אויב זיי האבן חתונה מיט אן ערווה ליידן זיי דערפאר, וואטעווער ס'איז, וואס זיי טוען שלעכטס, it will be better for them.

אברהם אבינו און לוט האבן געמאכט פסח

איי, ס'איז דא אפאר זאכן וואס פאסט נאר פאר אידן און נישט פאר גוים, אזויווי מאכן פסח ווייל די אידן זענען ארויס פון מצרים. איז קודם כל, ס'איז דא א גוטע סיבה צו מאכן פסח, פארוואס זאלן זיי נישט מאכן פסח? אברהם אבינו האט אויך געמאכט פסח, אזוויו ס'שטייט אין די גמרא אז אברהם אבינו האט געמאכט פסח, אמת? ס'איז דאך א ראיה פון די גמרא אז אברהם אבינו האט געגעסן מצה פסח, און לוט האט געמאכט מצה פסח. איי, ער איז געווען א גוי, ער איז געווען א בן נח.

די תירוץ איז, ס'איז א גוטע זאך צו עסן מצה פסח. איך קען אייך מסביר זיין פארוואס.

קהל: איי, אין די תורה שטייט א טעם פארוואס?

מגיד שיעור: דער איד האט נאר א כוונה וואס דער גוי וועט נישט האבן. ער וועט צולייגן נאך איין כוונה. דער גוי זאגט, מען עסט מצה פאר וואטעווער ריזן ער זאל עסן מצה, און דער איד עסט מצה אויך **כי הוציאנו ממצרים**. דאס איז איין זאך.

א גוי קען מאכן יום טוב אויף יציאת מצרים

און צווייטנס, וועל איך אייך זאגן, פארוואס קען נישט דער גוי זאגן אז ער מאכט א יום טוב אז דער אייבערשטער האט ארויסגענומען די אידן פון מצרים? נישט קיין שום פראבלעם. ער האלט דאך אז אידן זענען גוט. ס'וויזט אז דער אייבערשטער איז א גוטער, ער נעמט קער פון די עבדים.

און דער רמב"ם האט דאך געזאגט אז א גוי קען אפילו זאגן "אלקי אברהם", "אלקי אבותינו", ווייל "אבותינו" מיינט נישט א ביאלאגישער טאטע, ס'מיינט די וואס גייען אין די דרך. א גר, דער רמב"ם האט דאס געזאגט, אפשר שטייט עס אין די משנה, אפשר נישט. און דער רמב"ם האט געזאגט אז ער מעג. פארוואס איז אברהם אבינו **"אב המון גוים"**? שטייט אין פסוק. "טאטע" מיינט נישט ביאלאגיש, ס'מיינט ווער ס'גייט אין זיין וועג.

זייער גוט, איך האב בכלל נישט קיין פראבלעם, אפילו די אלע זאכן איז נישט קיין פראבלעם. שטימט? פאקט. א פאקט.

דער ענין פון "אין תורה" — מיר פארשטייען נישט די תורה גענוג

אה, ס'איז דא אסאך פרטים וואס שטימען נישט? אזויווי אונז האבן געזאגט, און מסתמא קענען אונז נישט תורה. אזוויו ס'שטייט, **"וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם"**. און דער וואס לערנט נישט די תורה גוט, וועגן דעם איז טאקע די תורה נישט גוט.

ס'איז זיכער אז איך האלט, ביי די וועי, נישט אז מ'זאל זאגן פאר יעדער גוי צו פאלגן די תורה אויב ס'זאל קומען אזוי למעשה. איך זאג אז אזוי וואלטן די אידן געדארפט האלטן. למעשה האלט איך נישט אזוי, ווייל אונז פארשטייען נישט די תורה.

פארדעם ווארט מען דאך תשעה באב

פארדעם ווארט מען דאך תשעה באב. איך בין יעצט געקומען פון תשעה באב, דאס איז א שיעור אויף תשעה באב, סארי. מ'איז געקומען פון תשעה באב, מ'שטייט, מ'האט געזאגט א פסוק, **"מה אעשה לך... ואין תורה"**.

דער וואס זאגט אז ס'איז אמאל געווען א תורה איז אן אפיקורס, ער זאגט קעגן ירמיהו הנביא. ירמיהו הנביא זאגט אז ס'איז נישטא קיין תורה. **"אין תורה"**. נישטא. בפירוש פסוק. ס'איז נישטא קיין תורה, ס'איז אמאל געווען. **"נשתכחה תורה"**. **"נשתכחה תורת משה"**. זיכער.

קהל: פארוואס זאגט ער אויב דו קענסט נישט ריוויוען?

מגיד שיעור: יא, ס'איז נישט געווען. נו פראבלעם, ביסטו נישט זיכער אז די ריוויוועל איז געלונגען. א ראיה אז די ריוויוועל איז נישט געלונגען, אז די גוים פאלגן עס נישט. זיי זאגן נישט **"רק עם חכם ונבון"**, אמת? זיי זענען דזשעלעס, שוין. וואטעווער ס'איז, פארוואס זענען זיי דזשעלעס? א גרויסער חכם ונבון ביז דו האסט נישט געטראפן קיין וועג די גוים זאלן נישט זיין דזשעלעס. ס'איז נישט קיין גרויסע חכמה דאס, אמת? א חכם ווייסט וויאזוי צו נעמען קער פון די פראבלעם אויך.

דער איידיעל און די מציאות

איך זאג, די איידיעל וואס ס'וואלט געדארפט זיין א איד, מ'דארף וויינען אויף דעם אז אונז האבן נישט קיין תורה, אונז טוען א זכר לתורה, אונז טרייען וויפיל אונז קענען, די בעסט, אדער אביסל וויניגער פון די בעסט. אבער וועגן דעם קענסטו נישט... איך גלייב נישט אז ס'וואלט... אמת'דיג, מ'דארף זאגן די אמת. אויב ענק האלטן אנדערש... איך מיין, איך גלייב אז די אידן וואלטן געדארפט האלטן אנדערש, אבער זיי וואלטן אויך געדארפט פארשטיין די תורה בעסער.

דער עזרא הסופר האט געהאלטן אז ער האט עס ריוויווד. זייער גוט, אבער ער האט געהאלטן אז די גוים זאלן טון די תורה, נישט עקטשועלי, רייט? דאס הייבט אן, דאס איז די פראבלעם.

קריסטנטום — גוים וואס האבן געטרייט צו ווערן אידן

קהל: זאגט ער, פארוואס נישט?

מגיד שיעור: איך קען דיר מסביר זיין, ס'איז דא א וויכטיגע היסטאריע, ס'איז דא גמרא פון קבלים, ס'איז דא זייער אסאך טיפע זאכן וועגן דעם, אבער מ'דארף מודה זיין די אמת. איך טריי צו זאגן די אמת וואס ס'זעט מיר אויס.

ער זאגט **"זה עולה מפני נח"**. ס'איז זיכער אז די גוים, ביי די וועי, אפילו דאס וואס איך זאג אז זיי זאגן נישט, דאס איז א קשיא אויף זיי אפשר. די גמרא האט שוין געהאט די קשיא אויף זיי, פארוואס זיי פארשטייען נישט.

ס'איז דא זיכער גוים, ס'איז אמת אז ווען די גוים וואלטן געקומען וואלטן זיי געוואלט ווערן אידן. דאס איז גראדע אמת, זיי ווייסן נעבעך נישט. די וואס ווייסן און האבן שוין געטרייעט צו ווערן אידן, דאס הייסט קריסטיאניטי, א גאנצע גרויסע רעליגיע. אזוי רופן זיך די גוים וואס האבן געטרייעט צו ווערן אידן. ברוך השם, ס'איז א גאנצע מצליח.

זיי האבן געמאכט טשעינדזשעס לויט וואס זיי האבן פארשטאנען. צוגעלייגט זאכן, נוסח וואס זענען געווען, די תורה זאגט מען זאל נישט דאס טון. פשט אז זיי האבן געגאנגען עפעס ראנג, אבער דאס איז די ענין.

דער ענין פון "לא תוסיפו על הדבר"

אין די תורה שטייט **לא תוסיפו על הדבר**, איך ווייס נישט. אויב ערגעץ וואו דארף מען טאר נישט, ערגעץ דארף מען מקעס זיין די הלכה אויכעט. ווען אונז האבן מוסר געווען, האבן מיר עס געטענה'ט, זיי האבן אונז ארויס פון פסוק.

קהל: ער זאגט, זיי האבן דאך נישט זיך געווען.

מגיד שיעור: ער זאגט, ער ווייסט נישט, ער ווייסט נישט, ער ווייסט נישט. ס'איז עפעס א חילוק. ס'קען זיין צו א הוספה, ס'קען זיין אז ער איז עובר על בעל תוספות. אויב איינער זאגט, לאמיר זאגן, אזוי זאגט דער רמב"ם, אויב איינער זאגט אז ס'איז א חיוב צו גיין נישט נאר א בערג, דאס איז ער עובר על בעל תוספות. אויב ער זאגט אז ס'איז א מנהג, א מנהג איז א מנהג. זיכער. אבער דאס איז שוין די זייטיגע זאך.

דיסקוסיע: צי וואלט תרי"ג מצוות געווען גוט פאר גוים?

יעצט, ס'איז דא א פראבלעם. איך וויל נאר טריי צו זאגן וואס ס'זעט מיר אויס. ס'איז דא א פראבלעם. וואס איז די פראבלעם? אסאך אסאך פראבלעמען.

די פראבלעם איז, אזוי ווי איך זאג, קודם כל, ס'איז אמת, קודם כל, ס'איז אמת אז אפילו ס'איז דא אסאך... just really, ס'איז דא מער ווי איין סארט יידישקייט, און ס'איז דא מער ווי איין סארט יידישקייט, און ס'איז זייער שווער צו צושטעלן אלע און מאכן מער וויניגע תרי"ג מצוות.

רוב גוים וואלטן בעסער געווארן

אבער ווייסטו וואס, לאמיר נעמען די צד השוה פון אלע אידן, וואטעווער ס'איז, אלע אידן זענען זכר סארט זכרונגען וואס דארפן תרי"ג מצוות, ס'וואלט געווען גוט פאר רוב דאויבן עס צו טון, ס'וואלט גארנישט געשיינט. רוב דאויבן וואלטן בעסער געווארן, ס'איז נישט ערגער. רוב, שטיילן רוב.

קהל: מסכים?

מגיד שיעור: יא, מיט די היינטיגע תורה וואס אונז האבן. איך האב געזאגט, ארטאדאקס איז איין סארט דזשו. וואטעווער, דאס איז תרי"ג מצוות. ארטאדאקס, איך ווייס נישט וואס דאס איז. ארטאדאקס איז א גוי'אישע ווארט. תרי"ג מצוות, פאלגן די תורה, היטן שבת יעדע זיבעטע טאג.

קהל: זאגט ער, טראמפ האט שוין געמאכט שבת, אמת? ער האט שוין געטרייט?

מגיד שיעור: ער איז געווען. אוודאי, הונדערט פראצענט. א ספק? א ספק אז אויף אים איז געזאגט געווארן דער פסוק אז ער זאל שרייבן א תורה?

קהל: שיקאגא קוקט אויס ווי... שינעק וואלט נישט געווען בעסער?

מגיד שיעור: וואס איז דער שייכות? אקעי, שיקאגא קוקט אויס ווי שינעק וואלט נישט געווען בעסער?

שטעל דיר פאר אלע גוים א וואך פון די יאר וויינען אויף חטאתי, זיי וואלטן געווען בעסער. זעקס וואכן, וואטעווער.

קהל: ניין, איך מיין, ס'מאכט בעסער מענטשן, ס'מאכט אויך משוגע.

מגיד שיעור: אקעי, מ'וועט דילן מיט יענע פראבלעם, אבער ס'מאכט מענטשן מער... ערגעץ וואו סטאפט עס געוויסע גראבע עבירות. ס'איז נישט קיין דזשאוק. ס'איז א גאנצע גוטע סיסטעם.

קהל: זיי האבן אויך א סיסטעם.

מגיד שיעור: איך זאג נישט, דער פרומער גוי האט אויך א סיסטעם. זיי האבן א גאנצע גוטע סיסטעם. אפשר איז עס בעסער ווי זייערס? דו האסט אפגעפרעגט אז ס'איז בעסער? דו ביסט אזוי זיכער אז ס'איז נישט בעסער? סתם אז ס'איז בעסער.

די גוים האבן גענומען אסאך פון די חוקים אין די תורה

בקיצור, מ'האט געזאגט... ס'איז נאך אלץ, אמת, און ס'איז א פארט פון די מהלך, אזוי ווי מ'האט געזאגט. און דאס וואס אלע גוים האבן גענומען אסאך פון די חוקים אין די תורה, דאס איז... אוודאי, און מ'זאל נאך אלץ.

קהל: און מיט דזשיזעס, וואס איז די חילוק?

מגיד שיעור: יעצט רעדט זיך פון די גוים וואס פאלגן נישט די תורה, מיט דעם וואס פאלגן נישט די תורה. ס'האלט נישט די תורה.

דער ענין פון קנס

ס'איז א קנס, ס'איז א קנס.

קהל: א מינוט, דאס איז א קנס פאר א היסטאריק...

מגיד שיעור: ניין, ניין, דאס איז א קנס, ס'איז נישט קיין צום זאגן. ניין, ניין, ניין,

די תורה פאר די גאנצע וועלט — עזרא הסופר און דער חורבן בית המקדש

די גמרא וועגן עזרא הסופר און דער חורבן

דו דארפסט פארשטיין, די תורה איז געגעבן געווארן פאר די גאנצע וועלט. און ס'איז דא אן אינטערסאנטע זאך, לאמיר זאגן אזא ספק, די גמרא איז געגעבן וועגן עזרא הסופר. ס'שטייט אזוי אין די גמרא, זייער א שרעקעדיגע גמרא, **די גמרא זאגט אז עזרא הסופר האט גורם געווען די חורבן בית המקדש**.

שאלה: שוין, איך ווייס נישט?

מגיד שיעור: ניין, איך ווייס נישט. שטייט אין מסכת סנהדרין. יא? ס'איז נישט מיין תורה, ס'איז שוין א תורה פון די נביאים, פריערדיגע צדיקים האבן מיר געזאגט.

פארוואס? ווייל אזוי. **די גמרא זאגט אז אין בית ראשון איז חרוב געווארן פארוואס? מ'האט נישט געפאלגט די תורה, זייער פשוט.** האט מען געפאלגט די תורה? מ'האט נישט די תורה, ווערט די וועלט חרוב. אוויה, ס'איז נישט קיין גזירה, ס'איז א כתוב, ס'איז בייסיק.

אין בית שני האט מען יא געפאלגט די תורה. אזוי זאגט די גמרא. מ'האט געפאלגט די תורה, זיי זענען געווען פרומע אידן, אזוי ווי אונז זענען פרומע אידן. אבער פארוואס, אויב אזוי איז די תורה נישט גוט פאר אונז? פארוואס ווערט מען חרוב א גאנצע צייט? דאס איז דאך בית שני, זייט די ערשטע טאג פון בית שני, נישט די לעצטע טאג.

זאגט די גמרא, פארוואס? ווען עפעס א זאך וואס הייסט **שנאת חנם**, עקזעקטלי.

יעצט, וואס איז שנאת חנם? שנאת חנם מיינט א זאך וואס הייסט פרושים.

שאלה: וואס?

מגיד שיעור: יא. ניין, פארקערט איז נישט תאוות חנם. איך ווייס נישט סתם, ס'איז א גימטריא, על פי גימטריא. פארקערט וואס שנאת חנם איז, אז די תורה זאל זיין פאר יעדן.

עזרא הסופר'ס תפקיד און די צרה פון דער וועלט

די אנדערע ווערטער איז אזוי: עזרא הסופר איז געקומען, און ער האט געזען אז ער האט געטרייט, ער איז געווען א חכם סופר, ער האט אויסגעלערנט די תורה. זיין דזשאב איז געווען צו זיין א מורה דרך, אזוי ווי ס'שטייט אין פסוק, **מורה עזרא האט אפשר געשטימט דעם פסוק, כתיב את הכל יש פרי דעת, תורה יבוא שם יפו.** זיין דזשאב איז געווען אויסצולערנען די תורה.

יעצט, ס'איז געווען א צרה, און דאס איז די תורה וואס די גמרא דיסקרייבט די צרה אין א געוויסע מדרש וואס די גוים האבן געגעבן די גוים די תורה. ס'איז אלע מיני, ווי ס'זאגט מען, ליטערערי דיסקריפשענס פון די צרה. ס'איז א ריזיגע צרה.

צרת העולם איז אז רוב מענטשן האלטן נישט ביים אויסהערן. נישט נאר זיי ווילן נישט, נישט די תורה וואלט געווען שלעכט פאר זיי, ס'וואלט געווען גוט פאר זיי. מען קומט צו זיי, אזוי ווי יום טוב ווער איך פארציילט, ער קומט פאר זיי און זיי זאגן, וויפיל קאסט עס? וואס וועט זיין מיט מיין אלטע שכן? בקיצור, פראבלעם, זיי האלטן נישט ביים רעדן, ס'איז נישטא צו וועמען צו רעדן, ס'איז זייער סדר, ס'איז נישטא צו וועמען צו רעדן.

אטעליסט, דאס איז די קאנקלוזשען אויף אלערע אידן, אז אפשר פון משה רבינו שוין, איך ווייס נישט, משה האט יא געטרייט צו רעדן מיט פרעה, ער האט גערעדט מיט אים, ער האט געזאגט, אומר השם. סאם פוינט האבן די אידן מחליט געווען אויף א חלק פון די אידן, פאר גוד ריזענס, נישט פאר ראנג ריזענס, פאר די קאז אויף די וועי די סטאדי ריאליע, און די אנדערע, די עסטימעטע די אייערע אווערפער ווי סאך א קען טון, האבן געזען אז דער גוים ווילן נישט די תורה. ער וויל נישט. נישט נאר דער גוים ווילן נישט, רוב יודן ווילן אויך נישט.

גוים מיט יודן, איך זאג די ווארט פאטענשל, יודן מיינט דאך נאר מקבלי התורה. די מענטשהייט, פאר וואטעווער ריזען, איך ווייס נישט פארוואס,

אדער ווייל זיי... איך קען אייך זאגן פארשידענע תאורות פארוואס, איך האב נישט קיין קלארע ריזען פארוואס.

שאלה: יא, נישט ווייל ס'איז שווער, נישט ווייל ס'איז שווער.

מגיד שיעור: ניין, ס'איז נישט אמת. ס'איז גוט און ס'איז גרינג. נישט ווייל ס'איז שווער.

משל פון סאמאליע און ניו יארק — די תורה איז גוט

ווייסטו אז ס'איז שווער, די גלייכט נישט אז די תורה איז גוט. ס'איז נישט שווער. נאר פאר אנדערע ריזענס, איי דא נאו וואס די איז. ס'איז נישט שווער.

איך וויל דיר פרעגן א שאלה: **ס'איז שווערער צו לעבן אין סאמאליע אדער אין ניו יארק סיטי?**

קהל: ווי?

מגיד שיעור: אין סאמאליע היט מען נישט די תורה, אין סאמאליע איז מען עובר אויף שלש חמורות, און אין ניו יארק סיטי נישט. ווי איז בעסער צו לעבן? פון וואו פארן מענטשן? פון וועלכע דירעקשאנס וואוינען די אימיגראנטס? קיינער... זייער גוט.

סאו יעצט, דער פאקט אז ס'איז נאך דא מענטשן אין סאמאליע, און נישט נאר זיי זענען נאך דא, זיי זענען נאך פראוד דערפון אויכעט. פון דעם רעדט די גמרא. דו פארשטייסט? אונז ווילן זיין פיראטן.

דו ביסט א נארמאלע מענטש. איך זאג דיר אז ס'איז דא אסאך בעסערע ביזנעס צו מאכן ווי צו זיין א פיראט. אבער דאס ווילן זיי, טו זיי עפעס. דו פארשטייסט? איך לייג ארויף. ס'איז נישט קיין גוטע לעבן. ס'איז נישט קיין גוטע לעבן. ס'זאל זיין א סאמאליאן פיראט איז גאנץ געשמאק פאר די פיראט נעבעך. ער ווייסט נישט וואס טוט זיך מיר צו.

אפילו פאר די אינדיווידזשועל פיראט איז בעסער אז ער זאל זיין אין ביזנעס און זיין ווי א פיראט. קען גארנען אסאך מער געלד. מאכן אים א באקוועמע לעבן, ער וועט מאכן אמת'דיג מער געלד. ס'איז א ווין-ווין סענעריא.

קבלת עול מלכות שמים באהבה — נישט ביראה

איין מינוט, לאמיר זיין קלאר. איין מינוט, איך וועל דיר זאגן. איך וועל דיר אויסלערנען וויאזוי מקבל זיין עול מלכות שמים. ס'איז זייער וויכטיג. מ'דארף מקבל זיין עול מלכות שמים באהבה, שטייט אין די נוסח הסידור. ס'איז זייער וויכטיג.

איך ווייס נישט, איך ווייס נישט וואס דו זאגסט, אבער איך וועל דיר זאגן א פשוט'ע זאך. דו זאגסט אז ס'איז שווער, און נישט נאר דו זאגסט אז ס'איז שווער, איז מקבל עול מלכות שמים ביראה, נישט באהבה, בשנאה, נישט בשמחה. שטייט "בשמחה".

דאס איז די ענין וואס דו זאגסט, "בשמחה", **"בשנאת השם את עמו הוציאנו ממצרים"**. דאס איז וואס דו זאגסט. די תורה, דער אייבערשטער האט געזאגט, **"כי מאהבת ה' אתכם"**. וואס מיינט דאס? דאס מיינט אז ס'איז גוט.

אין אנדערע ווערטער, דאס מיינט אז אויב איך קום צו דיר מיט א הצעה דו זאלסט מקבל זיין די תורה, דארפסטו זאגן "געוואלדיג".

איי, דו האסט א פאני יצר הרע, דו האסט א פרומע יצר הרע, דו זאגסט, "אבער איך גיי סטראגלען מיט די חטא איידיע, סאו ענדערש וואלט געווען ס'זאל נישט זיין". דו ביסט א נאר. ס'איז בעסער צו טון אן עבירה ווי נישט... ס'איז געווען איינער וואס האט געזאגט, פארוואס איז ער א פרומער? ווייל נאר א פרומער קען טון אן עבירה. יא, גוים קענען נישט טון קיין עבירות אפילו.

קהל: ניין, דו קענסט מיינען א דזשאוק.

מגיד שיעור: איך וויל דיר זאגן, ס'איז גוט פאר דיר. אפילו דו ביסט קעגן איך רוב מצוות, לאמיר זאגן, ס'איז נישט אמת, די רוב אידן, זיכער די מענטשן וואס איך רעד מיט דיר, טוען רוב מצוות און איך וועל טרעטן קיין ענין, נישט קיין ספק, נישט קיין פראבלעם. אבער מ'דארף זיין העפי דערמיט.

אה, וועג נישט וואלט ער געהאט די תורה, וואלט ער נישט געהאט, ס'וואלט נישט געווען, ס'וואלט נישט געווען ענין. אפילו לאמיר זאגן אז איך האב כמעט א מורד אויף א געוויסע מצוה, די זאך האט מיר צו שווער, איך טו עס נישט, איך וועל עס טון אין נעקסטע גלגול. נאך אלץ בעסער צו האבן יענע מצוה. ס'איז אסאך געשמאקער, נישט נאר בעסער, בעסער מיין איך געשמאקער, ס'איז מער געשמאקער, **ס'איז די זיסטע לעבן אזוי.**

די ראיה פון די גוים — סקאטלאנד קעגן סאמאליע

זאגט ער, דאס איז די עבודה פון ראש השנה, ווער ס'וויל זיך איינרעדן אדער קען מען נישט איינרעדן, אויסגעפינען אויב ס'איז טאקע בעסער אדער נישט. עניוועיס, ס'איז זיכער בעסער, לאמיר צוריק צו די גוים אין די אופן חלילה, ס'איז זיכער בעסער פאר א גוי צו וואוינען אין סקאטלאנד ווי אין סאמאליע, אקעי?

וואו ראיה, זיי פארן דארט, די קלוגע גוים פארן טאקע. ודא דכתיב גייר עס, יא? ווייל ער איז מקיים, ער רצח'ט נישט, ער איז נישט נואף, ער מאכט די דריי שלוש עבירות חמורות, ער דינט נישט קיין עבודה זרה, אדער וויניגער עבודה זרה ווי די סאמאליער, איך ווייס נישט פונקטליך, וואטעווער, לאמיר זאגן, איך ווייס נישט פונקטליך וואס מ'דינט אין סאמאליע, און ער האט חתונה מער וויניגער מיט איין ווייב און ער בלייבט מיט איר, לאמיר זאגן מער וויניגער, אגען, אלעס איז רעלעטיוו, מער וויניגער, און מ'גנב'עט נישט, ער טוט עס.

די שלוש עבירות חמורות, **די גמרא זאגט אז ווען מ'טוט די דריי זאכן, עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, ווערט די וועלט חרוב.** איז די בייסיק תורה, עשרת הדברות, יא, מ'האט א תרי"ג מצוות, עשרת הדברות, עשרת הדברות איז דאך א פרשה. איך ווייס נישט וואס איר איז דיבור וואס יעדער ווייסט יעדער. דאס טוט ער, ס'איז גוט, ס'איז גוט פאר יעדן.

די שווערקייט פון מישאנערס — מענטשן ווילן נישט

יעצט, די ריאלטי, אבער איך וויל פארציילן א מעשה שוין, דאס איז א היסטורישע מעשה. די ריאלטי איז, עד היום הזה, דו וועסט שיקן, קענסט טרייען. די קריסטשענס האבן אלעמאל געהאט הויפט, געשיקט מישאנערס אויף סאמאליע, אפשר וועלן זיי קאנווינסן צו ווערן מענטשן, שיקן מישאנערס קיין אינדיע, אפשר וועלן זיי קאנווינסן צו ווערן מענטשן. ס'האט אביסל געארבעט, מ'קען נישט זאגן, די יודן האבן נישט גענוג מישאנערס צו שיקן, וואס זאלן טון אז נישט ווען זיי וואלטן געהאט, וואלטן זיי געשיקט אויך. דער חב"ד רבי ארבעט דערויף.

אבער מ'דארף שיקן. אבער ס'איז זייער שווער, מ'דארף אים זייער אסאך הויפט, זייער אסאך אזעלכע חסידישע, די מעלין הדעת'דיגע און רוב מישאנערס געלונגט נישט. און סאמהאו קומט אויס, נאכדעם איז אויפגעקומען דער גאון מיט א טעאריע וואס הייסט די קאלאניזעישאן, און זיי ווילן זיין שקצים אין די מיסטע, און זיי ווילן נישט ווערן בעסערע מענטשן. טו מיר זיי ענטפערס, דו כאפסט?

און מקור את הרהורי הסופר, ער כאפט נישט. אנדערע מענטשן פאר איר זאלן אזוי פארעוואר. דאס איז א סטראטעגיע וואס איז דעסקרייבט אין אסאך מדרשים און אסאך זוהר'ס און אסאך סודות אין סימענער וועיס, האבן מיר געזאגט, אונז קענען נישט, אונז גייען טרייען צו רעדן מיט יעדער גוי. דער פאקט איז, דער גוי גייט געווינען, דאס איז דער פאקט.

דאס איז א סערטען יאוש וואס זאגט, אונז זאלן טרייען צו רעדן מיט יא, גיי, ווייסטו וואס דו דו וואוינסט דא? יא, דא הייסט די טשעסטן ארעידזש, ווייל ווייסטו, מיר ווילן דא טון די תורה. אקעי, לאמיר אנהייבן גיין צו די הייס פובליק סקול און זאגן, דאוועגען צוויי, דריי מאל א טאג, איינמאל א טאג, אקעי? טון געוויסע מצוות, לאמיר זאגן זיי טוען נישט, אפשר טוען זיי שוין צו פריערליך, איך ווייס נישט. און אז זיי זאגן גיי ארויס פון דא, און זיי האבן די פרידאם, אין אמעריקע טוט מען נישט קיין מצוות.

איך קען דאך אן עצה געבן מיט דיר, האט ער שוין א שיטה אויך, פארשטייסט? דאס איז איינע פון די ריזענס פון וואס ס'איז געווארן שווערער צו פליקסן מענטשן, ווייל זיי האבן שוין שיטות. ס'איז נישט געווען אמאל, ווער ס'ווייסט, ס'איז היסטאריקלי טרוע. אין א לאט אויף עריעס אויף די וועלט, אפילו היינט, דא נאך צוריקגעסאנען פלעצער, קיינער גלייבט שוין גארנישט, קומט מיט אים, דער אייבערשטער זאגט צו, ער טוט עס גלייך. זיין זיידע איז שוין געווען א מסירות נפש פון זיין בלאף, טו מיך עפעס, פארשטייסט? מ'קען נישט רעדן מיט דעם מענטש. ס'איז זייער שווער.

עזרא הסופר'ס באשלוס — "לא לכם ולנו"

האט מען מחליט געווען, עזרא הסופר האט עקספליסיטלי געמאכט די דעסיזשאן, ס'שטייט פסוקים וועגן דעם כמעט, נישט כמעט, מפורש'ע פסוקים וועגן דעם. עזרא הסופר האט מחליט געווען, **"לא לכם ולנו לבנות בית לאלקינו"**.

בעצם, יעדער איינער, ס'שטייט אין שלמה המלך האט געזאגט אז די בית המקדש איז פאר אלע גוים, און די פסוק זאגט אזוי. און עזרא הסופר האט געזאגט אז ער גייט מאכן חשבון שכר מצוה כנגד הפסדה, מ'גייט דאס נישט טון. מ'קען נישט, אויב ס'גייט זיין מיט די גוים, וועלן זיי גיין אונז שנעלער דעסטרויען ווי אונז גייען זיי מגייר זיין.

תשעה באב — מ'וויינט אויף בית ראשון

פאקט, ס'איז זייער סעד, מ'דארף וויינען אויף דעם תשעה באב. דער חג תשעה באב וויינט מען נישט אויף חורבן בית שני. ווייסטו, מ'מיינט אז דער חורבן בית שני מאכט א טעות? דו ווייסט אז ס'איז געווען א בית שני. אקעי? נאר טאקע, מ'וויינט אויף חורבן בית ראשון. פארוואס זאגט מען נישט עפעס א קינה פון בית שני? די פראבלעם איז בית ראשון.

בית שני איז שוין אין גרויסע חורבן. עס איז נישט קיין חורבן, עס איז א שטיקל הצלה פורתא, ווי האט ער אים געזאגט, א קישן אין גלות, וואס איז אזא זאך.

שאלה: וואס?

מגיד שיעור: אויך, איך רעד שוין נישט פון דעם, ס'דרוקט זיך ארויס פון דעם, אבער אפילו ברוחניות, די איידיע אז די תורה איז גוט איז נישט געווען אין בית שני. ס'איז געווען פארקערט, דאס איז געווען.

ס'איז מחליט געווען, דאס הייסט, וויאזוי מ'רופט אזוי, אינסולעישאניזם, מ'האט געהאט סעפערעטיזם, פרישות, אויף אידיש איז דא דאסווארט, ס'הייסט פרושים. עזרא הסופר האט געמאכט א מוומענט וואס הייסט פרושים. פרושים מיינט ליטעראלי סעפערעטיסט. אונז זענען נישט מיט ענק, ענק זאלן זיך טון לחיים ולשלום.

די גמרא שטייט אין יומא, "רב ויעזוב גוים", די גוים פאלגן נישט, ווייסטו וואס? ענק מעגן, טו מיר עפעס, איך האב נישט קיין כח, מעגן. ער האט אים געמאכט א קליינע קנס, אזוי ווי מ'איז דיין שארט, נא פראבלעם, דאס צאלט ער דערפאר, די גאנצע קנס. פארקערט, דאס מיינט רב ויעזוב גוים, מ'האט זיך מיאש געווען, רב ויעזוב גוים מיינט יאוש.

אריגינעל, רב ויעזוב גוים איז א משל, ס'איז דאך נישט געשען, איך ווייס נישט ווען ס'איז געשען פונקטליך די סטעפ. פארקערט, בעצם

די סטראטעגיע פון עזרא הסופר — אפזונדערונג פון די גוים

די מחדש פון פרושים

עזרא הסופר האט מייסד געווען א נייע מאוומענט, וואס הייסט פרושים. פרושים מיינט ליטעראלי סעפערעטיסטס. אונז זענען נישט מיט ענק. ענק זאלן זיך טון לחיים ולשלום.

אזוי ווי די גמרא שטייט אין יבמות, **"רובא דרובא דגוים"**. די גוים פאלגן נישט, ווייסטו וואס? ענק מעגן, טו מיר א טובה, איך האב נישט קיין כח. מ'האט געמאכט א קליינע קנס, אזוי ווי מ'איז דיין שותף, נא פראבלעם, דו צאלסט דערפאר די גאנצע קנס. פארקערט, דאס מיינט רובא דרובא דגוים. מ'האט זיך מיאש געווען. רובא דרובא דגוים מיינט יאוש.

אריגינעל, רובא דרובא דגוים איז א משל, ס'איז נישט געשען, איך ווייס נישט ווען ס'איז געשען פונקטליך. פארקערט, בעצם וואלט די גוי געדארפט, נאר מיר האבן נישט קיין כח, ער איז פטור. טוסטו? הלוואי זאלסטו טון זייערע מצוות. טוסטו דאך נישט, דאס אויך נישט. דו ביסט פטור, לאז מיך אפ, איך וועל טרייען.

"אנכי וביתי נעבוד את ה'", אזוי ווי יהושע בן נון האט געזאגט. אונז גייען דאך מאכן א גרופע אידן, מיר וועלן זיך דא פארפעסטיגן, מיר וועלן מאכן א חומה, מיר וועלן רעדן נאר, מיר וועלן זיך משדך זיין נאר מיט אונזערע חברה.

דער קאנטראסט צו שלמה המלך

ווייל שלמה המלך האט נישט געהאלטן אזוי. שלמה המלך האט נאך געטרייט צו חתונה האבן מיט די גאנצע וועלט, ווייל דאס איז די בעסטע וועג צו אינפלוענסן א מענטש, חתונה האבן מיט אים. שטייט דאך פארדעם, ער האט געוואלט מקרב זיין, ער האט גערעדט מיט בת פרעה, ער האט געזאגט, "דו ווערסט זיך מגייר זיין, דו וועסט זיין א איד", זי האט מסכים געווען, זי איז געקומען.

ער האט נישט חתונה געהאט מיט קיינעם נישט, נישט מיט די חשוב'ע, נישט מיט די המון עם, נישט מיט קיינעם נישט. קום מיט די צוויי דריי אידן וועלן חתונה האבן צווישן זיך, דאס איז די איינציגסטע וועג וואס גייט זיך האלטן אביסל.

אין ספר דברים איז דא... אקעי, עניוועי, **"לא תתחתן בם"** שטייט אין א מפורש'ע פסוק. יא יא, ס'איז עם דרבנן, וואטעווער, ס'איז דא די שמועס, אמת, מיר גייען עס זען, וואטעווער. ניין, ס'איז טאקע איינס. עקזעקטלי, ס'איז א פארט פון דעם.

א בדיעבד'דיגע סטראטעגיע מיט די סידס פון איר אייגענע צעשטערונג

די סטראטעגיע, א נייע סטראטעגיע, ס'איז זייער א בדיעבד'דיגע סטראטעגיע, ס'איז א בית שני סטראטעגיע. די סטראטעגיע אינקלודס אין זיך די סידס און איטס אן דיסטראקשן, אלעמאל. ווייל שנאת חינם איז נישט קיין סאסטעינעבל זאך. אזוי ווי ס'שטייט, **"יודע צדיק נפש בהמתו"**, ער גייט זיך נישט לאזן פיינט האבן, ער גייט זיך נישט אזוי לעבן, מ'גייט סורווייוון.

ישוב ארץ ישראל און די גאנצע וועלט

די גאנצע זאך פון בלייבן אין ארץ ישראל איז שנאת חינם. פארוואס גייסטו שוין אין די גאנצע וועלט? קוויבעק, יא. אחדות איז זייער גוט, אויף דעם מיינסטו די יונייטעד סטעיטס איז מען מענטש. עניוועיס, איבער ס'איז... אוודאי, ס'איז דא אן איסור צו וואוינען נאר אין ארץ ישראל. אוודאי, די אידן דארפן ערגעץ וואוינען, דארף מען וואוינען אין ארץ ישראל, שטייט אין תורה. אבער נישט נאר אין ארץ ישראל, מ'דארף דאך איינעמען די גאנצע וועלט. איינעמען מיינט מאכן פאר זיינע מענטשן.

אבער ביז דערווייל קען מען נישט. סאו אונז וואוינען, ביי די ווע', מ'איז מקיים מצות ישוב ארץ ישראל אין מאנרא לכל הדעות, ווייל אונז וואוינען נאר די אידן, דאס איז דאך די עיקר איידיע. אמת'ער, דאס וואס דער רבי זכרונו לברכה האט געזאגט אז ס'איז פשוט פשט, ס'איז פשוט נישטא א מקרה. און עפעס א, ווי יענער זאגט, רגע ואדמה, ס'איז דא א היסטארישע היילגקייט, אבער נישט יעצט פון די שמועסן, ס'איז אן אנדערע שמועסן.

ניין, ס'איז דא אן איסור צו וואוינען אין חוץ לארץ, ס'איז די טומאת ארץ העמים, אבער ס'מיינט אז ס'איז טאקע נגעוואר אז אין בבל איז מען יוצא, ס'איז דא א רב יהודה האט זיי געהאלטן. ווייל יודן רעדן וואוינען אין יודישע געגנטער, אונז וואוינען נישט אין די וועלט, אונז וואוינען נישט מיט די וועלט, ווייל אונז גייען וואוינען אין די גוי'אישע געגנט, קיינער האט חתונה

מיט די גוי'אישע מיידלעך, וואו נאר, דאן איינער וואס גייט נישט זיין קיין יודן. דאס איז די ריאליטי.

די ריאליטי פון אמעריקע

אין אמעריקע איז געקומען פאר הונדערט יאר צוריק, די ריאליטי איז דאך אזוי, עזרא סופר איז געווען הונדערט פראצענט גערעכט, ווער ס'וויסט, פאר הונדערט און הונדערט פופציג יאר צוריק ארום קען אמעריקע בערך פינף זעקס מיליאן יודן. רוב פון זיי זענען מער נישט קיין אידן. זייערע אייניקלעך, די אייערע אייניקלעך, there's almost none of them on my left.

איך האב גערעדט מיט א מענטש לעצטע וואך, אכציג אייערע איד, און מ'זאגט פון זיין משפחה, איז דא איין אידישע אייניקל. איך רעד ליטעראל אידיש, נישט... א הלכה לידיש וואס מ'רופט, יא? אבער אויך ער איז מקיים, דאנט וואטייר, די גוים זענען נישט פארגיין, ס'איז נישט קיין שאלה אויף די פראבלעם. בקיצור, נישט נאר אטאדאקסיש, ער איז אויך נישט אטאדאקסיש, ווער איז לכל פחות א איד? די אנדערע זענען נישט, ס'עקזיסט מער נישט, ס'גייט אויס, אויב מ'וואוינט מיט די אידן, נארמאלע מענטשן, און צום סוף בלייבט נישט קיין אידישקייט.

יעצט, אזוי ווי אז אידישקייט האט עפעס א געוויסע מעלה איבערגוי'אישקייט, איז דאס א שאד. סאו די איינציגסטע וועג איז צו פרעזערוועז איז דארט נישט חתונה מיט די גוים, נישט רעדן מיט זיי, נישט טרינקען זייער ווין. איי, זיי גייען וועגן דעם וואס זיי ווילן הרג'ענען טאקע? דאס איז די מעשה מגילה. מיר טרייען צו שיקן עפעס אין אסתר'ל זיך יא דרייען, ס'איז העלי פון די דעי. But basically, דאס איז די צרה. דאס איז די סיטואציע וואס מיר זענען.

שנאת חינם — די איינציגסטע וועג אידישקייט סורוויווס

סאו וואס האב איך געוואלט זאגן? אסאך זאכן זאגן. But anyway, דאס איז איין היסטורי לעסאן. דאס איז שנאת חינם. שנאת חינם איז די only way אידישקייט סורוויווס, אזוי ווי אלע עקאנאים וויסן. מ'דארף גיין נישט ריינען, כדי צו זיין אפגעזונדערט פון די גוים. און ס'מאכט אז גוים זאלן אונז פיינט האבן. קומט מען און מ'דארף עס מאקסן, אקעי? ס'איז גענוג אז מען וועט נישט חתונה האבן.

אבער דאס איז די בעיסיק, די בעיסיק טאוט, איך זאג עס נישט סתם פאר דזשאוקס. דאס איז די בעיסיק טאוט, און איך מיין נישט די בעיסיק טאוט איז נישט די גאנצע זאך. די בעיסיק טאוט איז דאס, פון דעם זאגן זיי די דרשות אז די תורה איז נאר פאר אידן, און זיי זאגן אז די גוים דארפן נישט לערנען תורה, דאס איז א ייאוש. מ'רעדט נאכנישט גארנישט פון דעם. פון דעם רעדט מען נאכנישט אז ס'איז דא א סך תורה וואס מ'דארף מפיץ זיין פאר אלע גוים.

אבער ער האט געטראכט, יא, אזוי פון משיח, אזוי פון די איידיע אז מ'קען פיקסן די וועלט. אבער די אלע וואס גלייבן אז משיח גייט נישט קומען היינט, זאגן אז מ'גייט נאר רעדן מיט אידן. און נאו, דאס איז ווירקליך, די דיסקארס איז דאס, ביסיידס פראדזש. סאו ס'איז א סטראטעגיע, ס'איז א טיימס וואליד סטראטעגיע, ס'איז א פיקוח נפש סטראטעגיע, אז אנדערש וועט נישט בלייבן, מ'מוז דאס טון.

די פראבלעמען מיט די סטראטעגיע

דער פרייז פון אנטיסעמיטיזם

יעצט, די פראבלעם מיט די סטראטעגיע איז אסאך. חוץ פון דעם וואס ס'מאכט, איינס פראבלעם איז אנטיסעמיטיזם, אבער דאס איז די פרייז. ווי מ'האט שוין געזאגט דער מדרש פון אברהם אבינו דא מיט די גלות. קיצור, ס'איז דא אסאך מדרשים וואס רעדן פון דעם.

די מנהיגים פון די אידן האבן געוואוסט הונדערט פראצענט וואס זיי טוען דאס, אז ס'גייט קאוזן א האלאקאוסט, און זיי האבן דאס געטשוזד. אזוי שטייט אין מדרש, **"אלהי צורי אחסה בו"**, זאגט דער מדרש, אברהם אבינו הייסט צורם, **"צור חצבתם"** איז אברהם, און אברהם אבינו האט אונז פארקויפט פאר די האלאקאוסט. זיין שולד, ער האט געמאכט די טשויס. אגעין, אסומינג אז אברהם האט שוין געמאכט די טשויס. לאמיר זאגן, אדער עזרא הסופר.

די מדרש זאגט אדער גיהנום אדער שיעבוד מלכיות, אדער וואטעוועער. אבער די נמשל איז דאס וואס איך זאג, ער האט מחליט געווען. אבער ס'איז געווען א טשויס צו מ'זאל טרייען צו רעדן מיט אלע גוים צו נישט. אברהם אבינו האט געכאפט אז זיין חברה גייט זיך האלטן דורך זיין, מאכן שנאה די גוים, און מ'גייטליידן דערפון, אבער ס'זאל פארבלייבן אפאר אידן.

דיסקוסיע: אברהם אבינו אדער עזרא הסופר?

קהל: יא, יא, איך ווייס, דאס מיינסטו צו זאגן, אברהם אבינו איז אפשר א משל, ס'מיינט אז ס'איז געשען עכט ביי עזרא הסופר. וואס איז א חילוק?

מגיד שיעור: ס'איז אלץ ביי דיר. די מדרשים מוזן דאך נישט זיין די ריכטיגע מינוט ווען ס'איז געשען. אברהם אבינו האט נאך געהאט האופס פאר די גוים. סאו יצחק אבינו, וואס איז א חילוק? ס'איז אלץ א מדרש.

על קידוש השם — דער פרייז וואס מ'צאלט

יעצט, דאס איז איינע פון די צרות, און דאס האט מען משלים געווען דערפון. פון דעם, איך וועל ענק זאגן, איינער האט גערעדט וועגן דעם פריער, פון דעם זאגן מענטשן אז א איד וואס איז געהארגעט געווארן אין די האלאקאוסט אדער אין די אקטאבער ז'ט אדער וואטעוועער, ער איז געשטארבן על קידוש השם, ס'מיינט ער איז געשטארבן פאר די פרייז וואס אברהם אבינו האט מחליט געווען צו צאלן כדי ס'זאל בלייבן אידן.

פון דעם, ס'איז נישט אז מענטשן זאגן, "אה, מ'האט אים נישט געגעבן די טשויס, ס'האט נישט צו טון." די טשויס האט נישט צו טון, נישט אלע טשויסעס מאכן מענטשן אליינס. ער איז געבוירן א איד, און ער איז סטאק נעבעך, און די פרייז פון זיין א איד איז אז מ'הארגעט דיך פון טייל מאל, און דאס איז די קאסט. זיי זענען געשטארבן, דאס איז דער פשט, ער איז געשטארבן על קידוש השם.

די דרשה פון קלויזענבורגער רב און מונקאטשער רב

פון דעם האט דער קלויזענבורגער רב און דער מונקאטשער רב, דער לעצטער מונקאטשער רב, איך ווייס נישט, ר' ברוך, האבן געזאגט אז פארוואס דער אייבערשטער מאכט די האלאקאוסט? האט דער אייבערשטער געזען אז ס'איז דא אסאך שנאת חנם צווישן אידן, יעדער איינער מיינט אז ער גייט א שטריימל, און יענער גייט ווייסע זאקן, און יענער גייט גרינע זאקן. דארט וועלן ענק אלע אויסטון נאקעט, און לייגן אין די זעלבע גאז קאמער, דארט וועלן ענק שטארבן, און זען אז ס'איז נאר דא אזא זאך אידן, ס'איז אלעס די זעלבע זאך.

עניוועיס, ס'האט נישט געהאלפן

עניוועיס, ס'האט נישט געהאלפן. ס'האט נישט געהאלפן, ס'האט נישט געהאלפן, באט אזוי ווי אזוי ווי מ'טוט. די ריאליטעט פלאפט ריאליטעט. די ריאליטעט קומט נישט אויף ס'האלפט. די זאך די נעמיקס וואס ווארט עניוועיס, ס'האלפט נישט. יעס, עקזאקטלי. סאו ס'איז די זעלבע סטראדזשעדיע, ס'איז די זעלבע סטראדזשעדיע, ס'איז די זעלבע סטראדזשעדיע, ס'איז די זעלבע סטראדזשעדיע.

איך געדענק נישט איך האב געזען די קליפ, איך האב געזען... עס איז טרו, עס איז טרו, און מ'דארף פון דעם חזר'ט מען דאס, אז מ'זאל גלייבן אזוי. אבער דאס איז שוין נאך א נויז. באט אויף ווער זאגט, עס איז טרוי אז אם כל זה, בתוך די אידן איז אויך דא אסאך פראבלעמס, און אויב מען וועט זיך נישט אפזען, וועט ער נישט בלייבן מיט גארנישט. ס'איז א ריעל טראדזשעדי, ס'איז ווערי טראדזשיק.

ווען מ'זאגט די דרשה — דארף מען וויינען

דאס איז וואס איך וויל זאגן, ווען מ'זאגט די דרשה אז מ'דארף זיך אפטיילן פון די גוים, דארפן וויינען. באט דאס איז טראדזשיק. ס'איז די איינציגסטע

טויס וואס אפשר אונז האבן, און יעדער דארף לויט זיין טויס.

לובאוויטש — אנדערע סטראטעגיע, זעלבע אפזונדערונג

לובאוויטש איז גאנץ פיין אויף געזונדערט, זיי מאכן גאנץ פיין שנאת ישראל, דאנט מאטי. לובאוויטש איז נישט מעריב אהבת ישראל ביי די גוים. אמת? ענקען אויף די אינטערנעט לעצטנס? ניין. ליובאוויטש האט קיינמאל נישט געמאכט אז גוים זענען ליב אויף די אידן. זיי האבן געטון אזא גוטע זאכן, ווי נישט דאס. ליובאוויטש זענען פונקט אז עס אפגעטיילט פון די גוים.

זיי האבן דאך אנדערע סטראטעגיעס, און ליובאוויטש זענען נישט אנדערש ווי סתם. דער ליובאוויטש רבי האט נישט געגלייבט אז גוים זענען בעסער ווי סתם, דער קלויזנמאגער רבי האט געגלייבט, אלס אן אנדערער מלאך. נאר פראבלעם, שוין פרטים, אזוי ווי מ'זאגט, ער גייט שאטנערס און ער גייט עפעס אנדערש.

דיסקוסיע: דער בארד של רבי

קהל: לאמיר זאגן... דער בארד של רבי האט געוואלט עס מאכן דווקא, זאלן זיי פלאצן די גוים. עס איז געווען מאכן פאר די גוים? עס איז געווען מאכן פאר די גוים. עס איז געווען מאכן פאר די גוים.

מגיד שיעור: יא יא ער האט פארשטאנען די פראבלעם, נישט עקזעקטליט די פראבלעם. וועגן אברהם אבינו, וועגן די טיילונג, הונדערט פראצענט. נישט וועגן די טיילונג וואס עזרא סופר האט געמאכט, נישט וועגן די טיילונג וואס דער חתם סופר האט געמאכט, דער מנהג פשק האט געמאכט.

סאו, נאו, דאס איז איין פראבלעם, דאס איז איין צרה.

די צווייטע צרה — ס'רואינירט די תורה אליין

די צווייטע צרה איז א גרעסערע צרה. די צווייטע צרה איז, דאס איז די פראבלעם וואס שטערט מיר אפילו מער. די צווייטע צרה איז, אז נאכדעם וואס מ'טוט דאס איז אסאך מאל... דאס רואינט אויך די תורה אליין.

מ'האט געמאכט די החלטה אז מ'גייט זיך אויסזונדערן פון די גוים. יעדער איינער, ביי די ווײַ, איך רעד אלע סארט מענטשן, יעדער איינער איז אויסגעזונדערט פון די גוים. די גוים מאכן א גאנץ א קנאפע חילוק פאר די אידן וואס גייען ווייסע זאקן, און די אידן וואס גייען קליין און קאפל, חס ושלום, בענטשן א פאה, איז פונקט אזוי געזונדערט פון די גוים. ס'פארשטערט נישט קיין סאך.

די מנהגים אין כלל ישראל

אויף אן ערשטע נקודה, ס'איז געווען מנהגים אין כלל ישראל פוןביידע זייטן, ס'איז פארקערט. נאר לגבי די גוים, נאר אין די עקסטרים, אפשר יאני המלך, איך ווייס. נו, איך וויל נישט יעצט אריינגיין, א מנהיג מיט דריי חסידים אזויווי מיר, איך מיין. אין א ווערי לימיטעד סענס. אקעי, לאמיר רעדן מיט די גאנצע רעדן. אין א ווערי לימיטעד סענס. און ווער איז די סענס?

דיסקוסיע: נחמן

קהל: נאכאמאל, ניין, ניין, זאגסטו נחמן. ניין, ניין, זאגסטו נחמן. ניין, זאגסטו נחמן. נאט שרוף.

מגיד שיעור: אקעי, אקעי, לאמיר נישט... איך וועל ענדיגן אייך נישט שיער. נישט עקזעקטיט. אקעי, אקעי, עס איז מער קאמפליקענד די דעט. איך האב גערעדט מיט אלע תלמידים, און ס'איז געווען גרויסע חסידים זיינע. איינער אזוי ווי זאגט, ס'איז געווען א זייער גוטע אפאלאדזשעטיקן, ווי זאגט מען, אפאלאדזשעטישן? פאר אידן. אבער ער האט נישט עכט געגלייבט אז די גוים גייען ווערן אידן. ער איז געווען א גוטע אפאלאדזשיסט, ער האט מסכים מ'דארף דאס טון.

די סטראטעגיע פון אפזונדערונג — א פארגלייך צווישן חסידים און אמישע

דער אמישער וועג: יעקב אמאן'ס סטראטעגיע

איך בין געגאנגען לעצטע וואך אין די פענסילוועניער באזוכן אונזערע חברים, די אמישע חסידים. און איך האב געשמועסט מיט אפאר חברה דארט. ער האט זייער מאל געכאפט די זאך, אמת, ווייל ר' יעקב אמאן האט ער געהייסן, ער האט מחליט געווען אז די געלט איז גערופן, די טשערטש איז גערופט, די וועלט איז גערופט, אויס איז גערופט. ער ווייסט די ריכטיגע דרך פון עבודת השם.

און ער האט געכאפט אז ער גייט נישט קיינעם קאנווינסן. ער האט געטרייט, מ'האט אים געהארגעט זיינע חברים, און ער האט מחליט געווען אז ס'איז א שאד די צייט, ער גייט נישט ארבעטן בערך די מעשה. ער איז מחליט געווען אז ער פארט אויף אמעריקע, אדער איך נאו ענקל, ער איז געפארן אויף אמעריקע, ס'איז אן אייניקל אויף ווערעווער ס'איז געווען, און מ'גייט זיך אויף א שטעלן, אויף א זעצן אין א פארמער ערגעץ אין א נא מענטל, און ערגעץ נישט, פרובירן צו מאכן א דיעל מיט די שכנים, וואס וועלן נישט מורא די בעסער מנחה, איך טשעפע דיך נישט, איך טשעפע מיך נישט.

און מ'גייט ממש זיך זיין — וועה? מ'גייט זיך הייסט פארלייטן. אונז זענען אין די וועלט, אונז גייען טון אונזער זאך וואס אונז זענען געווען טון אלע יארן, אונז גייען ווייטער זאגן די זעלבע סידור און די זעלבע תהלים, אונז גייען אלעס ממשיך זיין וואס איז געווען, קיין אומץ וקיין הויל, אונז לאזן זיך נישט פון גארנישט, און אזוי.

און ער האט אויך געכאפט אז צו רעדן מיט אנדערע זאכן, וועגן דעם איז אויך נישטא די צייט. און ער האט אויסגעפונען אז אזוי ווי דער איד האט אויסגעפונען, ס'איז נאר דא איין וועג צו מאכן מער חסידים, און דו ווייסט וואס דער וועג איז? מ'גייט מיט שווארצע קליידער און מ'מאכט אסאך בעיבים. ביידע האבן אויסגעפונען די זעלבע טריק. מ'רעדט נישט קיין ענגליש.

קהל: עקזעקטלי.

יא, יא. נאר, ס'איז א סטראטעגיע דעט ווארקס. פאר אונז, ס'איז דא היינט א מיליאן חסידים, און פופציג יאר צוריק איז געווען נאר א האלב מיליאן פון ביידע, וואטעווער. בערך אזוי. דער האט געכאפט אז ס'ארבעט. און ס'ארבעט זייער גוט. פאר די טון ארבעט עס, אפאר ווערן אט"ד, ס'איז נישט סיגניפיקענט. דער עולם פארט ווייטער, ס'גייט פארן ביז ביאת גואל צדק און אזוי ווייטער.

קהל: אבער ס'איז דאך דא אן אט"ד זאך דא אויך און אזוי ווייטער.

יא, יא, ס'איז דא. אבער ניין, ס'איז נישט דא. איך וועל אייך שוין זאגן וואס איז דא, און איך ווייס גראדע עקזעקטלי וואס איז דא. סאו, ס'ארבעט זייער גוט. נאו, וואס איז די בעיה? וואס איז די פראבלעם? פאר מיר, אפשר האבן זיי אנדערע וועליוס וואס זיי קערן נישט. איך ווייס נישט. איך האב אזא בעיה.

די פראבלעם: אינטעלעקטועלע סטאגנאציע ביי די אמישע

די אמישע תפילה און זמירות

אז די חברה, לאמיר פארשטיין, ביי זיי, זיי קומען נישט אין שול אפילו, זיי גייען מאכן זיך א תפילה ביי איינעם אין די הויז, א שטיבל. ביי זיי אין שטיבל זאגט מען יעדע וואך, סיי ווען מ'דאווענט, זאגט מען זמירות פיוטים, אזוי ווי מ'דאווענט די נוסח התפילה, וואטעווער די נוסח איז.

און זייער נוסח התפילה האט געשריבן אפאר גוים פאר פינף הונדערט יאר צוריק בערך, ווען מ'האט מייסד געווען די קולט. איז געווען דארט מענטשן וואס האבן געקענט שרייבן שיינע סאנגס, אדער נישט שיינע סאנגס, איך האב נישט קיין מבין אויף די שיינקייט פון דעם. און זיי האבן געשריבן שיינע ניגונים פון שבח והודאה צום אייבערשטן, און תפילות ובקשות, בקיצור, די גאנצע זאך.

און עד היום זאגן זיי די זעלבע ניגון, אין די זעלבע ווערטער וואס מ'האט דעמאלטס געזאגט. מ'האט נישט צוגעלייגט אפילו נישט קיין איין זמירה.

קהל: מ'דארף פארשן צו פארשטיין וואס דו זאגסט יעצט.

ניין, איך האב נישט אויף די אלטע שפראך.

קהל: ניין, אבער ס'איז דא א הלכה פון לא תוסיפו?

ניין. ס'איז נישט דא קיין הלכה. פשטות, יא, אוודאי, אבער טעכניש, ניין, ניין. איך מיין, קודם כל ס'איז דא אזא הלכה. צווייטנס, קיינער קען נישט. וואס ווייסטו מיין ראיה? ווייל ס'איז דא אפאר אט"ד'ס און זיי קענען אויך נישט. זיי קענען זינגען פאפ סאנגס, אזוי ווי יעדער איינער קען, פון וואס מען זינגט אויף די ראדיא. אבער שרייבן א נייע ניגון, א נייע שטיקל זמירות, קען קיינער נישט. סאו דאס איז מיר זייער אינטערעסאנט. וואס איז אינטערעסאנט?

א מעשה מיט אן אמישער איד

נאכדעם האב איך געשמועסט מיט אפאר מענטשן דארט. איך האב פארציילט פאר איינעם, אפאר מענטשן, איך האב געשמועסט מיט זיי, "אה, דו גלייבסט אויך אין די בייבל? אה, אבער דו גלייבסט שוין אין דזשיזוס?" איז מיר געווען ממש א חידוש אז ס'איז דא מענטשן וואס זיי ליינען די בייבל און זיי גלייבן שוין אין דזשיזוס. איך האב געטרייט צו מסביר זיין אז ס'איז דא אן אלטע בייבל און א נייע בייבל. ער האט נישט געוואוסט גארנישט בחייך אין דעם.

ער איז א ליידיגער, ער ליינט די בייבל. ער קען, ער איז א וואווילער, ער גייט מיט די גאנצע טראגע, הונדערט פראצענט, ער טוט אלעס וואס מ'דארף, ער האט נישט קיין מושג אין די גאנצע זאך. ער האט נישט געוואוסט אויך אז ס'שטייט נישט אין די בייבל אז מ'דארף גיין מיט א שטריימל. איך האב אים געזאגט, "ווייסטו אז מ'דארף גיין מיט א שטריימל?" זאגט ער, "אה, ס'שטייט אין די אלד טעסטאמענט?" איך זאג אים, "קום, איך בין כשר, איך קען נישט עסן." די כשר'ע עסן וואס איך האב געזען, דאס שטייט, דאס שטייט, דאס איז זיין מנהג.

ער האט נישט קיין סמארטפאון, ער האט נישט גארנישט, er ווייסט נישט וואס טוט זיך. יעצט, איך רעד נישט אז ער ווייסט נישט וואס איך, מיינע שטותים, מיין אמונה, נא פראבלעם. אקעי, לאמיר זאגן זיין גלח לאזט נישט. ער ווייסט נישט וואס זיין גלח זאגט אויך נישט, נישט נאר ער ווייסט נישט, די גלח ווייסט אויך נישט.

די אמישע ספרים און עדזשוקעישאן

זייער גוט. איינס, איז דא אזא טיש, אזוי ווי דא, מ'קומט זיך צוזאם, מ'שמועסט צו דער בעל שם טוב איז געווען גערעכט, צו דער נפש החיים איז געווען גערעכט, אנדערע מיני אזעלכע זאכן. זאגט ער, "ס'איז נישטא קיין אמת'ער תלמיד חכם נאך נישט געווען די לעצטע פיר הונדערט יאר." ווייסט וויאזוי איך ווייס? איך האב געטשעקט, ס'איז דא גוגל, איך האב יא גוגל, איך האב געפרעגט. נישטא. נישטא. נישט קיין פילאסאף, נישט קיין סקאלער, נישט קיין משורר, נישט איינער וואס זאל שרייבן נייע ניגונים פון "צמאה נפשי".

וואס? ווייל מיר פארשטייען. איך וויל דאך עפעס ארויסברענגען דא. דאס איז א פאקט, און איך האב געזען טוריזם. דרך אגב, ולא עוד... וואס? זיי ענקארעדזשן עס. עקזעקטלי. איך בין געגאנגען צו די אמיש, איך בין געגאנגען באזוכן זייער בוקסטאר דארט וואס זיי פארקויפן, דארט וואו זיי שאפן, נישט וואו די טוריסט פלאץ, איך בין געגאנגען דארט וואו זיי שאפן, איך בין געגאנגען קוקן ביי די ספרים שאנק וואס זיי פארקויפן.

אזוי בערך אזוי, בייבלס, אויך קינג דזשעימס ווערזשאן, נאר זיי זענען זייער שטארק מקפיד אויף די קינג דזשעימס בייבל. און אפשר איז דא א דייטשע בייבל וואס קיינער קען נישט, אפילו יענץ קענען זיי נישט. מיט אזעלכע אינספירעישאנעל בוקס, אזוי ווי נישט ר' מיילך בידערמאן, דריי לעוועלס וויניגער פון ר' מיילך בידערמאן, פארשטייסט? "ליווינג אמונה פאר טשילדרען", דאס איז די העכסטע לעוועל בוק וואס איז דא דארט. אקעי, איך האב געטשעקט, איך האב עס אריינגעקוקט.

זייער גוט, מ'גייט זייער גוט. נא פראבלעם. זיי האלטן נישט פון די גאנצע זאך, זיי האלטן נישט פון עדזשוקעישאן, זיי זענען דערקעגן. נישט נאר פון גוי'אישע עדזשוקעישאן, זיי האלטן פון אידישע עדזשוקעישאן אויך נישט.

די מייסדים פון די אמישע

סאו, אבער נאכאמאל, זיי האבן זייערע זיידעס האבן געמאכט א גאנצע נייע סיסטעם. זיי זאגן נישט קיין סדר פון טויזנט יאר צוריק, זיי זאגן פון א סדר פון הונדערט יאר צוריק איז זייער סדר. זיי זענען די מייסדים פון די עיקר, זיי זענען געווען ליט פנים, זיי זענען געווען קלוגע מענטשן, זיי האבן געקענט שרייבן, זיי האבן געקענט מאכן תקנות. וואס? נישט נאר זיי זענען נארן און גלייבן.

סאו איך ווייז דיר אז זיי זענען זייער מצליח, מ'גייט שוין פינף הונדערט יאר מיט די זעלבע לבוש, און מ'פארט מיט די זעלבע פערד, מ'איז די אייניקלעך פון די זעלבע פערד, דער טאטע, דער מענטש איז די זעלבע מענטש, דער פערד איז די זעלבע פערד, פאר איינער זענען אייניקלעך פון די זעלבע חברה, און חוץ פון דעם טוט מען גארנישט.

דער חילוק צווישן אידן און אמישע

יעצט, ס'איז אן אינטערעסאנטע זאך. אז די אידן זענען נישט אזוי קריעטיוו ווי זיי מיינען, אבער אביסל מער קריעטיוו, און ס'איז אויך אינטערעסאנט. אז ער קען זען ביי די אידן אויכעט, אז ס'איז נישט אמת, און איך האב געזען נאך א ראיה, נאך אן אינטערעסאנטע באמערקונג האב איך געמאכט אין די לעצטע שטיק צייט.

סאו דאס איז זייער די חברה. ס'איז דא, איך וויל זיין, ס'איז דא קריסטשענס, ס'איז דא אלע מיני קריסטשענס, און ס'איז דא אויך א גרויסע חלק וואס זיי ווילן זייער שטארק, אזוי ווייל דו ווייסט, ס'איז דא קריסטשענס וואס הייגן פענער, ווען ס'איז, איך געדענק נישט וועלכע חודש, ווייל ס'איז א נייע מנהג פון הייגן די קשיות וואס האט געסטאפט די מבול, וואס זיי טרייען זייער שטארק, וואס זיי האבן נישט געשען א מבול פון וואס זיי טוען. און ס'איז דא אנדערע וואס זיי גייען מיט די מסורה, אקעי? זיי האבן זיך שטארק נאכגעקוקט אין די חברה.

סאו אזוי גייט עס. ווי פרומער מ'איז, אזוי איז מען מער נאריש. איך רעד נישט נאריש אין אידישקייט, איך רעד נישט נאריש, איך ווייס נישט וואס שטייט אין סייטום. ער זאגט נישט קיין חידושי תורה. ער זאגט נאך די זעלבע שמועס וואס דער פרשת ווערט פאר צוויי הונדערט יאר צוריק האט געזאגט: קיינער איז נישט מחדש חידושים, נישט מחדש קיין ניגונים, קומט נישט פאר ראש השנה.

ביי אידן איז דא נייע ניגונים

ביי אונז, אפילו אין די גאר טראדישיאנעלע פלעצער, מאכן מיר יעדע יאר ראש השנה א נייע ניגון. זיי מאכן נישט קיין נייע ניגונים, זיי זענען די זעלבע ניגון. ביים רבי'ן נאכאמאל. מ'מאכט נאך אלץ, יעדע יאר מאכט מען א נייע ניגון. מ'זינגט נישט די זעלבע ניגון. ס'איז דא נוסחאות, ס'איז דא שטיקלעך, נאר פראבלעם, ס'איז דא שטיקלעך וואס מעג אויס, ס'איז דא שטיקלעך וואס מעג נישט אויס. אבער מ'מאכט אויך א נייע וכל מיינים'דיגן, וואטעווער, איך ווייס נישט צו מ'מאכט יעדע יאר. עפעס מאכט מען נייע.

זיי מאכן נישט גארנישט, אפילו נישט קיין כיעורי, און נישט קיין חידושי תורה, נישט קיין תיאלוגיה, נישט קיין פילוסופיה, נישט גארנישט. ווער מאכט אינטערעסאנטע זאכן? קיינער נישט. אבער אביסל, די מענטשן וואס זיי קוקן יא אויף דעם אינטערנעט, זיי מאכן יא.

דער עיקר: צמצום ברענגט טיפשות, אפנקייט ברענגט חידושים

וואס מ'מיינט ארויסצופרענגען פון דעם איז, די יוצאה למעשה איז, אז ס'איז דא א פראבלעם. ס'איז מצד אחד, זאגסטו, אויב איך וועל לאזן מיינע קינדער גיין אויף די אינטערנעט, זיי גייען זינגען נאר די ניגונים פון די לעצטע וואך טיק-טאק, און זיי גייען נישט וויסן מער גארנישט. אויב איך קען זיי נישט לייגן אויף די אינטערנעט, גייען זיי נאר וויסן פינף הונדערט יארציג טיק-טאק, און נישט מער גארנישט. מעשה שואל.

די ראיה פון אידישע תורה

איך קען זען ביי די אידן אויכעט, לאמיר רעדן נאר פון אידישע ווערטן, נישט קיין שום גוי'אישע זאך. אפילו פון גוטע שטיקלעך תורה, אדער וועלכע ספרים לערנען, וועלכע ספרים זענען גוט געשריבן און זיי האבן שיינע חידושים, כמעט נאר די וואס איז געגאנגען אין ענגליש באך אין חדר. איך קען ברענגען ראיות, איך וועל נישט מאכן קיין ליסטס. אבער מער וויניגער, וואס איז פון כלל ישראל, נישט צו הונדערט פראצענט דאס, אבער מער וויניגער, ספעציעל די גאר גאר עקסטרעם פרומע אידן, די וואס וויסן טאקע נישט, די האבן טאקע נישט.

דער סאטמארער רבי און ר' נתן יוסף

אז דער סאטמאר רבי האט יא געהאט אונטער טאקע כאפן, רייט? ער האט נאר געזאגט אז די אנדערע זאלן נישט האבן. ניין, איך מיין טאקע, אבער דער מענטש וואס זיי מיינען נעבעך ערנסט, ער האט געלערנט וואס ער האט געקענט. נישט די אינטערנעט, ער וואלט אים געברענגט, דער גבאי וואלט אים ארויסגעפרינט, ער האט געזאגט, דער גבאי וואלט אים ארויסגעפרינט דער ענגליש. דער נתן יוסף האט טאקע נישט געהאט גענומען, ער האט אויך שוואכערע תורות, אמת? ער האט נישט וואס צו פארקויפן, ער פארשטייט נישט די סאטמאר שטאט אויך. או קורס, א ליטל ביט, עס טוטו.

וויפיל נישט, וויפיל די טיפשות זיין איז אלעס כמעט, מען קען זען אז די טיפשות קומען פון די צמצום, און די חידושים קומען פון די אפנקייט.

רבי נחמן מברסלב — די ראיה

יעצט, רבי נחמן ברעסלוי איז געגאנגען שמועסן מיט אלע אפיקורסים, און מיט דעם קומען בעסערע חסידישע תורות פון אלע רבי'ס. אינטערעסאנט, וואלט עפעס צו טון די צוויי וועלכער?

זכור ושמור: די צוויי אספעקטן פון אידישקייט

דער זוהר הקדוש אויף "ושמרתם ועשיתם"

און אין זוהר הקדוש שטייט אזוי, אז ס'איז דא צוויי סארט מצוות: מצוות עשה און מצוות לא תעשה. שטייט אין פסוק **"ושמרתם ועשיתם"**, טייטש די זוהר אזוי ווי ער טייטשט על פי הלכה שמירה — **שמור לך** מיינט מצוות לא תעשה, און **עשה** מיינט מצוות וואס מ'טוט יא.

יעצט, יעדער איינער ווייסט די הלכה, אז פרויען טוען נאר מצוות לא תעשה, כמעט, רייט? און מענער טוען אויך מצוות עשה. פארדעם שטייט **שמור וזכור**, אז **זכור** איז די אפיצוט פון **שמור**. ווייל ס'שטייט אין זוהר, די תורה איז א תורה פון די רמב"ן און פון די זוהר, ס'איז נישט מיין דזשאוק, ס'איז אייער אלטע דזשאוק.

וואס איז שמירה און וואס איז עשיה

אין אנדערע ווערטער, וואס איז טייטש מצוות לא תעשה? וואס איז לא תעשה? איז דאס טייטש אפגעהיטן, כפשוטו שמירה. אפגעהיטן — ער קוקט נישט אויף די טעלעוויזשאן, ער קוקט נישט אויף די חזר, ער דרייט זיך נישט אויף די גאס, ער מאכט לא תירא לבב, מיט אלע זאכן. דאס איז די שמירה. ס'איז זייער וויכטיג, ווייל נישט קיין קליפות, וואס מ'ווערט צומשפער, מ'ווערט צובראכן, און מ'טוט אלע מיני שלעכטע זאכן.

אבער **עשיה איז אסאך גרעסערע זאך**. עשיה איז דאס וואס דער זכר טוט. רייט? ער טוט.

פרויען און מצוות עשה

מצוות עשה שהזמן גרמא איז נאר ממש פטור. אבער דער אמת איז אלע מצוות עשה, ס'איז נישט נאר אונז. הלכה'דיג איז **מצוות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות**. דער אמת איז אז נשים טוען נישט קיין מצוות עשה. מצוות עשה מיינט ארבעטן, מאכן געלט, געבן צדקה, לערנען תורה, צולייגן תפילין — דאס איז מצוות עשה שהזמן גרמא, זענען זיי פטור.

אבער קענסטו מיר זאגן נאך מצוות שהזמן גרמא וואס נשים טוען, יא? וועלכע? חסד, צו שמועסן מיט די חברטעס א וואך. א מאן טוט חסד, בויט ער בתי עולם. פרויען מאכן נישט די זאכן.

דער מאן איז אן עושה

א מענטש איז דאך א יצור הנברא. א מאן איז א מענטש וואס טוט, און די ווערטער טוט מצוות עשה. אזוי ווי מ'האט געזאגט פריער, מצוות און עבירות קען מען רעדן ברייטער, עשה, "דו".

קהל: וואס? עקזעקטלי, ס'איז א מענער, ס'איז א מענער, ס'איז א פרוי, ס'מאכט זיך.

זייער גוט, מעג זיין. אבער א מאן, די תכונה פון א מאן איז ער איז אן עושה, **דרכו של איש לעשות מלחמה**, ער טוט מצוות מלחמה. א פרוי איז פטור פון מצוות מלחמה, וואס איז נישט קיין מצוות עשה שהזמן גרמא. פארוואס איז זי פטור? פארוואס זענען פרויען פטור פון גיין אין ארמיי? ס'איז נישט קיין מצוות עשה שהזמן גרמא. ס'איז דאך, אקעי, זייער גוט.

דיסקוסיע: די פארמולעישאן פון מצוות עשה

סאו ווען איך זאג אז אלע מצוות עשה טוען נאר מענער...

קהל: וואס? עקזעקטלי, די מצוות עשה וואס איך מיין, איך וויל נאר ווייזן אז די פארמולעישאן איז ווייל רוב מצוות עשה וואס א פרוי וואלט געטראכט צו טון זענען מצוות עשה שהזמן גרמא. אבער די אנדערע טוען זיי טראכטן נישט, איז אויך ווייל ס'איז נישט קיין חיובים. ס'איז נישט פשט אז ס'איז דא א חיוב צו מלחמות, ס'איז אזא, מאכט זיך, לפי ענין. די זמן גרמא איז די חידוש, ווייל דארט, סוכות, שאקלען לולב וואלטן זיי יא געטון, ס'איז נישט קיין עכטע מסירות. ווייל ס'איז א מוגבלדיגע זאך. דאס וועסטו אויך נישט טון.

רייט, רייט, מסכים.

"שרוי בלא אשה" — שמירה אליין איז נישט גענוג

סאו, ס'איז זייער בייסיק. סאו, יעצט קומט אויס אזוי. יעצט, וואס וויל איך ארויסברענגען פון דעם? וויל איך ארויסברענגען פון דעם.

יעדער איינער ווייסט אז איינער וואס איז **שרוי בלא אשה**, ס'איז דא א חטא הידוע, מ'טאר נישט טון זאכן אן א פרוי. איינער וואס איז שרוי בלא אשה, **שרוי בלא חומה, בלא שמחה, בלא תורה, בלא הגנה.** ס'איז זייער וויכטיג אז נישט גייט דער מאן און ער טוט עס מיט אנדערע ווייבער, און ס'טוט זיך צרות, ס'קען מען נישט קיין חטא, און אלע מיני פראבלעמען. דאס איז זייער וויכטיג אז ס'זאל זיין שמירה. שמירה איז **"ושמרתם את המצות"**, ס'איז אלע מיני מצוות פון "ונשמרתם", ס'איז זייער וויכטיג.

אבער פון דעם געשעט נישט גארנישט

אבער פון דעם געשעט נישט גארנישט. ס'איז נאר א גייט. אמת, ס'געשעט דאך נישט גארנישט. ס'איז זייער וויכטיג, אבער ס'איז נישטא קיין גייט.

פארוואס איז דאס צרות ביי די ווייב? ווייל די מענטשן גייען טון אויטסייד, נישט ווייל... וועגן דעם איז דאס צרות. אבער א גייט, א פרוי אן מענער, ספורים, ס'גייט דאך נישט גארנישט זיין. און נישט נאר דעם אז פרויען אן מענער גייט נישט גארנישט זיין, נאר די מענער האבן אויך די תכונה, אזוי איז אן אינטערעסאנטע זאך, אזוי ווי מ'זאגט **"דרכו של איש לחזר אחר אשה"**, האבן זיי אפשר אויך אזא מנהג צו גיין ארויס פון די געיטס.

דאס איז די טייטש פון עשיו, ער האט נישט קיין פרוי, סאו וואס איז דאס, דו גייסט מיר קיינמאל זיין א פרוי? טו מיר א טובה. עקזעקטלי, דו מוזט אויסטשעקן צו ס'איז טאקע נאס. ניין, ער דארף דאך וויסן.

בועז און דוד המלך: ארויסגיין פון די געיטס

און פארדעם שטייט, האבן די חינוך דוד המלך. דוד המלך איז איינער פון די איינציגסטע מענער וואס אידן האבן אמאל געהאט, רייט? ער איז געגאנגען ביז די מדת המלכות, שטותים מיט לאקשן. דוד המלך איז געווען גבר גבר, רייט? יעדער איינער ווייסט. איינער שטייט אין זוהר ער איז געווען ביז די מדת המלכות, דארף טון ביינאכט, איך ווייס נישט. בייטאג איז ער אויך נישט געווען קיין נוקבה ביינאכט, ער איז נישט געווען קיין פרוי בכלל, אקעי?

בועז'ס חידוש: "עמוני ולא עמונית"

און ער האט געזאגט, ער האט געקומען מיט א תיקון חדש. זיין זיידע בועז אויך, ס'שטייט אין פסוק **"איש חיל"**, איינער פון די איינציגסטע מענטשן וואס מ'ווייסט אז ער איז געווען א מאן אין די תורה, רייט? און **"גיבור חיל"** שטייט אין פסוק. ער האט געמאכט א נייע חידוש, ער האט געזאגט **"עמוני ולא עמונית"**. כאפסט?

מ'טאר נישט ארויסגיין צו די גוים, מ'טאר נישט חתונה האבן מיט גוים. דאס מיינט, דו כאפסט נישט, דאס מיינט אז אידישע מיידלעך זאלן נישט גיין צו די גוי'אישע מענער. דאס מיינט נישט אז די אידישע מענער זאלן נישט נעמען גוי'אישע מיידלעך. דאס איז א מצוה. אזוי האט בועז געזאגט.

ס'מיינט אז דו האסט געמאכט א גאנצע טעות. דו האסט געמיינט אז די איסור פון חתונה האבן מיט גוים מיינט אז די אידישע מענער זאלן נישט גיין מיט גוי'אישע מיידלעך. ניין, ס'מיינט אז די אידישע מיידלעך זאלן נישט גיין מיט גוי'אישע מענער. פארוואס? ווייל דער מאן איז דער באס. אז זי גייט גיין מיט די גוי, גייט זי טאקע ווערן א גוי.

אשת יפת תואר — דער מאן איז דער בעל הבית

אבער אויב דער יוד גייט און ער כאפט א גוי'אישע מיידל, איז דאך א מצוה פון **"אשת יפת תואר"**, נעקסטע וואך לערנט מען. ס'איז א מצוה. אקעי, ס'איז בדיעבד, ס'איז נישט לכתחילה, מ'דארף וויסן לפי ענינו. אבער ס'איז א גרויסע זאך. דאס איז דער דרכו של איש. זיין דזשאב איז, פון דעם ווערט ער עפעס. פון דעם איז געווארן משיח, רייט? פון דעם איין מאן וואס ער האט געכאפט, ס'איז נישט קיין קאך.

דאס האט געמיינט אויך, מ'קען זאגן א מאן וואס איז בחינת פרוי, טרויערט ער אויך נישט. אזוי איז די טבע הדברים, אזוי דארף עס צו זיין, ס'איז בכלל נישט קיין קאנפליקט, אזוי דארף עס צו זיין.

די טבע: פרוי איז שמירה, מאן איז עשיה

די פרוי דארף היטן זאל נישט אריינקומען קיין טעלעוויזשן אין דערהיים, און דער מאן דארף האבן אין זיין טאש א טעלעוויזשן, וואטעווער, איך ווייס נישט, קוקן מיט זיין ווייב, ער זאל וויסן. דאס איז די טבע.

איך האב זיך אסאך געדרייט אין די אלע אויבער חכם גרופס, איך ווייס אז אונז זענען אלע גלייבן זייער שטארק אין פעמיניזם, אבער אזוי ווי דער פסוק שטייט, שלמה המלך האט געזאגט, **"אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי"**, ס'איז בערך אזוי די ריאליטי. אויב ס'איז דא איינס פון טויזנט מענער וואס מ'קען רעדן מיט זיי, איז נישט דא קיין איינס פון טויזנט פרויען, איינס פון הונדערט טויזנט, איך ווייס נישט וואס די נאמבער איז. ס'איז דא, אבער כמעט נישט.

אבער אזוי ווי ער זאגט, יענע פרויען וואס האבן א נשמה פון א זכר בתמיד, קיין פרוי'אישע פרויען איז אינגאנצן נישט דא, חוץ וואטעווער, די וואס איז יא, זיי האבן זיך פון איר אפהיטן זייער שטארק ווייל זיי זענען דעינדזשערעס. אבער... איך מיין ערנסט.

דרכו של איש לכבוש — דער מאן איז דער עושה

און דאס איז פארוואס? ווייל **דרכו של איש איז לכבוש, דרכו של איש לעשות מלחמה**, דרך איש, דרך איש, דרך איש צו טון די אלע זאכן.

יעצט, ווען דו בויסט א סאסייעטי נאר אויף די דרכו של איש, אויף די שמור, אויף די לא תעשה, וועסטו טאקע האבן וויניגער פריצות, און ס'איז זייער וויכטיג, אן פריצות איז איר פתיחת החומה, וועט אלעס, קומט אריין אלע שווארץ יאר, אבער דו גייסט אויך גארנישט טון וועגן דעם.

די מעשה מיט יד לחם

ער איז ארויסגעגאנגען פון די געיט, ער האט אריינגעבערענגט א גוי, ער האט געבערענגט די גויטע, די עמוקס, ער האט געזאגט אז ווען איך בין בעל הבית איז אלעס גוט, די פראבלעם איז אז דו ביסט בעל הבית, דעמאלטס איז די פראבלעם. אדער ווען די גוי, אזוי ווי די... וואס טוט יד לחם? וואס כאפן זיי? מענטשן, אידישע מענער וואס האבן אראבישע מיידלעך, אדער פארקערט? וואס איז זייער גוט דזשאב? פארקערט, דאס איז א פראבלעם.

אבער אז א איד טרעפט אן אראבישע מיידל, על דרבה כל עקבור, זאגט ער די מצוה. אזוי ווי שמשון הגיבור שטייט אין פסוק, דאס איז די דזשאב. הלוואי וואלט געווען אזעלכע זאכן, זי מאכט זיך נישט.

דיסקוסיע: וועלן די קינדער זיין אידיש?

קהל: ניין, אוודאי גייט זיי זיין אידיש. דער טאטע גייט זיי מגייר זיין. דאס מיינט דאך מגייר זיין. דער טאטע גייט זיי פארשן זיין אידיש. דער ברייטער גייט זיי האבן נישט צו זיין אידיש. דאס איז א מעשה?

אוודאי גייט זיי זיין אידיש. ער גייט זיי שיקן אין חדר דער טאטע. אויב ער שיקט נישט אין חדר, הייסט ער א פרוי. דעמאלטס ארבעט עס נישט. מען דארף זיין א מאן. פארדעם וועט נאר בועז קענען טון די עטר. ער פלעגט ווען א מאן, ער איז געווען א גבר חיל. א דווייטער וואס ער וועט פרעגן זיין ווייב גייט ער צו שיקן, טאר טאקע נישט דאס טון.

סיכום: שמירה און עשיה — ביידע זענען נויטיג

און בקיצור, היוצא מן הזה איז, איך האב נישט קיין תירוץ אויף די בעלנערס, איך מיין אז פארדעם איז דא מענער און פרויען אויף די וועלט, און ס'איז דא מענטשן וואס זייער דזשאב איז צו זיין די שמירה, שמירה, פן ואל, ס'איז דא מענטשן וואס זייער דזשאב איז צו זיין זכור און צו זיין עשיה און צו טון.

און אזוי קען מען עפעס טון, אבער מ'טאר נישט... איך וויל זייער שטארק מדרש זיין די צוויי זאכן. ס'איז דא אסאך מענטשן וואס זענען נישט גורס די שמירה, און ס'איז דא אסאך מענטשן וואס זענען נישט גורס די עשיה, און ס'קען נישט זיין... ס'איז דאס א פירוד. ס'דארף זיין זכור פון נוקבה, מ'דארף מאכן שיין שמירה, **שמרתם ועשיתם**, כי איך דאך מסכים, דעמאלטס וועט זיין פארשטייסט.

תפקידות און כוחות

יצחק, איך האב מיין בחור, איך האב שטארק כאפט אן די... סאו איך באדאנק אים אייביג, אבער גוט דאס איז וועגן די תפקידות פון די תפקידות. א מענטש אליינס האט אויך די צוויי כוחות, איך ווייס נישט פונקטליך, אבער ס'איז נישט קיין פראקטישע זאך. א מענטש אליינס האט אויך די צוויי כוחות. די טבע פון פרויען איז מער קאנסערוואטיוו ווי מענער, בדרך כלל איז אלעמאל אזוי.

די פראבלעם: אידישקייט איז צו פעמינייזד געווארן

ס'איז א געוואלדיגע ענין אז מ'האט א כשרע... ס'איז דא אן ענקער. וועגן דעם, ווייל אויב מ'טוט נאר דאס און מ'מיינט אז ס'איז גענוג, ס'איז נישט גענוג. ס'איז דא נאך ערגערע זאכן, אבער דאס איז שוין גענוג. ס'מיינט אז אסאך מענטשן מיינען אז ס'איז גענוג.

דאס הייסט, ווען ער האט א שאלה, מיינט ער אז די עצה איז צו מאכן נאך שמירה. אסאך מאל איז דא גענוג און נאך שמירה, דאן דארפסטו עפעס טון. מ'דארף, טון מיינט אויך אזוי ווי מ'זאגט, פארשטיין די תורה.

תורה ווערט נאר א שמירה

די פראבלעם איז אז ס'ווערט יעדע זאך, די תורה אליינס ווערט נאר א שמירה, פארשטייסט? אין אנדערע ווערטער, דו זאגסט אז די תורה איז גוט, און דו פרעגסט מיר וואו איז גוט. איך וועל דיר זאגן א זאך וואס איז גוט, זאגסטו, אבער דאס איז אנדערש ווי מ'האט געטון. אה, סאו דו האסט יעצט נישט געווען, שמרה די פון זכה. און דו פארשטייסט? איך דארף דאך אויך, די תורה האט געוואלט דאך עפעס זאגן צו טון. סאו קען דאך נישט זיין אז קיינמאל טוט מען גארנישט.

איך בין זייער ברוגז אויף דאס

איך בין זייער ברוגז אויף דאס, אז די אידישקייט איז געווארן אזוי פעמינייזד. אלע אין די צדיקים זענען פרויען. ווי געוועגליך ווען מ'זאגט אויף א מענטש א צדיק, מיינט מען אז עס איז א פרוי. ער טוט נישט קיין פליג. עס איז עפעס א רבי פליג אין די...

עשיה און מענערישקייט אין אידישקייט

קריטיק אויף די "פעמיניזירונג" פון אידישקייט

איך וועל דיר זאגן א זאך וואס איז גוט. זאגט ער, אבער דאס איז אנדערש ווי מ'האט געטון. אה, סאו דו האסט יעצט נישט געהערט שמור אדער פון זכור? דו פארשטייסט? איך דארף דאך אויך... די תורה האט געוואלט דאך עפעס זאגן מ'זאל טון. סאו קען דאך נישט זיין אז קיינמאל טוט מען גארנישט.

איך בין זייער ברוגז אויף דאס, אז די אידישקייט איז געווארן אזוי פעמיניייזד. אלע אין די צדיקים זענען פרויען. ווי געוועהנליך ווען מ'זאגט אויף א מענטש א צדיק מיינט מען אז ס'איז א פרוי. ער טשעפעט נישט קיין פליג. טשעפעט שוין אפאר פליגן דו!

קהל: יא יא, ס'איז דא, ס'איז דא איינצלנער, ממש איינצלנער.

טו אפאר... יא יא, ס'איז דא, ס'איז דא, ס'איז יחידים, ס'איז ווערי הארד, ס'דארף אסאך חיזוק. מען דארף זיין אזא חיזוק פאר דעם, ס'איז זייער שווער, ווייל א מענטש דארף קארעדזש, און נאך דאס. טרוי טרוי, טרוי, ווייל דארף טאקע אויך געטון זאכן, אבער נישט נאר...

דו כאפסט דער טאהשער רבי, אדער דער... איך ווייס נישט וועם, דער... איך ווייס נישט ווער ער איז געווען מער פרום פון דער סאטמארער רבי, ער איז געווען מער פרום, ער האט וויייניגער געטון, ווייל ער איז געווען וויייניגער צו פרום. דער ריבניצער רבי, איך ווייס נישט, וואס האט דער ריבניצער רבי? קענסטו זאגן וואס די וועלט האט פון ריבניצער רבי? גארנישט. פועל זיין געשיות. דא זעט ער שוין געווען טייער. אמנות, נישט קיין אמנות חס ושלום, ווייל אמנות... און דו דארפסט זיין דער בועז. ניין, אונז טוען עס אלע. יענער איז אלע האבן מיר שוין אונטערנעטן די אלע זאכן. ס'איז נישטא קיין חשש פון... דאס איז מיין בעיסיק אידייע.

מאכן אייגענע תורות און ניגונים — א מענערישע עשיה

איך מיין, יא, משמירה והעשיה. מ'האט אנגעהויבן אין תרי"ג מצות, און מ'גייט אוועק. מ'גייט אוועק. די ענדיגע מצות עשה מצות עשה מצות עשה. איך האב נאך געקענט ארויסגענומען פון דעם אז מ'זאל לערנען אייגענע תורות און מאכן אייגענע ניגונים. מ'מוז, מ'מוז, ווייל ס'איז א גרויסע חלק פון עשיה. אקעי, דאס איז נאך א שמועס.

אבער עשיה, האט מען גערעדט פון עשיה זכירה. זכירה מיינט נאר רעדן און דערמאנען. אבער ביי די אידן האבן אויסגעפיגערט אז צו מאכן תורות איז אויך א גרויסע מענערישע אקטיוויטי. אויב מ'מאכט זיי, אויב מ'זאגט נאך יענעמ'ס תורה און מ'איז מברר וואס די הלכה איז, דאס איז א פרויענישע זאך. אבער צו מאכן נייע הלכות, איז א מענערישע זאך. כאפסטו?

איך האב געלערנט די וואך, ר' צדוק הכהן זאגט אז **אן איידעלער איד וואס רעדט אפילו סתם דאס איז תורה.**

קארעדזש און גאט אין תורה לערנען

יא, ס'איז דא אויך אין תורה איז דא מענטשן מיט קארעדזש און מיט אן גאט, פארשטייסטו אזוי? ס'איז דא אסאך די וועג וואס מ'לערנט אויס תורה. למשל, אין די ישיבה שוועלט, די עיקר פון לערנען איז נישט האבן קיין גאט צו זאגן גארנישט. איך האב געזאגט פון יצחק לאו, איך האב געזאגט ווער זאגט עס? סתם דיין זאגט עס, יצחק איך האב געזאגט. יצחק איך האב געזאגט. יצחק איך האב געזאגט.

נאר דו קענסט זען, ס'איז דא ספרים וואס זענען זייער, האט עס אזוי מורא, עטץ זאגן ס'איז א ספק צריך איין. זאג שוין, איך האב אמאל געזען איין ווארט וואס איך האב געזען אויף לובאוויטשער רבי, איך האב מורא'דיג הנאה געהאט, אז דער לובאוויטשער רבי האט געזאגט אז ס'איז דא א מנהג, איך ווייס נישט ווען דער רבי ראש ישראל האט געזאגט אז מ'זאל קענען מאכן א סעודת משיח, ווען? עכ"ש בפסח.

האט ער געזאגט אז מ'קען לערנען צוויי וועגן: מ'קען לערנען אז ס'איז א סעודה לכבוד משיח, מ'קען אויך לערנען אז ס'איז א סעודה פון משיח קומט. און וויבאלד אונז זענען דאך די וואס לערנען, גייען עס נחל זיין אז ס'מיינט די צווייטע פשט. סאו איך רעד נישט פון די משיח'דים, דו כאפסט וואס ער זאגט? ווער איז דא מכריע צווישן די צווייטע שטאט? אונז זענען דאך די וואס זאגן די פשט. סאו לאמיר שוין זאגן... איך רעד שוין נישט פון דאס אז ער האט געוואלט זיין משיח'ד, דאס איז אויך ווייל ער האט גארנישט. נאר די אידיע, קען מען זאגן, ווער איז דא? ס'איז דאך יענער. איך זאג.

קהל: ניין, גוט. לאז איך אויסלערנען. וואס ארבעט?

יעצט חנך. דו טעקסט טרעינינג. You don't become... You're not born a man. מ'דארף ווערן. יא. איך זאג דאס איינע פון מיינע ענינים. איך בין אויך נישט. איך טריי... ס'איז זייער קאמפארטעבל צו זיין א פרוי. שווער צו זיין מיין. שרו, ס'איז רעספאנסעביליטי.

ביטול און הכנעה — פאר פרויען

און די ערגסטע זאכן איז, רעדט זיך איין אז ס'איז א מצוה אויכעט. אז מ'ווייסט אז ס'איז אן עבירה, האט מען שוין עפעס אויפגעטון. ער זאגט אז ס'איז מסר, און אלע מענטשן רעדן וועגן ביטול. שטות מיט לאקשן, ביטול איז פאר פרויען. אקעי? ענטי-ביטול, ענטי-הכנעה. הכנעה איז גוט פאר ווייבער.

האט ר' נחמן ברסלב געזאגט, פארוואס לאזט ער דער אייבערשטער טון וואס ער וויל? וואס פאר מיר זאכן איז דאס? ער טוט נישט זאכן וואס זענען נישט גוט. דארף מען אים זאגן. יא, יא, וואטעווער. ס'איז דא א לעוועל, דאס מיינט תפילה, אלע תפילות איז דאס. רבונו של עולם, איך דארף אזוי און אזוי, פליז, טשיק עס אהער.

מענערישע תפילה vs. פרויערישע תפילה

ס'איז דא מענערישע תפילה, און ס'איז דא פרויערישע תפילה. פרויערישע תפילה, וואס אלע חסידים זאגן, מ'איז זיך מקבל באהבה. מענערישע תפילה איז נישט מקבל גארנישט באהבה. ער זאגט פאר'ן אייבערשטן, נישט וואס ס'זאל זיין. אויב ער זאגט אז ער איז קלוגער פון מיר און שטערקער פון מיר, אקעי, א מאן וועט אויך מכניע זיין זיך, אבער נאר צו וועם ס'איז ראוי, פארשטייסט?

דאס איז דאך די גאנצע זאך פארוואס אידן דינען נישט קיין עבודה זרה, ס'איז נישט קיין דזשאוק, ווייל אונז זענען גרויסע חוצפה'ניקעס. איך גיי זיך מכניע זיין פאר דזשיזוס? ווער איז דזשיזוס? ווער איז דאס געווען מיין ברודער. דער אייבערשטער אליינס, אפשר.

מענערישקייט מיינט נישט "אלפא מייל"

נא, דער מענעריזם מיינט נישט צו זיין א לוי לא, א ביג שאט, א סתם א... פארקערט, מען האבן אן איזיער טיים פאלוינג אויטאריטי ווי וואומען, אזוי איז די סאך ריסערטש, ווייל זיי פארשטייען וואס אויטאריטי איז.

און ס'איז דא א גרופע מענער, ס'איז דא א סאך ריסערטש, ס'איז דא א גרופע מענער, געוועהנליך איז דא איינער וואס שטעלט זיך אויף אז ס'איז די מנהיג, און אלע מענער פאלגן. ס'איז דא א גרופע פרויען און ס'שלאגט זיך פון די צער, און ס'קוקט פון וואס צו זען. אלעס אלעס סטעריאטייפס, אלעמאל יעצט מיינט אין הכנעה, אבער ס'ווארקסט אויס ווער.

ניין, איך וויל נאר ארויסברענגען אז א מאן איז נישט איינער וואס ווייסט שוין צו פאלן, ער ווייסט פארקערט. ער קען זיין א סאלדאט. ס'איז געווען איינער אויף אינסטערגראם וואס האט חוזק געמאכט, און אלע אלפע מילס וואס זענען... דאס זאגט ער... וואס זענען פעיקעס, האבן נישט קיין... אלע נעמען ענק און קערן אויס אנדערע אלפע מילס וואס צו טון. עסן ליווער און עסן... פאלעסטו יענעם, ס'איז גארנישט קיין אלפע מילס. איינער איז דער גענעראל, דער שווייטער איז דער סאלדאט, מארגן וועסטו זיין דער גענעראל. נישט קיין חילוק, ס'איז נישט קיין... ס'איז דא א ראלס. ס'איז נישט קיין אנדערע שמועה.

פרויען און רבי'ס

פרויען גייען צו רבי רוד. וואס איז רבי רוד? ס'איז די לעידי רוד. נא נא? אלעס קענסט. שרייבט מען אויף זייער רעזען, די פזוכת סנוכים. זאגט מען פרויער, וואס האבן מיר ווייסטו? קאנעקשן ווייט א ראב. וואס האט אים

געזאגט פאר א ראב? ער ווייסט קאנעקשן מיט א ראב. עטשוואלס קאנעקסטו מיט א ראב.

קריטיק אויף "ווער איז דיין רב?"

ניין, דו ווייסט וואס ס'מיינט? אלע ישיבות פרעגן דאס היינט. ס'מיינט "How can I blackmail him?" איך בין געווען, וואלט איך שוין לשון הרע שוין געגוג. פארשטייסט וואס איך מיין? ווער איז דיין רב? מיינסטו צו זאגן, פאר וועמען זאל איך דיך באשמוצן כדי איך זאל דיך פארסן עפעס צו טון?

אדער מארגן, איך בין דער רב, טו מיר עפעס. איך האב שוין א גדלות מיט יואל איש, איך בין דער רב פאר אים, ער איז דא נישט פאר מיר. איך וועל דאס שרייבן אויף די צעטל. איז דא א רב? יא, ווייל ס'איז דא א רב. א איד דארף האבן א רב. ניין, ס'איז צוויי וויכטיגע.

אבער זיין אן ערנסטער רב מיינט אלעמאל וויסן צו ענטפערן. ער האט נישט געדארפט פרעגן א צווייטן. קען נישט זיין. זאל מען מאכן טשיקן אדער פיש? טשיקן. יא, יא, זאגט מען סתירה. איך זאג, אבער א מאן איז דאס א מענטש וואס אלעמאל האט ער א תשובה. אויב ער ווייסט נישט אז איינס פרעגט ער איינעם, ס'קומט אן א תשובה. אבער א פרוי איז דאס א מענטש וואס ווייסט נישט. דו פרעגסט, כאפסטו אן אנדערע תנועות הנפש.

דיסקוסיע: גירות און יפת תואר

אפילו אין הלכות קען נאך נישט זיין... אוודאי, אבער וואס מיינט מ'גייט זיין? מ'גייט זיין מיינט אז ס'זאל זיין אידיש. די מקוה, די קליינינגקייט, דאס איז טעכניקעל. איי גיין אין מקוה, גייט עס, ס'קאסט עפעס. א פרוי וועט דאך נעמען גיין אין מקוה. די גירות איז מרצון, דאס זענען מיר. מרצון, מ'קען נישט צווינגען.

אוודאי מרצון, אבער זי איז אין לאב, משמשות, און הכנעמי, סאו די רמב"ם האט געלערנט די רמב"ם אין סירא ביפינג, דאס, וואטעוווער. אמאל געלונגט איז אמאל איז עס נישט, דערנאך איז אן אריין מער. וואס? נאר מ'זאגט דאך א בעצם די גאנצע תורה. קוק אין די רמב"ם, די רמב"ם אין די נסיון הביאה סאמפער איז מסביר דער וועגן גיירים פון שלמה המלך, האו טו ווארקס.

איך זאג נישט אז מ'זאל חזר'ן זאגט דאך נישט געגוג אידישע מיידלעך. איך רעד דאך די מושג, ווען איך זאג גוי'אישע מיידלעך מיין איך די אינטערנעט, נא? ווייסט נישט די אינטערנעט, איך ווייס נישט פונקטליך וואס. גוי'אישע ספרים, נא? וואטעוועט. דארף זיי מגייר זיין, נישט לאמיר פרעגן זיי. א יפת תואר פרעגט מען נישט. פרעגט איר שפעטער אפשר? די יפת תואר איז געווען פון מלחמה, יא? די יפת תואר איז נישט פארציילט. א שפעטערע זאך פארציילט. וואס נעמט עס ארויס פון די מורד?

עשיה בגשמיות אבער נישט ברוחניות

די זעלבע זאך, רוב אידן אלול גייען זיי, זיי קוקן וויניגער אויף זייערע סמארטפאונס. איך האב געדארפט קוקן מער, נישט מער, אמאל מער, אמאל וויניגער, אויב מ'איז א מאן, און די בחינה איז ערשט. ס'איז נישט א ווירוס, זאכן. א ווירוס איז, אויב יו דאונט דא עניטינג, יו דאונט דא עני ווירוס.

טון זאכן, טון זאכן, טון זאכן. **"ביי'עסט טווארד עקשאן"** הייסט עס אין די ספרים הקדושים. טון זאכן. און דאס זאג איך, זיי טוען בגשמיות, אבער נישט ברוחניות. דאס איז אויך א וויכטיגע זאך. זיי טוען אסאך, זיי ארבעטן, זיי זענען נישט קיין ליידיגייערס. ער שלעפט די קו א גאנצן טאג, אבער ער טוט נישט גארנישט פאר זיין אידישקייט. יא יא, ער זאגט נישט אין אידישקייט. ער זאגט, ס'איז אין די גשמיות, זיי זענען אנשי עולם הזה, נישט אנשי עולם הבא. יא, זייערע אנשייט. אלע קיען, זייערע קיען זענען אויך טעפיג.

עדזשוקעישן — מענער דארפן לערנען

פרויען דארפן נישט קיין עדזשוקעישן, דארפן פאלגן דעם. מענער דארפן עדזשוקעישן. קודם כל האבן געגעבן עדזשוקעישן פאר די מענער. אביסל לערנען. פרויען ווילן נישט לערנען, ביי די ווער. איך האב עקספיריענס. כמעט נישטא קיין פרויען וואס ווילן לערנען.

איך האב א שיעור אויף יוטיוב, וועסט מוחל זיין. יעדער איינער קען עס פארשטיין. אסאך וואס זיי זענען פשוט. אמאל איז עס עדוועגסד. אבער די מענער וואס קומען, פארשטייען. כמעט נישטא קיין פרויען וואס קוקן דערויף. ס'איז נישט פארמאכט. ס'איז אויף אידיש. די פרויען זענען נישט אינטערעסירט, איך האב נייעס פאר ענק. איז ער נישט בתרחום איידער געגעבן סאך נישט. יא, ס'איז דא אפאר.

פרויען און לערנען — א דיסקוסיע

פרויען ווילן נישט לערנען

פרויען ווילן נישט לערנען, ביי די ווער. איך האב עקספיריענס. כמעט נישטא קיין פרויען וואס ווילן לערנען. איך האב א שיעור אויף יוטיוב, וועסט מוחל זיין, יעדער איינער קען עס פארשטיין. אסאך זאכן זענען פשוט, אמאל איז עדוועגסד, באט די מענער וואס קומען פארשטיין. כמעט נישטא קיין פרויען וואס קוקן דערויף. ס'איז נישט פארמאכט, ס'איז אויף אידיש. פרויען זענען נישט אינטערעסירט. זיי זענען נישט מסוגל, זיי זענען נישט באשאפן. יא, ס'איז דא אפאר.

לערנען איז דעינדזשערעס

יו העוו טו רימעמבער, לערנען איז דעינדזשערעס. פרויען האבן ליב דרשות, זיי האבן ליב מ'זאל זיי זאגן וואס צו טראכטן. דארפסטו זיי דאס זאגן. וואס לאזטו א צווייטער מאן זיי זאגן? ס'איז ממש אן איש ואשה. וואס טראכטסטו? פארדעם וויל זי א רב, ווייל זי וויל א צווייטער זאל איר זאגן. זאג דו. אקעי, שוין, זאג וואס מ'דארף, וואס מ'דארף, וואס מ'דארף, וויאזוי מ'דארף, וויאזוי מיר זענען א גערל.

דו לערנסט נישט די ספרים? וואס איז די שאלה? ניין, ס'שטייט נישט. דאס איז וואס מ'האט נישט פשט געזאגט. דאס איז וואס מ'זאל זאגן פאר די ווייב. ניין, ס'שטייט נישט. ניינציג פראצענט. א דרשה קען מען אפפרעגן. א השקפה שיעור קען מען נישט אפפרעגן. דו קענסט זיין אן אפיקורס און נישט גלייבן, אבער דו קענסט נישט אפפרעגן. לערנען איז דעינדזשערעס.

רוב פרויען לערנען נישט פסוק אין חומש. איך מיין די איידיעל, די סטערעאטייפ וואס איך רעד, איך רעד דאך אלע זאכן וואס מ'טאר נישט זאגן. ביי די ווער, ניין, נאט ריעלי. איך מיין, ס'איז א סוירטען דעינדזשער אין לערנען. ס'איז ריסקי.

פרויען און מענער — אונטערשיידן אין לערנען

ס'איז נישט זיך מסביר צו זיין, און וואס מ'טוט אין ישיבה, און מ'שלאגט זיך ארום, און די גמרא האט יא געזאגט, און די גמרא האט נישט געזאגט. כמעט קיין פרויען טוען כמעט דאס נישט. זיי ווילן נישט, זיי קענען נישט. זיי קענען, זיי זענען געגוג קלוג, ס'איז נישט אז זיי זענען נאט סמארט אינאף. באט ס'איז א סוירטען ריסק, ס'איז א סוירטען ריסק-טעיקינג.

ביי די מענער, איך וויל זען איינער זאל האבן א קאמפלעינט, באט די פאקט איז, א אידישער מאן, דו האסט אסאך וועגן צו זיין א מאן. א נארמאלע וועג איז צו זיין א ווארייר אדער א האנטער. און די אידישע מענער איז ביי געווינען דיבעיטס, אקעי? פרויען האבן נישט די דרייוו. ס'זאל זיין אזוי ווי דו זאגסט, העלאו? וואס פארשטייסטו אינגערמאן? ס'זאל נישט זיין.

דו טרעפסט צוויי חסיד'ישע מענער, ער שלאגט זיך. ס'איז נישט קיין חילוק פאליטיק. פרויען קריגן זיך אפשר פון פאליטיק אויכעט, דו ווייסט? זיי הערן אויס, זיי קענען אויסהערן די זעלבע טאג שוין, אבער זיי שרייען נישט צוריק. פאר דיר, אפילו דו הערסט אים אויס, דו שרייסט עס צוריק. דו חיה, יענער איז דאך... דו שרייסט עס מיט, אדער דו שרייסט עס צוריק. יא, פיין, טאקע. ס'איז דא, איך זאג, ס'איז דא אלעמאל יוצא מן הכלל, ס'איז דא פרויען וואס האבן ליב, ס'איז דא אזעלכע.

דיסקוסיע: דרשות און אגריעבלנעס

קהל: ניין, ס'איז זייער גוט. ס'איז דרשות, קענסטו זאגן דרשות, ס'איז תורות, but נישט... Not one that are not trying to win, געווענדליך. They wanna be one, ס'איז א לאט מער די וואנען ווינען.

מגיד שיעור: יא, אגריעבל, עקזעקטלי, אגריעבלנעסס. סאו דאס איז גארנישט ראנג. איך זאג נאר די... איך וועל נישט זיין קאנווינסינג.

ביי די וועי זי גריט יא, האט זי נאך חתונה געהאט מיט דיר? זי טרייט זיך שוין צו געטן? זי האט נאך חתונה געהאט מיט דיר? אויב ס'איז פרייוועט פרעג איך נישט. געוועונטלעך, אויב מענטשן זאגן דאס, איז עס נישט אמת. די פרוי גריט מער וויניגער מיט אלעם וואס דו טוסט. פאראי, זי גייט מיט... וואטעווער. דו קענסט נישט איבערציען די שטריקל. אקעי. קיין שום לידער האט נישט אננעמעט די פאווער.

אקעי, ניין, אבער דו ווי, אפילו אין קאנווערסעישן... אפילו אין קאנווערסעישן איז דא זאכן וואס דו זאגסט, אדער ס'איז דא זאכן וואס דו פרעגסט. אז דו פרעגסט איינער א שאלה, וועט ער דאך זאגן א שירה. ניין, ס'איז דא, מ'געט אז דו זאגסט עפעס אז דו always have to have a note, but this... זייער גוט, אבער יעצט?

דאס איז נישט נאר אמת פאר פרויען, ס'איז אמת אויך פאר אלע רוב מענער וואס זענען מענטשן וואס זענען פרויען. אבער אויב דו האסט געזאגט עפעס איין די, לאמיר זאגן דו האסט עפעס איין די וואס איז very far from what you was taught, or whatever, just by you saying it, it's gone on a possibility. דו ביסט דערגעגן. אקעי, העלא, דו שנעל ווילסטו נאך זיין פרוי. ס'איז שוין געווארן א ריעל זאך. ווען א צווייטער זאגט עס, אדער סתם ווען א צווייטע פרוי זאגט עס, גייט עס נישט אריין אין קאפ. אבער דאס וואס מיין מאן האט געזאגט, מיין מאן איז א חיה, אן אפיקורס, א שייגעץ, האט ער געזאגט, דו כאפסט עס? זאג וואס איז די פאוער אין דעם?

פארוואס לערנען דארף ענערדזשי

שאלה: פארוואס זאלן זיי ארויפלייגן נישט מער ענערדזשי?

מגיד שיעור: It takes energy. It's hard. Because we're uneducated. נו, ביי די וועי, רוב... ס'ווענדט זיך וואו. ס'ווענדט זיך וואו. ס'ווענדט זיך אין וועלכע חדר זיי זענען געגאנגען צו, און אין וועלכע ישיבה זיי זענען געגאנגען צו.

שאלה: פארוואס זאלן זיי ליידן פון די פריערדיגע תורה זייערע בנינים?

מגיד שיעור: אבער איך גיי נישט צוריק צו די שאלה. ניין, יא. ס'איז איין... אגעין, גרינג מיינט פאר איינער וואס האט עס... א מאן, דער דזשענעראל, וואטעווער, איך ווייס נישט, ער האט עס ליב, ער מוטשעט זיך נישט. But it takes energy. It's an anti-entropy position.

ווען ער זאגט גרינג, מיינט עס נישט גרינג אזוויי צו ליגן אויפ'ן קאוטש. ליגן אויפ'ן קאוטש איז גרינג אין א געוויסע סענס, איך ווייס נישט וואס. מאכן עקסערסייז איז גרינג? עקסערסייז איז א ווירד טהינג צו טון, באט... יא, אבער דו פארשטייסט אז ס'איז פאני צו זאגן ס'איז שווער, אבער ס'איז נישט שווער אין די סענס אז... ס'איז שווער איז אן אנדערע זאך. אויב ס'איז א פאלגער, דו האסט נישט קיין... ס'איז נאך א פוינט אויף, like, קורעדזש. קורעדזש איז שווער. יא, רייט, באט עס איז נאט, like, שווער אין די סענס אויף... ס'איז געשמאק.

קהל: מיינסטו נאכאמאל אז ס'איז געשמאק? ס'איז נישט... You like it. It doesn't hurt.

די פאוער פון דעם מאן'ס ווערטער

ס'איז נישט נאר סתם, די נעבאר, מ'קומט יענעם, שוין וואס די יאר מאן האט געזאגט, און ער קען נישט זיין געריסן. רייט. ער האט אים געטון אז זי זאגט אים נאך. וואס זאגט דא ווי ס'איז לישט? דאס איז יא. It's not the default. It means not everything רוב זאכן גייען אריין אין א דיפאלט. א מענטש האט זייער לימיטער דימאן די ענערדזשי, ער קען זייער לימיטער דימאן פון זאכן טון. אבער די איין זאך וואס ער טוט, טוט ער. You have to do it.

צוריק צום שיעור — תרי"ג מצוות

אלרייט, סאו די שיעור איז געווען אבאוט תרי"ג מצוות, רייט? וואס מיינט מצוות עשה, וואס מיינט מצוות לא תעשה? וואס דאס מיינט? און ס'איז דא צוויי סארט מצוות. ס'איז דא די דזשענעראל פרעימווארק, וואס הייסט שמור, מצוות לא תעשה, וואס דאס איז וואס די חסידישע אידן טוען, און ס'איז דא זכור, וואס איך טו.

די צוויי זייטן פון אידישקייט

די אידישקייט איז תרי"ג מצוות, ס'איז אמת'ע ווערטער. די מעין זאך איז נישט דא. אונז זענען נישט געקומען צו די מצוות דא. ס'איז דא צוויי זאכן, אבער מ'דארף געדענקען, ס'איז דא צוויי זאכן. ס'דארף זיין, מ'דארף טון וויטאין א סערטען פרעימווארק. אין די באקס וועלן מיר עפעס טון. דאס איז מיין זאך. יעדער וועג זיין אין די באקס וויפיל מ'וויל, מ'דארף אבער טון עפעס.

איך קען אננעמען למשל טון זאכן, א חלק פון זיי. איך האב אסאך רעספעקט. ער מאכט חרוב. אקעי. איך בין דאך געווען פרוש מן החינם, איך האב פארגעסן.

שנאת חינם — אריינגעבויט אין אידישקייט

וואס איז אידן איבער? נישט פרוש מן החינם. שנאת חינם איז א טרעגעדי. ס'איז נאט א טינג אז יו קען געט אוועי פון ווערי איזילי אנטיל משיח קומס.

ס'איז בילט אין צו אידישקייט. ס'איז זייער הארד. מ'קען דאך זאגן, יעדע זאך קען אפשר מאקסימום זיין, ווייסט? די שנאת חינם איז זייער גוט, ס'האלט אידישקייט, אבער נישט וועגן דעם טארן נישט די ארונים רעדן מיט די זלונים. ווייסט, ס'איז דא עפעס א לעוועל וואס איז שוין צופיל, ווי כל הדעות מיינעך. ס'איז דא אלעמאל ווי צוויי זאכן אויף דעם.

דיסקוסיע: די פרוי און דער ווענער זאלן זיין אוממיש

קהל: דו קענסטו די קוועסטשן. די פרוי זאל זיין אוממיש, און די ווענער זאל זיין אוממיש.

מגיד שיעור: יא, אבער מעיבי ווען מ'גייט זיך צו איין עקסטרי, דארף מען עס צוריקשלעפן. ס'איז דאך אונזער דזשאב יעצט צוריקצושלעפן. איך דארף נישט טון די דריקטע וואס איז גוט. יוסף דעת יוסף מכריע, right? דאס איז א גוטע trade-off. און מ'דארף טון. און די יוסף דעת איז שוין דא.

ווי מער חסידיש, אזוי מער מעג מען זיין "אפיקורס"

I happen to be a very traditional Jew. I trust very much אין די שמירה that we have. I don't see that anyone's become an אפיקורס or anything. נע, דאס הייסט נישט. ס'איז נישט ליגנט. איך פארשטיי, איך מיין, דאס וואס איז גערופן אפיקורס, דאס איז ביי מיר נאך א גרויסע מעשה. ניין, די באקס איז... I think that... This is just... But this is a very time and space based opinion of mine.

איך מיין אז די... ווי מער חסידיש מען איז, אזוי מער מעג מען זיין אפיקורס. א מאדערנער איד דארף גלייבן יעדע זאך ברוחב, ער דארף גלייבן אז משה רבינו האט געשריבן יעדע לעצטע אות אין די תורה, ווייל נישט גייט ער אויפהערן היטן שבת מארגן. איך קען זאגן אז הארי פאטער האט געשריבן די תורה, איך פאר ווייטער אין שטיבל שבת, איך בין ווייטער דער זעלבער שומר שבת.

ווער ס'איז פרייער צו וויל מעג מאכן א היתר מכירה. עפעס אזוי. עפעס אזוי. ווער איז א מאדערן ארטאדאקס וואס נוצט נישט די פאון שבת? ווען דו האסט שבת מער? ער דארף פארן מיט א פערד, אזוי ווי די Amish. It's true. I think so. I think so.

די סטראטעגיע פון אפזונדערונג — א מויער אן א שטאט

דער הצלחה און דער טראגעדיע פון דער מויער

איך קען זאגן אז הערי פאטער האט געשריבן די תורה, איך פאר ווייטער אין שול שבת, איך פאר נישט. איך בין ווייטער דערוויל תפילין שבת. ווער ס'איז עכט ארטאדאקס, ער וויל מאכן א התרת נדרים. ער דארף פארן מיט א פערד אזוויוי די אמיש.

It's true. I think so. I think that we're... די זאך גייט אריין אין very successful די רעדל אין סענס פון... אה, ס'איז ליטעראלי, ס'איז אין די שנאת חינם וואס אונז האבן געמאכט, און מ'מעג עס טראסטן שוין אביסל. You know, אז ס'איז א strong wall, you can lean on it. מ'קען lean אויף די וואנט. מ'דארף נישט האבן קיין שרעק, ס'גייט נישט אראפפאלן.

אויב איינער וואוינט, איינער איז מאדערן ארטאדאקס, ווייס איך נישט. א ליטוואק? אויך ווייס איך נישט. וויל ליטוואקן האבן people וואס טראכטן אז זיי לייגן תפילין ווייל די רבונו של עולם האט געהייסן. ס'איז אין א תפילין, און מ'קען אין א שול, און מ'קען אהיים תפילין. ס'איז א lot more safe. ער איז נישט קיין ספרים.

דער רוף: נוצט אויס דעם מויער

וויאזוי הייסט אונזערע חסידות? אור השכל? Right, עס איז פאני. אבער ער האט אונז געוויינט. ס'וואקסט זייער אינצולעישן. ס'וואקסט נישט בתור. ס'וואקסט גראדע יא, און ברוך השם מ'מאכט ניגע אינצולעישיזם. אבער ס'מוז בלייבן די שארית משה לשם תורה. וועל פינגער אן דארט. אז פראסטערקייזן אין די גאנצע וועלט, איז עס א יעקע שארית.

נאר ס'איז שוין אויב אונז ווילן עכט מאכן א גרופ וואס טוט עפעס, דארף מען מאכן אזוי ווי אן אינסייד און אאוטסייד. ווען די סירקל ווערט צו גרויס, דארף מען מאכן אן אינער סירקל. ווען די סירקל ווערט צו גרויס, דארף מען מאכן אן אינער סירקל. ווען ס'געשעט נאטורלי, איז נישט... אויב עס איז נישט ביי די סטעיטש, וועלן עס האט נישט געמאכט דעם מיסטעיק. משיח קומט, דארף מען זיין אזוי ווי איך ענגערעכט. איינס פריילע גרופ, דעטס אידיע.

But what I'm saying, but my main argument is, I think that this is true, that this works. Obviously it works, מ'קען דאך נישט מכחיש זיין די מציאות, ס'ארבעט זייער א גוטע סטראטעגיע. אבער ס'איז א שאד אז מ'נוצט אזא גוטע סטראטעגיע פאר גארנישט, דו כאפסט?

וואס וועל איך טון אזוי? איינער וואס טאנצט נאך די דיקטאט יעדע וואך, אוודאי האט ער נישט קיין חידושים. אבער דו ביסט דאך אפגעזונדערט, איך וויל שוין הערן דיינע חידושי תורה. וואו זענען זיי?

You're bringing so much energy into the building of a wall, and then you don't have a city inside your wall. ס'איז sad.

בוי אינעווייניג

סאו מיין טענה און מיין רוף איז, זיי האבן אויפגעבויעט גאר א גרויסע טאווער ארום אונז, זאלן זיי עס נוצן. ס'איז דא גענוג, וויאזוי רופט מען, מענטשן מיט מאשין גאנס וואס שטייען אין אלע טאווערס צו שיסן ווער ס'וועט קומען צו נאנט, עפעס א גוי. יעצט, אינעווייניג בוי, מאך עפעס א גוטע טשאלנט, אזאך.

דיסקוסיע: מקוה און די אייראני פון טהרה

און די סיין, ווער ס'איז נישט געווען... דער מאן האט שוין זייער לאנג נישט געזאגט קיין הלל. און די צעטל האט געקראצט אויף די וואנט, און דער וואס איז געווען אין מקוה איז אויך נישט צוגעגאנגען צו מנחה אין איין איינס. מ'מיינט נישט די מקוה, זיי ווילן נאך צו נישט צוגיין. די מקוה איז נישט א וועג וואס ווילן צו ראטן. ס'איז א הענדל.

שאלה: וואס איז די שטיקל אייראני?

איך האב אלעמאל געטראכט אז ס'איז א אייראני. מ'רופט אים מת, מ'טועל מיט אים אין מקוה, מ'מאכט אים דארט, ער איז א טהרה, מ'לייגט אים אין מקוה. דאוונט א טהרה, וואס מ'קאלט טהרה, עס דאס מיינס קלינען, און קלינען זיין מענטש. נישט א עזר, נאר מיניק. ס'איז א פאני מנהג, עפעס ווירד.

יא, ס'איז א טובל את השרץ, שרץ בידי. נישט א מנהג, ס'איז א פאניע זאך. מ'רייניגט אים, עס איז א מענטש. נאנטינג, איך ווייס נישט, ס'איז נישט קיין חברי קדושה, איך ווייס נישט. נאכנישט. נישט אלע מענטשן, נישט אלע טוען עס. עפעס א חסידים טוען דאס.

עס איז געווען די מוביס פון די איטאליענס, זיי הרגענען אינדרויסן, און מען גייט אריין צינדן די לעכטער פאר די סעינט מערי.

דאס לעבן מוז גיין ווייטער

יעצט אבער יא, מען צינדט ארויף ר' מענדעלע רימינאווער און א מענטש מאכט א שיעור, דו ווייסט, דו האסט א שיעור, דו מאכסט א שיעור. נע, מען דארף דאס טון, מען דארף זיך גוט צוגרייטן. דאס לעבן מוז גיין ווייטער, מען לערנט זיך א שיעור דאס איז מסתמא.

דיסקוסיע: לידערשיפט און "וואס די העל עם איי דואינג"

שאלה: איך האב א קוועסטשן פאר דיר. דו דארפסט מיין מאדעל, דו דארפסט טרעפן א גוטע מאדעל. איך וועל פרעגן א קוועסטשן. שור. איז עס דא אמאל וואס דו טראכסט "וואס די העל עם איי דואינג"? ווען דו הייבסט אן צו רעדן? ווען דו הייבסט אן טאקע?

תשובה: וואט דו יו מין ביי יור קוועסטשן?

שאלה: יעדער איינער וואס זיצט דא, יא, זאגסטו, זייער געווער, מאכט א שיעור, ער טראכט. איך האלט אז דו טראכסט אויך אסאך מאל. וואס איז די... און דו רעדסט ווייטער. ס'איז אמת?

תשובה: איך ווייס נישט. א מענטש קען נאך ווייטער זאגן. דאס פרעג איך, דאטס וואי איך עסק.

ווען מען סטאפט טינקינג

נא, ווייל איך האב געטרייט צו טון זאכן. עט סאם פוינט, יו סטאפ טינקינג, יו דזשאסט דואינג. דאס איז וואס איך טו, אונז שוין, אונז שטייען איך מיין. דאס איז וואס איך טו. ס'גייט עט סאם פוינט סטאפט עס. אזוי מיינע איך.

איך קען אנדערע מענטשן. ווען איך גיי אין מקוה, ווען איך טו אן הויזן, איך ווייס נישט, דאס איז וואס איך טו. א גוטן טאג. ביסט א מענעדזשער אין א קאמפאני. ווער ביסטו? ווער ביסטו יענער צו פאסן מענטשן? דאס איז מיין דזשאב.

די קונסט פון לידערשיפט

I don't think it's something that's, וויאזוי דו זאגסט, אז ס'איז א דזשאב. I think that part of the art of manliness, ס'איז דא אזא בוך. The art of manliness, איך געדענק נישט ווער ס'האט עס געשריבן, אבער ס'איז דא אזא בוך. Part of it is not to take your job, your role, seriously. ס'איז זייער וויכטיג.

ווייל איך מיין אז part of די, דו זאגסט מענטשן וואס קומען אין א געוויסע תפקיד, און ער מיינט נעבעך טאקע אז ווייל ער איז דער רב פון די שול דארף ער מאכן זיכער אז יעדער איינער אין שול דאוונט ערליך. פארשטייט זיך, דו האסט א דזשאב צו טון וואס דו... אמאל קען זיין דיין דזשאב איז צו שרייען, אמאל קען זיין אז דו לערנסט זיך לעכערליך, but דיין דזשאב איז נישט צו קעירן. מיין דזשאב איז נישט וועגן דעם. It's not about you. I don't think it's about you. If you have a job, און צוליב דעם, דאס וואס דו זאגסט, די גוטע פאלאוערס, דאס איז אן אמת.

גוטע לידערס זענען גוטע פאלאווערס

ווען דו ביסט א גוטער פאלאוער, דו האסט א דזשאב, א באס זאגט דיר וואס צו טון, דו האסט אים צו פאלגן. איך בין דער וואס איז מחליט, איך וויל דאס

טון. ס'איז א פראבלעם? מ'רעדט פון די שווערע קעיסעס. ס'איז דא עצות פאר דעם.

איך מיין אז די גוטע לידערס זענען אויך גוטע פאלאווערס. דו פארשטייסט וואס איך זאג? ווייל איך פארשטיי זייער גוט אז דאס וואס יענער זאגט מיר וואס צו טון, ער איז דער מענעדזשער, ער מיינט נישט אז ער איז בעסער פון מיר. זיין דזשאב איז צו זיין דער מענעדזשער, און די סדר העולם איז אז מ'פאלגט דעם מענעדזשער. אביסל, אביסל שטעלט מען זיך צוריק אויך, אקעי, וואטעווער.

אויב איך בין די קאמפאני, איך בין דער וואס איז מחליט. פארקערט, דאס וואס ס'איז נישט דא קיינער אן טאפ פון מיר, מיינט אז איך קען נישט זיין ראנג. טראכט פון דעם.

שאלה: דו מיינסט אז ס'איז יא דא איינער אן טאפ פון דיר?

וויאזוי קענסטו זיין ראנג? איך בין מחליט געווען.

די מענטשן וואס זענען עקסטרעם מיט דעם

די מענטשן וואס זענען עקסטרעם מיט דעם, וואס איז מענדעלע, ווער קען אים זאגן אז ער איז ראנג? דער אייבערשטער אליין. יא, אבער מ'זאגט אים אז ער איז ראנג. מארגן ביסטו ראנג, מארגן טו וואס דו האסט היינט געזאגט.

וויאזוי זאגן די רבי'ס פאר די חסידים? היינט זאג איך אזוי, וועסטו מיר פאלגן, מארגן וועל איך זאגן פארקערט, וועסטו מיר אויך פאלגן. דאס אז דער פויפ האט חרטה האט נישט געפרופט אז ער איז נעכטן געווען ראנג.

און איך האב נאר געמיינט צו זאגן אז די לידער זאל נישט זיין א מאן מיינט קענען דיעלן מיט דאס אז די ווייב זאגט אז דו ביסט נישט גערעכט. זיי זאלן נישט זיין afraid פון rejection.

איך מיין נישט אז ער זאל אלעמאל זיין גערעכט. אפילו ער איז נישט גערעכט, מוז ער זיין afraid אז ער קען זיין rejected. פארוואס זאלן מענטשן זיין אזוי afraid פון rejection?

דיסקוסיע: די מורא פון rejection

תשובה: יא, maybe, איך ווייס נישט. איך מיין אז מענטשן זענען זייער afraid פון ווערן rejected. דו לאזט זיך אויס זיין א reject. פארוואס זאלסטו זיין afraid פון דעם?

אבער ס'איז דא פארוואס מענטשן זענען afraid פון ווערן rejected. ס'איז נישט קיין פראבלעם.

שאלה: וואס מיינט דאס?

ווען מען פרעגט "ווער ביסטו צו זיין א לידער?"

ווי לאנג די פרוי זאגט אים נישט "ווער ביסטו צו זיין א לידער?", איז ער פיין צו זיין א לידער. די סעקונדע איינער פרעגט אים "ווער ביסטו צו זיין א לידער?", ס'איז א וואוילער וואס האט אים אלע... ס'קען דאך זיין טאקע נישט אין די קאנטעקסט. אפשר בין איך טאקע נישט?

I don't know. I think you have to discern when you're not.

וויסן וואו מען איז נישט דער בעל הבית

אויב איך האב דריי מאל געזאגט פאר מיין ווייב וועלכע קאליר צו פעינטן, און יעדע מאל האט זי גע-choosed און ס'איז געווען בעסער און שענער ווי איך האב געזאגט, זעט אויס אז דאס פארשטיי איך נישט, דאס בין איך נישט דער בעל הבית פון דעם, א גוטן טאג. זאל זי מאכן אלעמאל, זאל זי מיך נישט פרעגן.

אבער די פראבלעם איז אז זי פרעגט דיך יא. זיין דזשאב איז, דו מסכים זיין וואס זי זאגט. אקעי, וואס זי זאגט? יא, 100%, דאס איז די ריכטיגע. ס'איז דא זיין דזשאב, ניין?

וואס א רבי פראוויידט: certainty

יעדע ביזנעס פראוויידט עפעס. א רבי פראוויידט certainty, דאס איז זיין זאך וואס ער פראוויידט. און רוב מענטשן ווייסן נישט וואס זיי ווילן טון, באט זיי זענען נישט זיכער. דער רבי זאגט א פסק. אמאל ווייסט ער טאקע נישט, דעמאלטס זאגסטו אים. לאו דווקא אז עס איז גערעכט, עס איז נישט די זאך.

אויך א מאן אין certainty ...everything. Like, his job is מיינט אויך אז אויב ס'וועט נישט געלונגען, וועט עס זיין דיין שולד.

דער רבי'ס ראלע — ווער זאגט וואס איז גערעכט?

מגיד שיעור:

אקעי, טענות. דאס איז די סערוויס. איך מיין אז דאס איז די מעשה פון רב מיט ר' חיים, וואס מ'האט געמאכט פאר ספר. איך זאג פארקערט, יא? ער האט געדארפט זאגן מתחלה. וזו דא. דאס איז געווען די רייד פון יעסטריק, אבער אויב דו טוסט נישט, ביי שקר. יא, ווער טויערט. יא, ווער טויערט.

איינע פון די מיין טויערטער אין חדר איז אז ס'איז אלעמאל דא איינער וואס זאגט צו דו ביסט גערעכט. ס'איז דא א רבי וואס איז מחליט ווער ס'איז גערעכט, און ס'איז נישט דא — אפילו דו ווייסט יא. ניין, אבער אפילו, מ'זאגט, אפילו ס'איז דא אזא רעליגיע, ס'איז נישט דא אזוי פיל מער די ליטווישע, די רעליגיעס לענגווידזשעס.

אין שולחן ערוך איז נישט רוב זאכן וואס ער טוט. ס'טאגט אפאר זאכן וואס ער טוט, אבער רוב זאכן איז אן אפענדער. יא, חתונה, יא קויף, נישט קויף — ס'שטייט נישט. אין שולחן ערוך איז גארנישט. ס'מאכט מיט א קינג ארום.

וויאזוי ווייסט דער רבי? נישט ווייל ער האט רוח הקודש — ווייל ער איז מחליט. דער רבי דארף תורה מיינט וויאזוי צו וואוטן ביי די בחירות, נו? איז א קליא. איינער דארף עס זאגן, ניין? איך שטייט נישט אין שולחן ערוך. דאס איז דער רבי דארף זיין א בלאק. דארף טאקע זיין, דארף זיין איינער וואס זאל זאגן, לאמיר זאגן, "It works, whatever, they get what they want, די חברה."

They just called it a funny thing last night, זיי זאלן זאגן, "I'm the boss and you should listen to me." I don't know, maybe they shouldn't.

אלול.

(ניגון)

שמע ישראל וליבי יחד, אנוכי אשיר וליבי יחד, אנוכי אשיר וליבי יחד.

שלום זכר — דער "ניינזאגער"

מגיד שיעור:

ווען מענטשן זיצן ביי א שלום זכר, איז אייביג דא איינער וואס האט א חוב צו שטעלן, און ער זאל מאכן די זאך צו זיין. קען ארייגגיין, איך וועל ארייגגיין. וואס? מ'זאל אייך געבן און שטעלן זיך אויף? איך גיי אריין.

א זאך וואס מ'וויל אנגיין מיט א געוויסע טאפיק, א זאך וואס מ'וויל ארייגגיין, דארף מען זיך שטעלן אויף דעם. אז דו ביסט דער ערשטער, דו ביסט אקעי מיט זיין דער "ניינזאגער", דער וואס ווארפט אריין א ליין. אבער דו דארפסט זיין אקעי מיט יענעם'ס ליין.

קהל:

יא, יא. יא, שור, ס'איז א פוינט.

סיום השיעור

מגיד שיעור:

יישר כח, ר' יצחק. It was nice to meet you. Thank you.

קהל:

?Is this your first time

מגיד שיעור:

יא. די התעוררות סעשן און די התעוררות... שטייט נישט... א מעשה איז צופרי אריינגעווארפן א ווארט וואס איז די שאלה? עטליכע... נו... אמת... ווען ווען דו רעדסט נישט צו די תשעה?

קהל:

א פאר חדשים צוריק. ס'איז געווען, דער עולם איז געווען עפעס גאר פויל. איך ווייס נישט, אפשר לכבוד אלול תפילין תשובה.

מגיד שיעור:

האסטו נישט געמוזט?

קהל:

ניין, ס'איז געווען די לעצטע איז געווען די... איך מיין אז זייט די קאפענע איז נישט געווען קיין שיעור נאכנישט.

מגיד שיעור:

ס'איז אמת? ס'איז יעדע חודש. ס'איז דא יעדע חודש. אמאל מאכט זיך נישט. ס'איז דא יעדע חודש.

איין גוטע נאכט. ס'איז דא א ליעק. וואס וויל איך טון וועגן דא א ליעק?

Alright, א גוטע נעכטיג יעריר.